

Львівський державний університет внутрішніх справ

В. І. ФРАНЧУК,
Н. Я. МИХАЛІЦЬКА,
П. Я. ПРИГУНОВ,
С. І. МЕЛЬНИК,
М. Й. ШТАНГРЕТ

ДЕТЕКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Навчальний посібник

Львів
2016

УДК [351.746.2:65.012.8](075)
ББК 67.401.133+65.290.4
Ф85

Рекомендовано до друку Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ (протокол від 24 лютого 2016 р. № 7).

Рецензенти:

А. М. Штангрет, завідувач кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту факультету економіки та організації книжкової справи Української академії друкарства, доктор економічних наук, професор;

З. Б. Живко, завідувач кафедри менеджменту факультету № 8 Львівського державного університету внутрішніх справ, доктор економічних наук, професор.

Франчук В. І.

Ф85 Детективна діяльність у сфері економічної безпеки: навчальний посібник / В. І. Франчук, Н. Я. Михаліцька, П. Я. Пригунов, С. І. Мельник, М. Й. Штангрет. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. – 132 с.

ISBN 978-617-511-202-1

Розкрито сутність категорії «детективна діяльність», досліджено чинне та перспективне законодавство щодо діяльності детективних структур, тенденції розвитку детективної діяльності в сфері захисту бізнесу та види детективної діяльності у контексті захисту економічної безпеки підприємств.

До кожної теми для вивчення подано контрольні запитання для самоперевірки, перелік рекомендованої літератури, здійснено підбірку тестових завдань, індивідуальних самостійних завдань дослідницького типу, що сприяє засвоєнню знань основних напрямів розвитку, принципів, типів, форм і методів забезпечення детективної діяльності у сфері економічної безпеки з метою досягнення високої результативності господарювання підприємства.

Для магістрів, слухачів факультетів післядипломної освіти та зацікавлених осіб.

УДК [351.746.2:65.012.8](075)
ББК 67.401.133+65.290.4

ISBN 978-617-511-202-1

© Франчук В. І., Михаліцька Н. Я.,
Пригунов П. Я., Мельник С. І.,
Штангрет М. Й., 2016
© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2016

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
<i>Тема 1 ВИТОКИ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....</i>	7
1.1 Розвиток приватних детективів та детективних агентств.....	7
1.2 Передумови правового регулювання приватної детективної діяльності.....	13
Питання для самоперевірки знань.....	17
<i>Тема 2 ДЕТЕКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ – ВИДОВА ФУНКЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОРГАНІЗАЦІЇ.....</i>	19
2.1 Сутність та структура безпекової діяльності організації.....	19
2.2 Сутність та структура детективної діяльності.....	28
Питання для самоперевірки знань.....	41
<i>Тема 3 ДЕТЕКТИВ – СУБ’ЄКТ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....</i>	43
3.1 Основні риси сучасного приватного детектива.....	43
3.2 Особливості професії та створення привабливого образу приватного детектива.....	49
3.3 Кваліфікаційна характеристика професії приватного детектива.....	57
Питання для самоперевірки знань.....	63
<i>Тема 4 ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....</i>	65
4.1 Загальна характеристика психологічної підготовленості детектива.....	65
4.2 Психотехніка встановлення психологічного контакту з людьми.....	68
4.3 Поведінка та спілкування детектива у надзвичайній та конфліктній ситуаціях.....	71
Питання для самоперевірки знань.....	74

<i>Тема 5</i> МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	763
5.1 Розвиток детективних агентств у США та їхня роль у забезпеченні безпеки бізнесу.....	76
5.2 Детективна діяльність у забезпеченні безпеки бізнесу у Великобританії.....	81
5.3 Державне регулювання та контроль недержавного сектора безпеки бізнесу у Німеччині.....	85
5.4 Досвід японських детективів у сфері захисту економічної безпеки підприємств.....	89
5.5 Правове регулювання діяльності приватних пошукових бюро у Франції.....	90
5.6 Діяльність приватних детективних підприємств Росії.....	92
5.7 Розвиток приватної детективної діяльності у Білорусі.....	97
5.8 Іспанське законодавче регулювання приватної детективної діяльності.....	98 100
5.9 Регулювання приватної детективної діяльності в Італії.....	102
Питання для самоперевірки знань.....	107
 ТЕМИ РЕФЕРАТІВ.....	 104
ТЕМИ ДЛЯ ДИСКУСІЇ.....	107
ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	109
 СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	 129

ВСТУП

Ринкова економіка стимулює не лише виникнення у суб'єктів господарювання таємниць, а й інтерес до них з боку конкурентів та/чи кримінальних структур. Практика свідчить, що в умовах недобросовісної конкуренції її суб'єктами використовуються будь-які протиправні методи задля отримання економічної вигоди чи переваги, наприклад, використання торгівельної марки без згоди на це її власника, підробка продукції та її продаж під відомими брендами тощо. Також значних збитків зазначають підприємства від різних протиправних дій власного персоналу – від дрібних крадіжок до викрадення комерційної таємниці чи сприяння у рейдерських захопленнях.

Державні правоохоронні органи через різні об'єктивні та суб'єктивні фактори не можуть ефективно протидіяти загрозам протиправного характеру і забезпечувати економічну безпеку підприємства. У США та найбільш розвинених країнах Європи питаннями захисту економічної безпеки бізнесу займаються самі підприємства та приватні детективні агентства, які залучаються на умовах договору, використовуючи детективну діяльність.

Мета курсу «Детективна діяльність у сфері економічної безпеки» полягає в тому, щоб сформувати у майбутніх фахівців знання про детективну діяльність та її призначення у забезпеченні економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Для досягнення обраної мети необхідно вирішити такі завдання:

- сформувати у студентів наукове розуміння понять «детективна діяльність», «економічна безпека»;
- сприяти засвоєнню знань основних напрямів детективної діяльності у сфері економічної безпеки суб'єкта підприємництва;
- сформувати у студентів уміння з детективної діяльності у сфері забезпечення економічної безпеки організацій;
- сформувати знання щодо принципів, типів, форм і методів забезпечення економічної безпеки шляхом детективної діяльності;

- розвивати у студентів уміння та навички самостійного обґрунтування завдань фінансово-господарської діяльності підприємства, виявлення фактів зовнішніх і внутрішніх загроз протиправного характеру;

- розвивати у студентів уміння оцінки наслідків ухвалених управлінських рішень для запобігання та припинення дії загроз економічній безпеці законними методами;

- сформувати знання та уміння використовувати зарубіжний досвід детективної діяльності у сфері організації забезпечення економічної безпеки підприємств.

Внаслідок вивчення дисципліни студент повинен:

- володіти категоріальним апаратом та методологією дослідження;

- давати оцінку зовнішнім та внутрішнім чинникам, які створюють загрозу економічній безпеці підприємства;

- вміти оцінювати ситуації, що виникають під час розслідування або збору необхідної інформації, проводити доречні дії, тактичні операції та комбінації;

- здійснювати аналіз впливу результатів діяльності підприємства на його економічну безпеку, а саме: неправомірне використання в підприємницькій діяльності фірмових знаків і найменувань, інші порушення прав інтелектуальної власності, несумлінної конкуренції, а також розголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю.

Матеріал, що викладається на лекційних заняттях, поділяється на два модулі:

- теоретико-методологічні засади детективної діяльності у забезпеченні економічної безпеки підприємств;

- організаційно-технічні заходи детективної діяльності у сфері економічної безпеки підприємств.

Для осмислення здобутих на лекції знань у такій ж послідовності проводяться семінари – обговорення та семінари-практикуми.

Для поглибленого засвоєння знань передбачено індивідуальні завдання, які студенти виконують самостійно під керівництвом викладача.

Поточний контроль знань студентів передбачається здійснювати шляхом усного опитування, тестування, проведення контрольних робіт, перевірки виконання індивідуальних завдань. Вивчення курсу завершується іспитом.

**Тема
1**

ВИТОКИ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

- 1.1 Розвиток приватних детективів та детективних агентств*
- 1.2 Передумови правового регулювання приватної детективної діяльності*

1.1 Розвиток приватних детективів та детективних агентств

Професія приватного детектива сягає давнини. Вона виникли тоді, коли вперше почалося розділення людей на класи, коли в окремих індивідуумів виникла потреба захищати своє майно, здоров'я, а іноді й життя від посягань співвітчизників і зовнішніх ворогів, розшукувати злочинців і повертати викрадене майно. Саме це спричинило створення спеціальних груп людей, що мають відповідну підготовку й здатні забезпечити надійну охорону життя, майна і заможних людей, знайти і викрити особу, що вчинила протиправні дії.

На ранніх етапах розвитку державності та людського суспільства приватну детективну діяльність проводили насамперед народні слідопити. Вони брали участь у розкритті злочинів на професійній основі, за що отримували винагороду за домовленістю із зацікавленою стороною. В процесі розкриття злочинів народні слідопити були самостійними; їх робота зазвичай не залежала від процесуальної діяльності державних органів. Саме народних слідопитів можна розглядати як перших приватних детективів. Є й інші згадки про розшукову діяльність представників прадавніх народів, культурна спадщина яких нараховує десятки тисяч років. Таким

прикладом можуть бути корінні жителі Австралії, яких залишилось приблизно декілька тисяч. У побуті мисливців та рибалок і сьогодні можна виявити багато рис первіснообщинного устрою. Оскільки можливостей для полювання і рибальства через розвиток цивілізації стає дедалі менше, колишні мисливці влаштовуються на службу в поліцію як слідопити. Вони мають такі природжені якості, як зіркість і спостережливість, завдяки чому здатні виявляти і розрізняти непомітні для інших сліди, допомагають поліції переслідувати і затримувати людей, які вчинили протиправні діяння. Оскільки приватні слідопити зарекомендували себе з позитивного боку, то за допомогою до них звертаються й пересічні громадяни.

На Сході, якщо вірити дослідникам, слідопити з'явилися задовго до нашої ери. Першим детективом індійці вважають Шанакью, який жив у 300 р. до н. е. Він був легендарним воїном і керуючим у монарха та займався збором інформації про ворогів держави. Шанакья і його колеги – слідопити, стежили за підозрілими людьми, переодягаючись у купців, дрібних торговців чи учнів.

Необхідно зазначити, що на території Давньої Русі також є ознаки приватної детективної діяльності для приватного розшуку викраденого майна й осіб, що вчинили злочин, оскільки не було сильної влади, а державні органи лише почали формуватись. Надалі, зі встановленням абсолютизму на Русі, всі функції з охорони правопорядку в державі здійснювали виключно державні органи під контролем царя, який не визнавав альтернативних органів на території своєї держави, а надто тих, що мають частину владних повноважень. Джерела права Давньої Русі також містять ознаки приватної детективної діяльності. У низці статей однієї з найважливіших пам'яток староруського права – «Просторовій правді» Ярославичів – йдеться про «гоніння сліду». В. І. Елінський «гоніння сліду» вважає особливим видом взаємин сторін до суду і визначає як процес «сліду», який полягає в тому, що позивач, узагалі не звертаючись до суду, за допомогою своїх «спільників» організовує гонитву слідами злодія, що втік.

Найперша згадка про приватну детективну діяльність на Заході датується 1682 роком і пов'язана з ім'ям англійця Джонатана Вайлда. Одного разу він потрапив до боргової в'язниці, де познайомився з людьми злодійського середовища, що дозволило йому

надалі повернути аферу. Вийшовши з в'язниці, Уайлд відкрив власне агентство. Заповзятливий англієць пропонував всім охочим повернення вкраденого майна. Діяв він заодно з злочинцями, які приносили йому вкрадені речі та повідомляли, у кого ці речі були викрадені. Під виглядом слідопита Уайлд знаходив майно і повертав його законним власникам за винагороду. Якщо ж Уайлду з якихось причин не вдавалося домовитися із злодієм, то він здавав його в поліцію – за що теж отримував гроші.

Створення, розвиток і занепад приватних агентств на всіх етапах історичного розвитку були зумовлені суспільно значущим інтересом і реальною потребою у забезпеченні збереження держави, власності й безпеки особи. Прикладом цього може бути народне ополчення Мініна і Пожарького за часів великої смуги XVII ст., народні формування для самозахисту, що виникали в період першої та Другої світових воєн. Основним завданням сформованих недержавних воєнізованих охоронних загонів був захист особистого життя й власності від посягань з боку зовнішніх загарбників і внутрішніх грабіжників та мародерів. Скасування кріпосного права в Європі та розвиток капіталізму стали важливою подією в історії підприємництва й сприяли розвитку надання детективних послуг.

Наведені приклади підтверджують думку, що приватна детективна діяльність має давні витоки. Розслідування злочинів австралійськими слідопитами, надання розшукових послуг на території Давньої Русі у віддаленому минулому – все це свідчить про наявність потреби в їх діяльності з боку різних верств суспільства впродовж століть. Незважаючи на це, перші приватні детективні агентства, як самостійні структури, почали утворюватися лише в XIX ст. Причини такого тривалого переходу від людей, що надають приватні детективні послуги, до перших приватних детективних структур можна визначити після розгляду процесу становлення і розвитку цієї діяльності в США, Великобританії, Франції, Німеччині та Росії.

Перше таке агентство виникло у Франції в 1834 р. з ініціативи Сюрте Ежена Франсуа Відока, який, вийшовши у відставку, вирішив створити приватну поліцію. Незабаром на вулиці Нев-Сент-Юсташ з'явилася його детективна контора «Бюро розслідувань на користь торгівлі». Завданням нової організації був захист

підприємців від комерційних злочинів – злісних банкрутств. За невелику плату – 20 франків на рік – бюро мало надавати підприємцям відомості про кредитоспроможність тих або інших ділків і власників магазинів. Створення Відок розшукового бюро виявилось доречним, оскільки із промисловим розвитком, що відбувався в ті роки, значного поширення набуло комерційне шахрайство. «Я звільнив Париж від злодіїв, тепер звільню торгівлю від шахраїв», – проголошував Відок в інтерв'ю паризьким газетам. Уже через рік кількість абонентів бюро досягла 4 тис. Це були комерсанти, банкіри, промисловці. Крім того, бюро почало виконувати доручення, не пов'язані зі встановленням кредитоспроможності, а саме розшук злодіїв, яких не могла знайти поліція; спостереження за поведінкою дружин, підозрюваних у подружній невірності. Для виконання «конфіденційних» доручень Відок створив мережу інформаторів, які працювали в міністерствах, банках, в армії, магістратах і навіть при дворі. Справа ця виявилася вельми прибутковою. Відділення бюро з'являлися в провінції й закордоном. Доходи розшукового бюро Відока в той час становили мільйони франків на рік. Зрозуміло, що заповзятливі люди, подібні до Відока, не могли не наслідувати його приклад. Приватні розшукові бюро і контори почали виникати в багатьох державах Західної Європи. Але особливого поширення приватний розшук набув у Сполучених Штатах Америки. Тут приватні детективні агентства виникли в той період, коли в країні ще не сформувалася система поліцейських органів, зокрема не було поліцейських служб міст, а також федеральної поліції. Розшукові агентства, які виникли на цьому ґрунті, займалися за дорученням приватних осіб розкриттям різних кримінальних злочинів, розшуком речей тощо. Перше американське приватне розшукове агентство було відкрите в Чикаго у 1850 р., а в 1892 р. їх налічувалося вже п'ятнадцять. До 1929 р. в США діяло близько тисячі детективних агентств, кожне з яких мало у своєму розпорядженні велику периферійну мережу.

Першим справжнім приватним детективом в історії світового розшуку прийнято вважати Аллана Пінкертона. У часи Дикого Заходу в справі захисту свого життя та майна громадянин міг поклатися лише на себе – централізованої поліцейської служби тоді не існувало, а інститут шерифів діяв вибірково і не завжди

ефективно. Виклик злочинності кинув Пінкертон. Син бідного шотландського поліцейського, що займався в Новому Світі виробництвом бочок, міг залишитися нікому не відомим ремісником, якби не випадок з фальшивомонетниками. У його крамницю неподалік від Чикаго заглянули покупці, розплатилися, як з'ясувалося, підробленими банкнотами. Обдурений власник сам розшукав їх і здав шерифу, після чого набув славу видатного слідопита в окрузі і, в підсумку, був обраний шерифом.

Така слава і повна бездіяльність поліції (в Чикаго тоді було 11 правоохоронців) зумовили створення розшукового агентства, яке він заснував у 1852 році. Емблемою агентства стало зображення широко розплющеного ока, а девізом – вислів «Ми ніколи не спимо». Агентство ефективно боролось з пограбуваннями поїздів і банків. У 1861 році Пінкертон запобіг замаху на життя президента Лінкольна. На прохання Лінкольна він створив американську Секретну службу і деякий час керував нею. Потім агентство займалося охоронною діяльністю (у 1890 р. – страйкарів і профспілок).

Патронаж уряду дозволив Аллану Пінкертону створити найширшу детективну мережу в країні «Національне детективне агентство Пінкертон». Його люди охороняли поїзди, ловили злочинців-втікачів, займалися розслідуваннями крадіжок і вбивств. Вони першими почали працювати під прикриттям, використовувати фотографію в криміналістиці й освоювати інші нові технології в боротьбі зі злочинністю. Завдяки Пінкертону поняття «приватний детектив» асоціювалося з детективним бізнесом. Це агентство в середині XIX ст. було відомим не лише на території між Атлантичним і Тихим океанами, а й досягло світової слави. Для європейців воно стало синонімом американської кримінальної поліції. Помер Пінкертон у 1884 році, в багатстві і загальній повазі, а його агентство, успадковане синами, процвітає і досі. Сьогодні Національне розшукове агентство Пінкертон («Пінкертон найшнл детектив ейджен-сі») – одне з найбільших у світі. Воно має філії в 48 містах США і Канади. Займається, здебільшого, питаннями забезпечення безпеки. В останні десятиліття агентство Pinkerton заявляє про свою спеціалізацію тільки так: «Консультації з безпеки, розслідування та виявлення ділових ризиків».

Найбільшого розвитку приватні детективні агентства досягли після Другої світової війни. Це зумовлено декількома причинами, зокрема й економічними умовами у розвинених державах і пов'язаних з ними посиленням промислового шпигунства, постійним збільшенням злочинності, браком сил і засобів у національної поліції. Тоді ж сформувалося і розділення державних та приватних правоохоронних функцій: поліцейські органи займаються здебільшого правопорушеннями, що потрапляють в єдину державну звітність; сфера приватних агентств – охорона приватної власності (фірм, підприємств, банківських і страхових компаній), послуги зі збирання і надання інформації приватного характеру.

Одна з перших згадок про приватний розшук в Росії є у передмові до російського перекладу книги Моріса Фрідмана «Робочий рух і агентство Пінкертона», де йдеться, що в 1910 році до МВС надійшла низка клопотань від осіб, які займали чільне становище, про дозвіл заснувати «Всеросійське приватне розшукове бюро». Однак офіційні установи категорично відмовили у заснуванні проекту. У той час в Росії існувала сильна поліція, яка частково виконувала функції приватного розшуку.

У 1922 році структурами МВС було підготовлено і направлено до Раднаркому два проекти Декретів про приватне розшукове бюро та приватну охорону. Вони також не були реалізовані.

З 1922 до 1987 року приватна розшукова та охоронна діяльність в СРСР не існувала: участь приватних осіб у правоохоронній сфері виявилась лише у формі громадських утворень, таких як громадські помічники слідчих, позаштатні співробітники міліції та дружинники. Тобто в СРСР приватних детективів не було.

Після розпаду СРСР в Україні не врегульованим був і розвиток приватного бізнесу у сфері надання охоронних і детективних послуг законодавчо.

З 1991 року розвиток ринку приватної охорони й розшуку визначався такими основними чинниками:

- масовою приватизацією економіки, збільшенням приватного сектора в усіх її галузях і розвитком приватних фінансових інститутів;

- послабленням контролю з боку правоохоронних органів за діяльністю підприємств усіх форм власності;

- проникненням криміналітету в органи законодавчої та виконавчої влади;
- зростанням корупції в усіх соціальних верствах суспільства;
- появою на ринку праці великої кількості досвідчених офіцерів – фахівців у галузі охоронної, оперативно-розшукової, розвідувальної та контррозвідувальної діяльності через масові звільнення з правоохоронних органів;
- браком нормативної бази, що визначає діяльність недержавних охоронних і детективних підприємств та створення на підприємствах приватних служб безпеки;
- необхідністю реального захисту приватної власності у сфері господарських відносин.

Наведені чинники зумовлювали попит на охоронно-детективні послуги, який постійно збільшувався, й охоронний бізнес почав розвиватися швидкими темпами. Налагодилося формування ринку охоронних послуг західного зразку. На початковому етапі його розвиток відбувався швидко, стихійно, так, що охоронні структури юридично перебували «поза законом», діяли за принципом «дозволено все, що не заборонене законом». Перші приватні охоронні підприємства сформувалися в 1991 р. під назвою розшукових бюро. В країні їх було 66.

За роки незалежності України на ринку послуг охоронної діяльності відбувається трансформація від використання фізичної охорони до технічних і технологічних засобів забезпечення безпеки об'єктів охорони.

Сьогодні в Україні зареєстровані і діють більше 4500 підприємств, що надають послуги охоронно-детективної спрямованості, в яких працює понад 400 тис. фахівців.

1.2 Передумови правового регулювання приватної детективної діяльності

У більшості країн світу приватна детективна (розшукова) діяльність визнана на державному рівні, врегульована законами й оптимально використовується задля збільшення можливості громадян та юридичних осіб у захисті своїх законних прав та інтересів.

Сполучені Штати Америки, Великобританія, Франція, Німеччина, Канада, Індія, Ізраїль, Японія, Норвегія, Іспанія, Італія, Португалія, Мексика й багато інших країн – це ті регіони планети, де запровадження інститутів приватних детективів, приватних детективних агентств та їхніх об'єднань стало свого часу наслідком реагування влади на нагальні соціальні виклики, і тому нині існування й діяльність таких недержавних інституцій є у них явищем звичайним, усталеним й достатньо унормованим національним законодавством.

В Англії, наприклад, чисельність персоналу приватних охоронних й детективних фірм вдвічі перевищує кількість співробітників поліції. У США приватні служби безпеки мають бюджет, який на 50% перевищує бюджет усіх органів поліції країни, і налічує понад 1,1 млн співробітників. У державі Ізраїль (з населенням трохи більше 5 млн чоловік) функціонує понад дві тисячі детективних і охоронних компаній.

Водночас цивілізаційні потреби сучасних суспільств спонукають до пошуку шляхів удосконалення організаційної системи, структури й функцій національних суб'єктів приватної детективної діяльності, зокрема й через використання новітніх детективних технологій та передового досвіду приватної детективної діяльності інших країн, що визнаються й сприймаються Всесвітньою Асоціацією Детективів.

Заснована ще в 1925 році найбільш цивілізованими країнами Всесвітня Асоціація Детективів – найавторитетніша міжнародна організація у сфері розслідувань та безпеки – об'єднує сьогодні понад тисячу кращих спеціалістів приватних детективних і охоронних структур із більш ніж 60 країн світу, причому вони постійно розширюються, оскільки під час кожної щорічної конференції, особливо в останні роки, на вступ до неї надходить до ста заявок.

Досвід країн, у яких приватна детективна діяльність законодавчо врегульована, свідчить, що функціонування приватних детективів, детективних підприємств та їх об'єднань значно підвищує відповідальність державної правоохоронної системи за своєчасне й високопрофесійне реагування на потреби громадян і суспільства, звільняє правоохоронців від необхідності виконання багатьох

незначних та невластивих їм функцій, сприяє загальному покращенню криміногенної ситуації.

Відтак приватні детективи та приватні детективні агентства надають значну допомогу суб'єктам підприємницької діяльності у вивченні репутації й фінансового стану позичальників та інших партнерів, визначенні їх спроможності реально виконувати фінансові зобов'язання, що значною мірою запобігає укладенню ризикованих угод та ухиленню боржників від сплати заборгованості.

Крім того, суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності здійснюють роботу з пошуку осіб, місцезнаходження яких невідоме, розшуку зниклого майна і тварин, виявлення фактів порушень прав інтелектуальної власності, насамперед незаконного використання товарних знаків та інше.

Нині в Україні такий вид діяльності офіційно не визнаний, а тому й немає наразі свого законодавчого врегулювання, хоча фактично приватною детективною (розшуковою) діяльністю давно й плідно займаються не тільки фізичні особи, а й юридичні. За неофіційними даними, зараз в усіх регіонах України працює декілька тисяч приватних детективів та приватних детективних агентств. Більшість з них оформлені як консалтингові компанії, мають статус юридичної особи, надають консультації населенню. Як вид діяльності – це консультування з питань управлінської діяльності, забезпечення і підбір персоналу, адвокатська діяльність, забезпечення безпеки та проведення розслідувань. Частина детективних агентств зареєстрована як засоби масової інформації.

Така ситуація пов'язана з тим, що у механізмі охорони особистості і її прав провідна роль належить державі. Виконання завдання захисту прав та інтересів громадян і підприємців зумовлює необхідність координації зусиль правоохоронних підприємств. За своїм характером детективна діяльність гласна, але пов'язана з розшуковими діями і певними обмеженнями компетенції осіб, які їх здійснюють. Отже, одною з ефективних дій у напрямі розвитку детективної діяльності може бути розробка нормативної бази для здійснення цього виду підприємництва. Успішна діяльність із запобігання та протидії загрозам для діяльності підприємства залежить багато в чому від ефективної роботи приватного детектива, що включений до складу служби безпеки суб'єкта господарювання.

Завдання, що матиме приватний детектив, незалежно від його включення до структури служби безпеки підприємства, будуть визначатися та залежати від завдань, що покладаються на служби безпеки суб'єкта господарювання загалом. Також частка його зобов'язань в системі фінансово економічної безпеки буде визначатись вказівками керівників та наявними потребами підприємства у процесі їхньої діяльності та забезпечення власної безпеки.

Цілком очевидно, що започаткування, формування, становлення й функціонування в Україні приватної детективної діяльності є незворотнім процесом, а тому штучне й тривале його стримування через відмову врегулювання національним законодавством завдає непоправної шкоди не лише існуючим суб'єктам приватної детективної (розшукової) діяльності і тим громадянам, які хотіли б займатися таким підприємництвом та побоюються саме відсутності спеціального закону, а й державним інтересам та іміджу України на міжнародному рівні.

Крім того, детективна діяльність в Україні повинна здійснюватися на підставі Конституції України, спеціального Закону, що регулював би приватну детективну діяльність, інших законів та підзаконних нормативно-правових актів. Нормативно-правове забезпечення детективної діяльності надасть змогу:

- легалізувати приватну детективну діяльність, яка сьогодні фактично здійснюється в Україні, забезпечивши її контроль з боку держави та прокурорський нагляд;

- значно збільшити можливості громадян України та їх об'єднань у захисті своїх законних інтересів, конституційних прав та свобод;

- закласти законодавчу основу для створення нових робочих місць;

- збільшити надходження до бюджету за рахунок сплати податків суб'єктами приватної детективної діяльності;

- підвищити відповідальність правоохоронних органів держави в питаннях реагування на потреби громадян та суспільства;

- розпочати процес інтеграції приватного детективного підприємництва України в діяльність Всесвітньої Асоціації Детективів;

- підвищити імідж України як правової держави серед цивілізованих країн світу.

Питання для самоперевірки знань

1. Назвіть основні етапи розвитку детективної діяльності.
2. Чому першим справжнім приватним детективом в історії світового розшуку прийнято вважати Аллана Пінкертона?
3. Як розвивалась приватна розшукова та охоронна діяльність в СРСР?
4. Назвіть чинники формування попиту на охоронно-детективні послуги в Україні після розпаду СРСР.
5. Яка мета створення Всесвітньої Асоціації Детективів та які функції вона виконує?
6. На якому етапі знаходиться розвиток детективної діяльності в Україні?
7. Чому процес становлення й функціонування в Україні приватної детективної діяльності є незворотнім?
8. Які питання зможе вирішити Україна через нормативно-правове врегулювання детективної діяльності.

Література

1. Господарський кодекс: України Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Землянов В. М. Основы сыскного ремесла / В. М. Землянов. – Мн.: Харвест, 2004. – 304 с.
3. Крутов В. В. Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємництва / В. В. Крутов. – К.: Фенікс, 2008. – 406 с.
4. Нижник Н. Р. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку): навчальний посібник / за заг. ред. П. В. Мельника, Н. Р. Нижник. – Ірпінь, 2000. – 304 с.
5. Організаційно-правове забезпечення діяльності приватних детективів в Україні: курс лекцій / Е. І. Низенко, В. О. Заросило, П. Я. Пригунов, В. І. Литвиненко, М. В. Лужанський. – К.: «МП Леся», 2015. – 192 с.
6. Пунда О. Приватна охоронна та детективна діяльність (перспективи правового регулювання) / О. Пунда // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2009. – Вип. 48. – С. 151–159.

7. Про приватну детективну (розшукову) діяльність: Проект Закону України (реєстраційний номер 1093 від 12.12.2012) // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.

8. Франчук В. І. Особливості організації системи економічної безпеки вітчизняних акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки / В. І. Франчук. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – 440 с.

9. Франчук В. І. Роль детективної діяльності у забезпеченні економічної безпеки акціонерних товариств / В. І. Франчук // Економічна безпека і право: проблеми та шляхи вирішення: матеріали звітної конференції. – 2011. – № 25/02. – С. 5–8.

10. Шиделко Ю. М. До предмету юридичної психології / Ю. М. Шиделко // Психологія XXI століття: матеріали Міжнародної наукової конференції (Польща, Краківська вища школа, 19–20 березня 2009 р.). – 2009. – 345 с.

**Тема
2**

ДЕТЕКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ – ВИДОВА ФУНКЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОРГАНІЗАЦІЇ

2.1 Сутність та структура безпекової діяльності організації

2.2 Сутність та структура детективної діяльності

2.1 Сутність та структура безпекової діяльності організації

Соціальна система для забезпечення власної життєдіяльності та самозбереження виконує основну функцію – функцію безпеки. Безпека – багатоаспектне та комплексне явище, що має фізичну й соціальну природу.

Безпека організації – це стан системи в межах граничних значень і здатність протидіяти загрозам чи небезпеці з метою захисту інтересів, збереження цілісності системи та сприяння її розвитку.

Безпека виявляється, з одного боку, через стан системи, який має перебувати у допустимих межах, а з іншого – через безпекову діяльність, що містить механізми протидії загрозам, з метою захисту корпоративних інтересів, збереження цілісності соціальної системи та сприяння її розвитку.

Унаслідок безпекової діяльності у соціально-економічній системі формуються певні безпекові властивості, тобто внутрішні структурні елементи, а саме: самодостатність та стійкість. Їхні показники характеризують стан соціальної системи насамперед з боку її безпеки. Вони повідомляють, з одного боку, про зону безпеки, а з іншого, – про розвиток небезпеки внаслідок реалізації загрози. Крім того, від них певною мірою залежить рівень безпеки соціальної системи, чи окремих її підсистем, а також результативність

безпекової діяльності та рівні реалізації безпекових потреб, інтересів суб'єктів безпеки та інших учасників соціально-економічних відносин.

Безпекова діяльність – це діяльність, спрямована на протидію загрозам з метою захисту корпоративних інтересів, збереження цілісності процесів чи системи та сприяння її розвитку на основі засвоєння та розвитку безпекової культури.

За змістом безпекова діяльність має комплексний характер, що дає змогу володіти відповідною інформацією оперативного і аналітичного характеру про загрози, на основі якої попереджати їх виникнення чи реалізацію. У випадках настання загрози – ліквідувати її, після реалізації – відновлювати втрати, цілісність процесів чи об'єктів. Відтак безпекова діяльність структурно містить три складових механізми:

- а) інформаційно-оперативні;*
- б) попереджувально-профілактичні;*
- в) ліквідаційно-відновлювальні.*

На практиці кожний з цих механізмів безпекової діяльності реалізується через низку видових функцій безпеки (видів безпекової діяльності), які містять відповідні методи і засоби. Водночас логіка послідовності цього процесу технологічно виглядає так: конкретний механізм безпекової діяльності реалізується через видові функції безпеки, кожна з яких, своєю чергою, виконується шляхом використання відповідних методів і засобів та дотримання певних принципів. Наприклад, для реалізації інформаційно-оперативного механізму безпекової діяльності з метою отримання інформації про можливі крадіжки на підприємстві можна здійснювати детективну чи охоронну діяльність з використанням методу відеоспостереження. Для цього обов'язково потрібна відеокамера як засіб, що встановлюється у потрібних місцях. Також необхідно дотримуватися основних безпекових принципів: своєчасності, правомірності та поєднання гласності й конфіденційності.

Видові функції (види) безпекової діяльності – це будь-які види діяльності, які містять інформаційні, попереджувальні, ліквідаційні та відновлювальні механізми, завдяки яким здійснюється безпекова діяльність (функція безпеки соціальної системи). У практичній діяльності для забезпечення безпеки соціальної

системи можуть використовуватися будь-які види діяльності, які надають можливості документувати протиправні дії, отримувати інформацію про загрози чи небезпеки, попереджувати та ліквідувати їх, а у разі реалізації – відновлювати діяльність чи цілісність процесів, або компенсувати отриманні збитки. Основними видами безпекової діяльності можуть бути: охоронна, аналітично-пошукова, детективна діяльності, страхування, юридичний захист, судовий захист, охорона праці, технічний захист інформації з обмеженим доступом, страхування та інше, а також управлінські загальні функції планування, організування, контроль.

Під інформаційно-оперативними механізмами безпекової діяльності розуміється сукупність відповідних видів діяльності, методів та засобів, пов'язаних зі збором і аналізом інформації про загрози та документуванням протиправних дій у відповідному часі та просторі.

Основним призначенням інформаційно-оперативних механізмів безпекової діяльності є вчасне документування протиправних дій, отримання або передання відповідним керівникам, структурам чи виконавцям заходів безпеки інформації про потенційні чи реальні загрози, які були чи є в організації або на ринках, до яких має відношення підприємство. Також у межах цих механізмів здійснюється зворотній зв'язок з працівниками організації з метою інформування їх про необхідність дотримання режимних заходів, підвищення кваліфікації з питань безпеки та відповідальності за протиправні вчинки.

Водночас значна роль належить детективній діяльності. Використовуючи її, можна отримувати інформацію про потенційні чи реальні загрози протиправного характеру з боку зовнішнього середовища і на ринку (підробку продукції, недобросовісну рекламу, рейдерське захоплення підприємства тощо), а також в середині організації (наміри про виведення чи розмивання капіталу, наміри про підтримку групи осіб у рейдерському захопленні підприємства та інші можливі чи реальні порушення на ринку).

Також, використовуючи технології детективної діяльності, факти протиправних дій документуються, що може значно покращити взаємодію з правоохоронними органами. Може бути ситуація, коли правоохоронні органи, які мають право здійснювати

оперативно-розшукову діяльність, інформують суб'єктів безпеки організації про ті чи інші загрози протиправного характеру (можливі рейдерські захоплення, інтерес злочинних угруповань до організації чи його власників тощо).

Необхідно зауважити на те, що предметом інформаційно-оперативних механізмів безпекової діяльності є збір і аналіз інформації та документування протиправних дій, які кваліфікуються як загрози. Їх результатом має бути конкретна інформація про загрози. Наприклад, з питань виробництва такою інформацією можуть бути наміри:

- а) про виведення з ладу виробничих засобів;
- б) про порушення технологічних процесів;
- в) про підготовку технологічних аварій, пожеж, учинення інших надзвичайних дій;
- г) про підготовку крадіжки, псування продукції тощо;
- г) про протиправні спроби проникнення в комп'ютерні мережі з обмеженим доступом з метою одержання виробничих секретів;
- д) про можливий зрив постачання сировини, матеріалів тощо.

Під час реалізації інформаційно-оперативних складової безпекової діяльності забезпечуються процес ухвалення рішень інформацією про потенційні чи реальні загрози соціальній системі, а також оперативні зв'язки з іншими структурами безпеки і відповідними підрозділами правоохоронних органів.

За умови врахування інформації у процесі ухвалення відповідного рішення та його виконання загрози можуть бути ліквідовані чи їх вплив пом'якшений, а відтак можна уникнути втрат чи звести їх до мінімуму, або навпаки.

Під попереджувально-профілактичними механізмами безпекової діяльності розуміється сукупність відповідних видів діяльності, методів та засобів, пов'язаних з розробкою та дотриманням законів, підзаконних актів з питань безпеки, а також нормативів безпеки та інших управлінських рішень – від режиму до регламентації і мотивації поведінки працівників підприємства.

Основне призначення попереджувально-профілактичних механізмів полягає у формуванні умов, які б не створювали сприятливого середовища для виникнення загроз та були для них

своєрідним «фільтром». Попередження загрози в економічному плані є більш ефективним, адже співвідношення витрат, здійснених до моменту настання негативної події та завдання шкоди підприємству, витрат на ліквідацію наслідків загрози та відновлення майна і ресурсів, дорівнює 1/15.

Використовуючи у зазначених безпекових механізмах детективну діяльність, можна вчасно попереджати наміри щодо вчинення правопорушень, спрямованих на завдання збитків організації.

Отже, результатом реалізації попереджувально-профілактичних механізмів є застосовані зовнішні та створені внутрішні нормативно-правові документи та умови і можливості для попередження і профілактики потенційних чи реальних загроз. Наприклад, з питань виробництва такими можуть бути:

- а) правила техніки безпеки на виробництві;
- б) технологічні вимоги захисту від підробок;
- в) план дій на випадок надзвичайних подій на виробництві;
- г) регламентація у контрактах на постачання сировини, матеріалів тощо, питань відповідальності постачальника за порушення умов договору;
- г) режим технічного захисту інформації з обмеженим доступом, зокрема й комерційної таємниці;
- д) режим технічного контролю доступу у виробничі будинки, приміщення тощо.

У реальному житті система безпеки організації може мати різні за якістю «фільтри», у зв'язку з чим загрози мають можливість реалізуватися. Для ліквідації загроз, а у разі їх реалізації, пом'якшення їх впливу чи відновлення роботи, безпекова діяльність повинна мати ліквідаційно-відновлювальні механізми.

Під ліквідаційно-відновлювальними механізмами безпекової діяльності розуміється сукупність видів безпекової діяльності та відповідних методів й засобів, пов'язаних з ліквідацією (припиненням) загроз на будь-якій стадії реалізації конфіденційними методами та методами роботи у надзвичайних ситуаціях, а також їх наслідків та/чи відновленням якісних або кількісних показників, зв'язків, цілісності об'єкта, діяльності тощо.

Основне призначення ліквідаційно-відновлювальних механізмів полягає у створенні відповідних умов та можливостей для

ліквідації (припинення) загроз та відшкодування завданих збитків, відновлення процесів, цілісності системи тощо.

Для реалізації ліквідаційно-відновлювальних механізмів безпекової діяльності необхідно виконувати низку видових функцій безпеки й управління, виконання чи невиконання яких впливає на її ефективність.

Відтак, використовуючи методи і засоби детективної діяльності, протиправні дії осіб в організації, зокрема й ті, що пов'язані з витоком інформації з обчислювальних систем, засобів зв'язку та спеціальних приміщень, можна вчасно припинити.

Результатом реалізації ліквідаційно-відновлюваної складової є показники, які відображають кінцеві її результати щодо ліквідації загроз та відновлення робочого стану, процесів чи цілісності об'єктів тощо. Наприклад, з питань виробництва такими показниками можуть бути:

- а) призупинення випуску бракованої продукції;
- б) ліквідація умов, причин чи процесу порушення правил техніки безпеки на виробництві;
- в) відновлення чи придбання нового замість пошкодженого або знищеного обладнання;
- г) затримання осіб, що вчиняли крадіжки на виробництві;
- г) виявлення і припинення порушення умов договору на постачання сировини, комплектуючих тощо;
- д) затримання осіб за незаконне проникнення у будівлі чи приміщення виробничого призначення тощо.

Для реалізації у безпековій діяльності видових функцій безпеки потрібні відповідні методи.

Методи безпекової діяльності – це способи, за допомогою яких реалізуються засоби безпеки у межах виконання відповідних видових функцій безпеки. Тобто, методи безпеки переводять засоби безпеки зі статичного стану в динамічний, даючи відповідь на питання як саме ці засоби реалізовуватимуться на практиці. Наприклад, відеокамера як засіб може бути використана лише за умови, коли у безпековій діяльності застосовуватиметься метод відеоспостереження.

Методів безпекової діяльності може бути багато. Проте до безпекових їх можна віднести лише тоді, коли їхнє використання

дає змогу отримати інформацію про загрози й небезпеки, попереджувати виникнення чи реалізацію загроз, або припиняти негативну дію загроз чи ліквідувати їх негативні наслідки. Наприклад, аналіз виробничих показників на підприємстві можна проводити для того, аби ухвалити рішення щодо покращення та розвитку виробничого процесу, або виявлення загроз, які можуть його дестабілізувати. У першому випадку цей метод використовується для удосконалення виробництва, у другому – для уникнення його руйнування та збереження цілісності.

Методи, які можуть використовуватися у безпековій діяльності, можна об'єднати в такі групи:

- 1) адміністративно-організаційні;
- 2) інформаційно-аналітичні;
- 3) економічні;
- 4) правові;
- 5) технічні;
- 6) соціально-психологічні.

До цих груп методів належать і методи детективної діяльності. *Адміністративно-організаційні методи* – група методів, які використовуються для впорядкування безпекової діяльності у логічну структуру та створення відповідного організаційного механізму забезпечення безпеки соціальної системи.

Методи цієї групи здійснюють організаційний вплив на безпекову діяльність. Наприклад, створення адекватної організаційної структури безпеки підприємства; визначення функцій та обов'язків кожної ланки та підрозділу із забезпечення безпеки; створення системи контролю, яка б попереджала завдання збитків, зокрема співробітниками; організацію системи навчання співробітників, котрі забезпечують процес безпеки соціальної системи тощо.

Інформаційно-аналітичні методи – це група методів, що передбачають механізми збору, обробки й аналізу інформації та дають змогу кваліфікувати дестабілізуючі фактори у загрози чи небезпеки, а також визначати рівень безпеки організації.

Методи цієї групи використовуються для забезпечення відповідною інформацією для ухвалення управлінських рішень щодо забезпечення безпеки соціальної системи. Наприклад, спеціальні методи проведення детективної діяльності: приховане спостере-

ження; відкрите та зашифроване опитування; вивчення предметів і документів; зовнішній та внутрішній огляд будівель, приміщень та інших об'єктів.

Економічні методи – це методи, які дають можливість оцінювати економічний стан соціальної системи з боку безпеки, ідентифікувати загрози економічно характеру, а також припинити дію загроз чи небезпек, ліквідувати їх наслідки й відновлювати втрати.

Ці методи включають моніторинг, контроль та аналіз виробничих, фінансових та регулятивних показників роботи організації, які впливають на безпеку, аналіз ризиків; визначення індикаторів економічної безпеки; методи страхування та кредитування для компенсації втрат, відновлення діяльності та інше.

Правові методи – це способи юридичного й судового захисту корпоративних інтересів соціальної системи та формування нормативно-правових документів, які регламентують її внутрішню діяльність, зокрема з питань безпеки.

Ці методи формують правові механізми безпекової діяльності, організації її у формі системи безпеки.

Технічні методи – це способи технічного захисту засобів обчислення інформації, телекомунікаційних мереж та технологій виробництва. Наприклад відеоспостереження, підслуховування за допомогою так званих «жучків», криптологічний захист інформації тощо.

Соціально-психологічні методи – це способи психологічного впливу на потенційних чи конкретних осіб (джерела) з метою отримання інформації про можливі загрози, їх попередження чи припинення. Наприклад, переконання позичальника добровільно повернути борг, не доводячи справу до суду.

Реалізація того чи іншого методу у безпековій діяльності передбачає використання відповідних засобів.

Засоби забезпечення безпеки – це можливості, інструменти матеріального і нематеріального характеру, за допомогою яких здійснюється безпекова діяльність. У підтримку вони впливають на самодостатність та стійкість соціальної системи. Цікавим є те, що деякі сили одночасно можуть використовуватися і як засоби безпеки. Відтак особи, які здійснюють фізичну охорону підприємства,

або супроводження вантажів (будучи силами забезпечення безпеки), крім застосування таких засобів охорони, як зброя, спеціальні пристрої, мають право застосовувати власну фізичну силу для затримання порушників. У цій якості вони виступають засобом забезпечення безпеки. Подібна ситуація й з детективом.

Засобів безпеки, що можуть використовуватися суб'єктами і силами безпеки, зокрема й детективами, існує безліч. Викласти вичерпний їх перелік неможливо та й недоцільно. Проте їх можна виокремити в певні групи, основними з яких є:

1. *Технічні засоби* – засоби які мають технічні можливості чи властивості для протидії загрозам. Це системи сигналізації, контролю, різноманітні автоматичні та механічні пристрої тощо. Наприклад, відеокамери, засоби перевірки автотранспорту на наявність вибухівки, комп'ютерні програми та програмні продукти, спеціально обладнані автомобілі тощо. Вони використовуються для унеможливлення здійснення крадіжок, знищення матеріальних цінностей, проникнення в інформаційні системи, викрадення персоналу тощо.

2. *Технологічні засоби* – це засоби, що забезпечують унікальність продукту або послуги, унеможлиблюють його копіювання чи підробку. Такими засобами можуть бути: технології виробництва, голографічний захист та ін.

3. *Економічні засоби* – економічні відносини з державними структурами, юридичними і фізичними особами з метою забезпечення конкурентоспроможності, а також фінансово-матеріальні ресурси – гроші, цінні подарунки та ін., які використовуються здебільшого під час отримання інформації через агентурні джерела та зв'язки в органах влади, контрольних органах у цілях детективної діяльності та забезпечення безпеки.

4. *Правові засоби* – це засоби, які містять правові механізми безпекової діяльності у вигляді законів та нормативно-правових документів.

Правові засоби розробляються та використовуються у безпековій діяльності на двох рівнях:

а) на загальнодержавному (закони та підзаконні нормативні акти з питань безпеки, та такі, що використовуються у безпековій діяльності);

б) на рівні підприємства (накази, стратегії безпеки, концепції безпеки, порядок здійснення охоронних та профілактичних дій та ін.).

Ці засоби юридично закріплюють факт існування системи безпеки, правила охорони приміщення, перевезення вантажів, порядок збереження комерційної таємниці тощо. В цьому аспекті необхідно розрізняти систему документів.

5. *Інформаційні засоби* – інформаційні й аналітичні матеріали, наукові розробки, публікації, комп'ютерні технології, журнали тощо з питань безпеки, а також комунікаційний зв'язок підприємства з громадськістю, владою, засобами масової інформації, працівниками і акціонерами.

6. *Фізичні засоби* передбачають використання фізичної охорони об'єктів, а також застосування фізичної сили під час затримання правопорушників.

7. *Організаційно-управлінські засоби* – це структури, процедури, режими, що обмежують або унеможливають завдання економічних збитків організації.

8. *Службові тварини* – застосовуються для фізичної охорони об'єктів безпеки і для пошуку певних предметів та осіб.

В усіх наведених механізмах, методах та засобах безпекової діяльності чільне місце займають відповідні види, методи та засоби детективної діяльності.

2.2 Сутність та структура детективної діяльності

Серед зазначених видових функцій безпеки значна роль у забезпеченні безпеки організації належить приватній детективній діяльності.

Приватна детективна діяльність – це дозволена державою незалежна професійна діяльність приватних детективів або приватних детективних підприємств (агентств) щодо надання клієнтам на платній договірній основі детективних послуг з метою захисту

їхніх законних прав та інтересів на підставах та в порядку, що передбачені відповідним Законом України.

Її здійснюють суб'єкти приватної детективної діяльності індивідуально (приватні детективи) або через приватні детективні підприємства (агентства).

Приватні детективи – це фізичні особи, які отримали в установленому законодавством порядку свідоцтво про право на заняття приватною детективною діяльністю та безпосередньо її здійснюють на підставах та в порядку, що передбачені відповідним законодавством України.

Приватні детективні підприємства (агентства) – самостійні суб'єкти господарювання, у статуті яких детективна діяльність чи надання послуг з приватної детективної діяльності визначені одним з провідних видів його економічної діяльності та пройшли державну реєстрацію у порядку, встановленому законом для державної реєстрації юридичних осіб.

Детективна діяльність здійснюється з метою пошуку, збирання та фіксації інформації, розшуку предметів, майна, людей та тварин, встановлення фактів та з'ясування різних обставин за замовленням клієнтів та згідно з договором про надання приватних детективних послуг.

Загалом для досягнення цієї мети суб'єкти приватної детективної діяльності можуть надавати такі детективні послуги:

1) збирання, фіксування та дослідження відомостей, необхідних для розгляду справ у цивільному, господарському та адміністративному судочинстві, на договірній основі із сторонами судового процесу;

2) вивчення ринку, пошук і збір інформації із відкритих джерел з метою підготовки ділових переговорів клієнта, з'ясування фінансової платоспроможності, майнового стану та благонадійності потенційних ділових партнерів;

3) з'ясування біографічних та інших даних, що характеризують особу, стосовно окремих громадян (за їх письмової згоди) під час укладення ними трудових та інших договорів із замовником (клієнтом) приватних детективних (розшукових) послуг (зайняття в нього відповідної вакантної посади), виявлення їхніх ділових зв'язків, зокрема з конкурентами клієнта в регіонах і за кордоном;

4) пошук осіб, місцезнаходження яких невідоме, з'ясування причин і обставин зникнення, можливостей і умов їх повернення, розшук осіб, які втратили родинні та дружні зв'язки;

5) розшук зниклого (втраченого або викраденого) майна, предметів та тварин;

6) пошук, збирання та фіксація відомостей в кримінальному провадженні на договірній основі з стороною кримінального провадження;

7) реалізація заходів з відтворення втраченої (зниклої) інформації з питань законних прав та інтересів клієнтів;

8) пошук і збір даних, які можуть бути приводом або підставою для звернення замовником приватних детективних (розшукових) послуг до правоохоронних органів або до суду з метою захисту законних прав та інтересів такого замовника;

9) виявлення фактів незаконного (несанкціонованого) збирання з метою використання відомостей, що становлять комерційну таємницю замовника або її розголошення, а також фактів незаконного (несанкціонованого) збирання стосовно фізичних осіб конфіденційної інформації;

10) пошук, виявлення та фіксація фактів незаконного використання прав інтелектуальної власності, що належать клієнту, а також випадків недобросовісної конкуренції;

11) пошук боржників та осіб, які ухиляються від виконання своїх договірних обов'язків, вирішення в порядку, встановленому законодавством України, питань щодо повернення боргів та виконання договірних обов'язків;

12) забезпечення захисту інформації з обмеженим доступом (комерційної, промислової, професійної таємниці) замовника приватних детективних послуг.

Суб'єкти приватної детективної діяльності можуть надавати інші детективні послуги, якщо вони не суперечать вимогам чинного законодавства України.

Сутність детективної діяльності з забезпечення економічної безпеки організацій полягає у зборі інформації, на підставі якої виявляються і встановлюються факти загрози організації, зокрема й протиправного характеру. За змістом детективна діяльність має розвідувальний і контррозвідувальний характер та спрямування.

Вона здійснюється у внутрішньому середовищі організації і зовнішньому, що має приналежність до її діяльності.

Основне призначення детективної діяльності у забезпеченні економічної безпеки організації полягає у виявленні та встановленні фактів зовнішніх та внутрішніх загроз, зокрема й протиправного характеру, спрямованих на об'єкти безпеки, та запобіганні й припиненні їх дії законними методами, використовуючи відповідні засоби. Основний зміст детективної діяльності у частині забезпечення економічної безпеки організації схематично подано на рисунку.

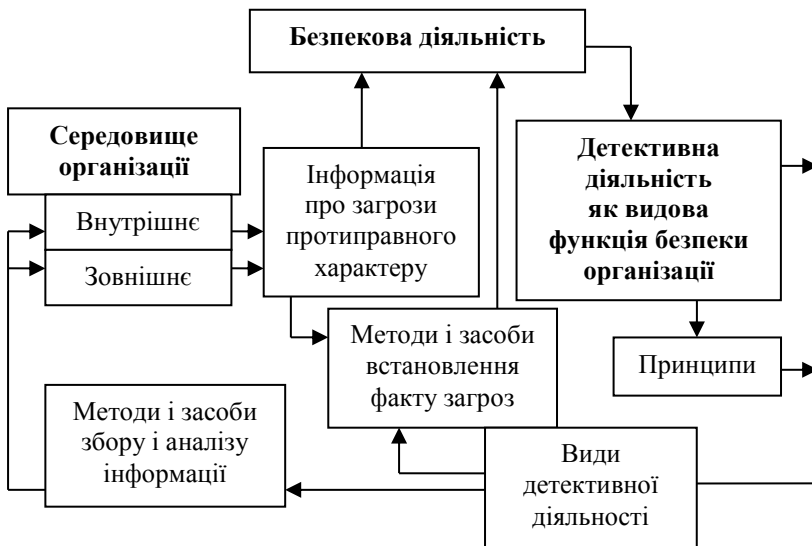

Рис. Зміст детективної діяльності як видової функції економічної безпеки організації

Здійснюючи детективну діяльність, її суб'єктам необхідно опиратися на певні принципи, які спрямовують процес детективної діяльності, впливаючи на її остаточний результат.

До таких *принципів* необхідно віднести:

1) *дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб* (кожна людина від народження наділена від-

повідними природними й конституційними правами та свободами, а також людською гідністю. Детективу їх потрібно поважати й враховувати у детективній діяльності. Крім того, необхідно дотримуватися інтересів замовників детективної послуги, що впливає з відповідної угоди);

2) *верховенства права* (усі дії детектива мають відбуватися, не порушуючи чинні закони. Водночас детективна діяльність в Україні немає достатнього правового забезпечення, у зв'язку з чим детектив може здійснювати діяльність для вирішення поставлених завдань, яка не заборонена законом з урахуванням природних і конституційних прав замовників, громадян);

3) *конфіденційності* (особливістю детективної діяльності є те, що вона має здійснюватися приховано від інших людей, щоб виконати її успішно);

4) *збереження професійної таємниці* (інформація з питань, з яких здійснювалося приватне детективне дослідження та відомості, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини та громадянина, а також інша інформація, яка отримана суб'єктами приватної детективної діяльності під час здійснення ними своїх професійних обов'язків, становлять професійну таємницю суб'єктів приватної детективної діяльності. Вона не може розголошуватися і використовувати у своїх власних інтересах або інтересах третіх осіб);

5) *взаємодії із правоохоронними органами, органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами* (приватні детективи, приватні детективні підприємства (агентства), які під час здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності отримали інформацію про факти скоєного злочину або про підготовку до скоєння злочину, зобов'язані невідкладно повідомити про це відповідний правоохоронний орган та передати йому матеріали, що підтверджують цю інформацію. Водночас вони мають право надавати правоохоронним органам допомогу у їх діяльності, не порушуючи законодавство України, зокрема на договірній основі. До того ж взаємодія приватного детектива з правоохоронними органами не повинна порушувати його зобов'язань за договором про надання послуг з детективної (розшукової) діяльності. Органи державної влади

та місцевого самоврядування сприяють приватним детективам, приватним детективним підприємствам (агентствам) у їхній діяльності).

Види детективної діяльності. Детективна діяльність за своїм змістом багатоаспектна розширений перелік видів детективної діяльності, які використовуються для забезпечення економічної безпеки організацій. Основними з них можуть бути:

1) збір інформації для ділових переговорів, виявлення некретитоспроможних або ненадійних ділових партнерів;

2) виявлення фактів і обставин неправомірного використання у підприємницькій діяльності фірмових знаків та найменувань;

3) попередження, виявлення фактів та обставин розголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю;

4) виявлення й інформування керівників підприємства та їхніх охоронців про злочини, що плануються проти них;

5) встановлення авторів і відправників анонімних листів, розповсюджувачів відомостей, що ганьблять окремих осіб;

6) вивчення осіб, які приймаються на роботу на предмет їх лояльності до підприємства;

7) пошук викрадених чи безвісти зниклих працівників підприємства;

8) пошук втраченого підприємством майна, встановлення фактів його привласнення фізичними чи юридичними особами;

9) виявлення фактів і підприємств, що використовують недобросовісні методи конкуренції;

10) виявлення осіб, що займаються промисловим шпіонажем;

11) виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню правопорушень працівниками підприємства;

12) документування дій осіб, які вчинили адміністративні порушення;

13) виявлення осіб з числа персоналу підприємства, що сприяють злочинним елементам у вчиненні ними злочинів;

14) виявлення конфліктних чи протиправних процесів у корпоративних відносинах, зокрема рейдерських захоплень;

15) припинення протиправних дій осіб, що зазіхають на права і законні інтереси власників і працівників підприємства та самого підприємства як юридичної особи, їх затримання та доставлення в правоохоронні органи;

16) проведення профілактичної роботи з працівниками підприємства, які схильні до правопорушень;

17) захист життя та здоров'я персоналу підприємства від протиправних дій;

18) взаємодія з правоохоронними та контрольними органами з метою створення організаційно-правових механізмів припинення протиправних дій осіб на підприємстві чи щодо підприємства чи його персоналу.

Методи детективної діяльності. Більшість видів детективної діяльності має інформаційно-аналітичний характер, сутність якого полягає у тому, що 99,9% часу витрачається на те, щоб спостерігати, слухати, зіставляти та аналізувати. Тобто вона пов'язана зі збором, аналізом інформації та інформуванням відповідних посадових осіб про умови, що можуть сприяти вчиненню правопорушень, про протиправні наміри конкурентів, злочинців, працівників, котрі можуть з ними співпрацювати, та працівників, схильних до протиправних дій.

Водночас особливістю детективної діяльності є те, що її суб'єкти не тільки збирають і аналізують інформацію та надають її певним споживачам, а й на підставі цієї інформації повинні безпосередньо встановлювати і документувати факти протиправних дій, бездіяльності, явищ, процесів, використовуючи відповідні методи та засоби. Наприклад, виявлення фактів неправомірного використання результатів інтелектуальної діяльності фахівців АТ, виявлення причин і мотивів неповернення боргу АТ тощо.

Для цього суб'єктами детективної діяльності мають використовуватися відповідні методи:

- 1) наведення довідок;
- 2) відкрите та зашифроване опитування;
- 3) вивчення предметів і документів;
- 4) зовнішній та внутрішній огляд будівель, приміщень та інших об'єктів;
- 5) приховане спостереження.

Наведення довідок. У процесі розшукової діяльності у приватного детектива постійно є необхідність наведення різних довідок. Використання загальнодоступних матеріалів для вирішення поставлених перед детективом завдань найчастіше буває недостатньо.

Тому розшукова діяльність спрямована на негласний характер діяльності або збір необхідних даних з різних джерел (документів, від громадян, посадових осіб).

Водночас у міру розвитку приватних підприємств, що надають детективні послуги, оснащення детективів сучасною технікою з'явиться можливість створення власних довідкових інформаційних систем для вирішення специфічних завдань з надання послуг фізичним та юридичним особам. Засобами збереження і пошуку інформації зараз виступають інформаційно-пошукові системи. Основним елементом такої системи є інтегрований банк даних, який дає змогу обслуговувати співробітників.

Кожна категорія користувачів може отримати інформацію за відповідними документами строго в межах компетенції та функціональних обов'язків. Під час збору даних на осіб можуть бути використані відомості, документи, що відображають прописку і використання житлового фонду, паспортного обліку та реєстрації актів цивільного стану, військових обліків, соціального забезпечення.

Залежно від характеру тих чи інших послуг приватний детектив визначає коло осіб, які можуть бути інформовані щодо певних обставин. По-перше, це особи, які були учасниками певних подій, укладачами конкретних документів або підтримують зв'язки з особами, що цікавлять детектива. По-друге, це особи, які безпосередньо не пов'язані з цими подіями і фактами, але через різні обставини мають у своєму розпорядженні необхідну інформацію, очевидці будь-яких дій, подій, особи, які володіють якимись відомостями через своє посадове становище.

Відкрите та захищене опитування. Необхідність ділових бесід з громадянами з метою отримання від них потрібної інформації виникає у приватного детектива повсякденно. Контактуючи з громадянами, детектив зазвичай представляється, тому опитувана особа знає, що з ним розмовляє приватний детектив. З різних причин опитувані можуть погоджуватися на бесіду або ухиляються від неї. Тому детектив повинен тактично грамотно формувати бесіду, використовуючи тактичні хитрощі і навіть вдаватися до деякої дезорієнтації свого співрозмовника з приводу істинних цілей бесіди для отримання необхідної інформації. Він обирає таку тактику

поведінки у відносинах із співрозмовником, щоб зацікавити його і розпочати відверту бесіду. Успіх опитування багато в чому залежить від відповідної підготовки до нього, яка складається з визначення цілей опитування, висунення версій щодо змісту інформації, її джерела та визначення основних питань, що підлягають з'ясуванню, черговості їх постановки, ознайомлення з даними про особу опитуваного. Важливо заздалегідь вибрати привід для встановлення контакту з опитуваним (відкрита мета, прохання про допомогу, використання правдоподібної легенди тощо), місце та умови для бесіди (за місцем роботи, місцем проживання, «випадкова» зустріч, запрошення в обране для цього місце). На початку розмови необхідно з урахуванням особи опитуваного встановити з ним психологічний контакт. Але вільний початок бесіди може й не вдатись, а навпаки, бесіда може набути характеру протиставлення. Це можливо через необізнаність опитуваного або небажання співпрацювати з детективом і внаслідок умисної протидії та приховування інформації. З урахуванням цього варіюються питання, підбираються відповідні інтересам і переконанням співрозмовника, можливі посилення на думку його знайомих і авторитетних для нього людей. Водночас детектив перед формулюванням питань повинен домагатися більш розгорнутої відповіді. У процесі бесіди важливо стежити за психологічним станом опитуваного, яке може змінюватися.

Особливі труднощі становлять опитування не тих осіб, які надають активну протидію, а тих, які доволі охоче розпочинають розмову, але намагаються заплутати детектива, і намагаються самі дізнатися від нього про цікаву для них інформацію. Правильно оцінивши поведінку співрозмовника, детектив може «прийняти гру», погодитися з наданою йому дезінформацією. Цим він дезорієнтує особу, що опитується. Цілком ймовірно, що позиція опитуваного виявиться повністю, після чого можна раптово спростувати його брехливі відомості вже наявними фактами. У тактиці опитування громадян припустимі багато прийомів для вивідування інформації, вибір яких залежить від особистості опитуваного, ситуацій, за яких відбувається бесіда, характеру одержуваної інформації та професійної майстерності детектива. Важливо, однак, щоб вони не порушували морально-етичних меж, не принижували і не ображали честі та гідності опитуваного.

Вивчення предметів і документів. Особливе значення в отриманні об'єктивної інформації під час приватної детективної діяльності має дослідження предметів і документів. Під предметами в широкому сенсі розуміються матеріальні об'єкти, що стосуються вирішення зазначених завдань. Це предмети, які були засобом здійснення яких-небудь угод, що мають або залишали відповідні сліди, предмети як пристосування для фальсифікації, виготовлення неврахованих надлишків (ярлики, фірмові знаки і найменування тощо). Для виявлення необхідних предметів детектив використовує допомогу спеціалістів шляхом отримання від них різних довідок, консультацій, попередніх оцінок та ін. У процесі розшукової діяльності особливо беруться до уваги документи: з ознаками часткової або повної підробки або значними виправленнями, що відображають нереальні господарські та інші операції, що не відбулися та містять відомості про які-небудь порушення, зокрема й протиправного характеру, неофіційні документи (записи невстановленого зразка, як правило, відображають нелегальний облік виготовлення напівфабрикатів, готової продукції, її реалізації, чистого прибутку тощо).

Донедавна під документами розумілися лише письмові свідчення реальності скоєних господарських і фінансових операцій. Однак розвиток засобів механізації та комп'ютеризації в обробці інформації не тільки викликав зміни в техніці обліку та формах його ведення, а й призвів до появи нових типів документів: магнітних стрічок і дисків. Водночас з появою машинних документів (тобто зміною їх форми) сутність обліку та основний зміст документів збереглися.

Зовнішній та внутрішній огляд будівель, приміщень та інших об'єктів. Шляхом огляду вирішуються найрізноманітніші завдання: виявляються зміни в обстановці, технології, асортименті продукції; встановлюється належність засобів, обладнання до конкретних підприємств, організацій, особам; визначається місцезнаходження предметів і документів, що викликають у детектива зацікавленість; встановлюються ознаки злочину, знаряддя та засоби їх вчинення, місця приховування та реалізації викраденого або втраченого громадянами та організаціями майна; виявляються ознаки, що свідчать про перебування в цьому місці особи, зниклого без вісті, його

родичів і близьких зв'язків; фіксуються за допомогою кіно-, фото-, відеотехніки виявлені зміни в обстановці та предметах, що становлять інтерес для детектива тощо.

У процесі зовнішнього огляду приватний детектив аналізує причини, що призвели до змін, формує свої висновки і висуває версії про минулий і майбутній розвиток подій. Залежно від об'єкта огляду, його складності, часу та інших чинників він попередньо готується до його проведення: з можливих джерел уточнює місце огляду, за необхідності запасається технічними засобами, визначає порядок і час огляду, обирає привід відвідування об'єкта. До огляду або у його процесі він може попросити відповідного фахівця проконсультувати його.

В організаційному плані огляд можна поділити на гласний і зашифрований. Гласний зовнішній огляд будівель, споруд і приміщень проводиться тоді, коли немає необхідності приховувати мету заходів. Зашифрований зовнішній огляд здійснюється в присутності зацікавлених осіб, але так, щоб вони не знали, що його проводить приватний детектив, або не здогадувалися про справжню мету його відвідин. Якщо детектив має намір провести зовнішній огляд таких приміщень під легендою, то він повинен бути готовий пояснити, ким він на це уповноважений і від імені якої організації, установи виступає (крім органу внутрішніх справ), професійно знати окремі питання виду діяльності під легендою якого він перебуває (електрик, телефоніст, слюсар-сантехнік, співробітник Держстраху та ін.). Приватний детектив на договірних засадах, а за необхідності і за відповідну винагороду, може використовувати допомогу фахівців.

Приховане спостереження. До спостереження за особами детектив вдається в тих випадках, коли дуже важко добути інформацію іншим шляхом (опитуванням, вивченням предметів і документів тощо). Цей метод пов'язаний не тільки зі складнощами в його застосуванні, але і з небезпекою розшифровки з різними негативними наслідками.

Об'єкти спостереження виявляють пильність, хитрість, застосовують прийоми перевірки відсутності стеження, забезпечені технічними засобами, бувають озброєні тощо. Спостереження за особами здійснюється під час перебування на вулиці, поїздок

у транспорті та відвідування громадських місць. За допомогою спостереження можна вирішувати різноманітні завдання.

Зокрема отримати інформацію про наявність чи формування злочинних груп, їх склад, розподіл ролей; вивчити спосіб життя і поведінку окремих громадян (за заявками клієнтів, за згодою громадян) під час укладення трудових і інших контрактів; встановити обставини неправомірного використання в підприємницькій діяльності фірмових знаків і найменувань; вивчити спосіб життя, поведінку, звички осіб, підозрюваних у скоєнні тяжких злочинів, їх зв'язки протиправного характеру; зібрати інформацію про ненадійність ділових партнерів, їх некредитоспроможність для використання в ділових переговорах; виявити осіб, у яких може перебувати втрачене майно, предмети і документи, що можуть слугувати речовими доказами.

Спостереження дає змогу також здійснити документування окремих дій об'єктів спостереження та їх зв'язків з допомогою відео- та аудіоапаратури, кіно-, фотофіксації та інших технічних засобів. Важливе значення має визначення об'єкта спостереження. Водночас враховується вік, стать, минулий злочинний досвід, психологічні особливості, можлива поінформованість про діяльність, що цікавить детектива, наявність зв'язків.

З можливого числа осіб повинен бути обраний такий об'єкт спостереження, робота з яким надасть можливість отримати найкращий результат. Попередньо добувають відомості (якщо дозволяє час) стосовно особи майбутнього об'єкта і його спосіб життя, за місцем його роботи та проживання (його характерні особливості, нахили, режим роботи, наявність автотранспорту); визначають де, як і в який час здійснювати спостереження; прогнозують можливі варіанти зміни обстановки в період спостереження, своє реагування на них та ін.

Спостереження можна здійснювати пішки або з використанням автомобілів. У всіх випадках у цьому бере участь кілька спостерігачів, які не контактують з об'єктом, але будь-хто з них знаходиться біля нього. Решта спостерігачів розташовуються так, щоб бачити свого партнера та приймати від нього умовні сигнали або радіосигнали, бути готовими пришвидшити, призупинити або змінити напрямок руху.

Засоби детективної діяльності. Під час здійснення детективної діяльності допускається використання засобів, які не завдають шкоди життю та здоров'ю громадян і навколишньому середовищі. Серед них домінуючими є технічні засоби. Застосовуючи технічні засоби у процесі детективної діяльності, приватний детектив повинен знати правові основи їх застосування та тактико-технічні можливості техніки.

Технічні засоби можна поділити на чотири групи:

- 1) *засоби спостереження і пошукової діяльності;*
- 2) *засоби фото-, кінозйомки та відеозапису;*
- 3) *засоби магнітного звукозапису;*
- 4) *засоби зв'язку та охоронної діяльності.*

1. *Засоби спостереження і пошукової діяльності* дають змогу виявляти, встановлювати зміни середовища, спричинені діями людини. За їх допомогою можна зробити огляд документів, відбитків печаток і штампів, здійснити приховане спостереження за об'єктами, зокрема й у нічний час, проводити огляд приміщень, одягу, багажу, пошук схованок, наркотичних і вибухових речовин. Використовується ця техніка також і для забезпечення встановленого режиму на об'єктах з метою внесення чи винесення предметів.

Технічні засоби спостереження і пошукової діяльності можна розділити на три групи:

- 1) *оптико-механічні прилади (біноклі, зорові труби);*
- 2) *радіолокаційні прилади («Радар», «Бар'єр»);*
- 3) *електронно-оптичні прилади (прилади бачення у темряві).*

2. *Засоби фото-, кінозйомки та відеозапису* дають можливість точно і наочно фіксувати і передавати інформацію про окремі об'єкти, документи, події, особи, що стосуються справи. Але оскільки детектив бачить їх нетривалий час, це не дає йому змоги вивчити їх повністю. Отримання копій за допомогою того чи іншого засобу дозволяє вирішити це завдання.

3. *Засоби магнітного звукозапису.* Для запису інформації детективом можуть використовуватися відповідні магнітофони. Перевагами матеріалів звукозапису є тривале збереження, можливість тиражування, багаторазового відтворення зафіксованої інформації, а також її підтвердження відповідними дослідженнями, проведеними працівниками експертних установ.

4. *Засоби зв'язку та охоронної діяльності* дають змогу забезпечувати зв'язок різних видів: телефонний, телеграфний – для ведення переговорів і передання (прийому) телефонограм, і телеграм, фото-телеграфічна відео-телефонний – для передання (прийому) зображень документів, предметів та інших об'єктів.

Детективна діяльність як видова функція економічної безпеки організації дозволяє йому забезпечувати власну економічну безпеку завдяки:

1) отриманню інформації про протиправні наміри конкурентів, кримінальних елементів, працівників підприємства та інших зловмисників;

2) документуванню і встановленню фактів та обставин протиправних загроз: дій чи бездіяльності, явищ, процесів, здатних завдати збитків чи спричинити небезпеку для організації;

3) завчасному інформуванню керівництва організації та правоохоронних органів про протиправні загрози і виконання на цій основі попереджувальних чи ліквідаційних заходів щодо загроз, локалізації або мінімізації можливих збитків.

Отже, у сучасному бізнесі детективна діяльність виконує значну роль у забезпеченні економічної безпеки підприємницької структури. У її розвитку мають бути зацікавлені не тільки підприємства, а й держава.

Питання для самоперевірки знань

1. У чому полягає сутність безпеки організації?
2. Назвіть складові механізми забезпечення безпеки організації.
3. Яке основне призначення інформаційно-оперативного механізму безпекової діяльності?
4. Що розуміють під попереджувально-профілактичними механізмами забезпечення безпеки?
5. Коли використовують ліквідаційно-відновлювальні механізми безпекової діяльності організації?
6. Назвіть сутність методів безпекової діяльності організації.
7. Охарактеризуйте адміністративно-організаційні та інформаційно-аналітичні методи забезпечення безпеки.

8. У чому сутність економічних, технічних, соціально-психологічних та правових методів безпекової діяльності організації?
9. У чому сутність детективної діяльності?
10. Назвіть принципи, які спрямовують процес детективної діяльності.
11. Назвіть види детективних послуг у сфері захисту безпеки бізнесу.
12. Охарактеризуйте методи детективної діяльності у сфері забезпечення безпеки підприємства.
13. Назвіть засоби детективної діяльності.

Література

1. Гевко В. В. Деякі питання захисту прав учасників кримінального процесу в концепції приватної детективної та охоронної діяльності / В. В. Гевко // Проблеми боротьби з корупцією та організованою злочинністю. – 1998. – № 7. – С. 494–497.
2. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 11. – С. 50.
3. Землянов В. М. Своя контррозвідка: практ. пособие / В. М. Землянов; под. общ. ред. А. Е. Тарасова. – Мн.: Харвест, 2002. – 416 с.
4. Кузьменко А. М. Контроль над спецслужбами (розвідкою і контррозвідкою) – ознака реальної влади в сучасній конкуренції «груп впливу і тиску» з публічною владою держав / А. М. Кузьменко // Юридичний журнал. – К.: Юстініан, 2006. – № 4.
5. Кузьменко А. М. Особливості проблеми формування концептуальних основ реформування спецслужб (розвідки і контррозвідки) та правоохоронних органів України у сучасних умовах Євроінтеграції // Юридичний журнал. – К.: Юстініан, 2006. – № 8.
6. Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України: монографія / В. А. Ліпкан. – К.: Текст, 2003. – 600 с.
7. Нижник Н. Р. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку): навчальний посібник / за заг. ред. П. В. Мельника, Н. Р. Нижник. – Ірпінь, 2000. – 304 с.
8. Організаційно-правове забезпечення діяльності приватних детективів в Україні: курс лекцій / Е. І. Низенко, В. О. Заросило, П. Я. Пригунов, В. І. Литвиненко, М. В. Лужанський. – К.: МП «Леся», 2015. – 192 с.
9. Энциклопедия юридической психологии / под общ. ред. проф. А. М. Столяренко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2003. – 607 с.
10. Шелухін М. Л. Генеза правового регулювання недержавних служб безпеки в Україні // М. Л. Шелухін, О. М. Шелухін // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2011. – № 1. – С. 185–192.

ДЕТЕКТИВ – СУБ'ЄКТ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- 3.1 Основні риси сучасного приватного детектива*
- 3.2 Особливості професії та створення привабливого образу приватного детектива*
- 3.3 Кваліфікаційна характеристика професії приватного детектива*

3.1 Основні риси сучасного приватного детектива

Ніро Вульф, відомий літературний герой-детектив, вважав, що детективами не стають, ними народжуються. Зрозуміло, в цьому твердженні є частка правди. Щоб стати професійним приватним детективом, потрібно багато складових, наприклад, досвід роботи, юридична освіта, вміння спілкуватися з людьми, бажання працювати. Але головне – талант або дар. Щоб стати детективом, недостатньо вивчити Кримінальний кодекс та інші закони, криміналістику та інші спеціальні дисципліни – необхідно мати специфічний склад розуму, що налаштований на розкриття всіляких таємниць і загадок, вроджену здатність до логічно-дедуктивного мислення.

Справжній детектив з дитинства спостережливий. Він у звичних, знайомих речах бачить те, що іншим людям недоступно. Він розуміє жести і вираз очей, а головне, може об'єднати свої спостереження в систему і зробити висновок. І в кожного детектива, як правило, своя система.

В Америці щораз більше чоловіків і жінок, незалежно від свого суспільного становища чи спеціальності, обирають професію приватного детектива. У цій сфері бізнесу працюють колишні спів-

робітники правоохоронних органів, досвідчені репортери, працівники сфер послуг, менеджери зі зв'язків з громадськістю, викладачі, робітники, юристи і багато інших людей.

Громадська думка висміює жінок-детективів і допускає їх існування лише як героїнь іронічних детективів, але ніяк не співробітниць великого детективного агентства. Чоловіки одностайно стверджують: жінка детективом ніколи не стане. Виявляється жінки-детективи особливо цінні, наприклад, у процесі стеження за об'єктом. Дами настільки віртуозно зливаються з натовпом, що виявити «хвіст» вкрай складно. А в Сіетлі, як ніде в світі, власницями більшості детективних агентств є саме жінки. Виразний приклад жінки-детектива – Лінда Монтгомері, президент Міжнародної Ради Детективів (CI), член Всесвітньої Асоціації Детективів (WAD) і Всесвітньої детективного Мережі (WIN). Вона працює детективом вже понад 20 років.

Лінда Монтгомері з відзнакою закінчила Коледж єзуїтів Університету Гонзаго в штаті Вашингтон за спеціальністю психолог і філософ. Після чого працювала шкільним вчителем, а потім агентом з продажу нерухомості. Вона зайнялася детективним бізнесом після знайомства з двома клієнтами, які попросили її допомогти в одній справі. Вона Монтгомері брала участь у розслідуванні цікавих справ, її завданням було довести невинність обвинувачених, що вона і робила з великим успіхом. Лінда була одним із засновників Асоціації ліцензованих детективів Вашингтона.

Сьогодні Лінда Монтгомері є членом багатьох асоціацій професійних детективів і, як уже говорилося, президентом Міжнародної Ради Детективів. Крім того, вона проводить семінари та сертифікаційні класи для своїх американських колег.

Лінда Монтгомері стверджує – для того, щоб бути хорошим детективом, необхідно володіти низкою характерних рис і навичок (або, принаймні, виховати їх у собі).

До цих рис і навичок вона відносить:

1) бажання і здатність вчитися;

2) вміння добре і грамотно писати;

3) допитливість, вміння відповісти на питання: хто, як, що, коли, де;

- 4) *аналітичний розум;*
- 5) *перевага різноманітності рутині;*
- 6) *комп'ютерна грамотність;*
- 7) *вміння спілкуватися у вільній, дружній манері;*
- 8) *витримка;*
- 9) *дипломатичність;*
- 10) *готовність працювати упродовж багатьох годин в будь-який час доби.*

За словами Лінди Монтгомері всі зазначені якості необхідні й важливі, але мало хто, вибираючи професію приватного детектива, володіє всіма або хоча б більшістю з них. Однак це й не обов'язково. Головне – володіти двома найважливішими рисами: бажанням і здатністю вчитися та витримкою. Якщо є ці ключові риси, можна набути і інших властивостей характеру, необхідних для того, щоб досягти успіху в професії детектива.

Наведемо коротку характеристику кожної з якостей, названих Монтгомері.

1. *Бажання і здатність вчитися* повинні бути притаманні кожному детективу. Детектив постійно пізнає щось нове і може допомогти не тільки іншим, але й самому собі, розширюючи свій кругозір і щораз більше дізнаючись про те, що відбувається у світі. Під час збору інформації детективу буде необхідно виявляти свої пізнання в тих чи інших галузях, стежити за технічним прогресом, знати юридичні закони. І якщо детектив чогось не знає – саме час цього навчитися.

2. *Уміння добре і грамотно писати* необхідно кожній людині, незалежно від його професії, так що детектив – не виняток. Будь-яка людина на підсвідомому рівні довіряється швидше освіченій, аніж малограмотній людині. У великих детективних конторах грамотність співробітників враховується під час прийому на роботу, а освічений секретар ретельно стежить за матеріалами сайту агентства, щоб не допустити помилок.

3. *Допитливість і вміння відповісти на питання:* хто, де, коли, з ким, чому та інші. Досвідчений детектив – кмітливий і спостережливий. Він повинен чітко помічати всі деталі, навіть найменші, оскільки звичайні, на перший погляд, речі можуть слугувати «ключем» до розкриття справи. Детективові необхідно вміти складати

(і пам'ятати) портрет людини: зовнішність, одяг, особливі прикмети, звички, голос, хода тощо, запам'ятовувати номери машин, телефонів, паролів і кодів, адреси, розкладу руху автобусів, літаків і поїздів, інформацію про діяльність тих чи інших фірм і багато інших корисних деталей. Всі ці відомості в будь-який момент можуть знадобитися.

4. *Аналітичний розум.* Мабуть, ніхто не стане сперечатися, що аналітичний розум необхідний детективові найбільше. Детектив повинен вміти аналізувати отриману інформацію, висувати різні версії і визначати справжню причину, пізнавати суть справи. Збирати інформацію з натяків, найменших деталей, часом навіть інтуїтивно.

5. *Перевага різноманітності рутини.* Хоч детектив і проводить багато часу в кабінеті, проте його роботу важко назвати рутинною. Детектив – професія творча, цікава і захоплююча!

6. *Комп'ютерна грамотність* – ще одна необхідна умова для професійної діяльності детектива. Комп'ютер – це одне із знарядь праці детектива, надійний помічник, з яким потрібно вміти правильно працювати.

7. *Уміння спілкуватися вільно з різними людьми* – обов'язок детектива. Детектив повинен бути хорошим психологом, вміти здобувати прихильність людей під час бесіди, оскільки бесіда – найкращий метод отримання інформації. У більшості випадків саме бесіда з різними людьми дає змогу детективові отримати всі необхідні відомості, уявити повну картину того, що сталося, допомагає розробити план і стратегію для успішного завершення справи. Опитування свідків (сусідів, членів сім'ї, друзів та ін.) не завжди легка справа.

Найчастіше люди не хочуть контактувати, всіляко уникають спілкування, особливо з незнайомою людиною. Отже, завдання детектива – знайти правильний підхід до людини аби розпочати відверту бесіду і дізнатись необхідну інформацію. За необхідності детектив зобов'язаний заспокоїти клієнта або свідка, запобігти істеричі.

8. *Витримка* – важлива якість характеру детектива. Завжди зберігати спокій, вміти стримувати свої емоції, відчувати себе впевнено в будь-якій, запутаній ситуації.

9. *Дипломатичність* – вміння детектива вибрати потрібний напрям у бесіді, уникати конфліктних ситуацій (а якщо все ж конфлікт трапився – швидко все залагодити), налагоджувати хороші взаємини з різними людьми, мати свій підхід до представників будь-яких професій, вирішувати спірні моменти.

10. *Працездатність*. Детектив повинен володіти високою працездатністю, бути готовим до завдання в будь-який час доби. Звичайно, при такому напруженому графіку йому знадобиться хороше здоров'я! Бажано, щоб детектив завжди підтримував свою фізичну форму.

Відтак приватний детектив – це професія, що охоплює декілька фахів і потребує доволі значного багажу знань.

Підсумовуючи, виокремимо *основні якості детектива*:

– *актор* – вміння перевтілюватися і видавати себе за іншу людину. До того ж детективові іноді необхідно виконувати роль режисера: «розігрувати спектаклі», які можуть допомогти у процесі розслідування справи і виявити нові факти. Вітається знання основ акторської майстерності та законів режисури;

– *психолог* – детективи повинні вміти налагоджувати контакти, проводити опитування, виявляти тактовність і увагу – всьому цьому можна навчитися на заняттях з прикладної психології, педагогіці та практиці спілкування. Уміння спілкуватися з людьми, уникати конфліктних ситуацій, складати психологічний портрет особистості – це лише деякі навички, якими слід володіти детективові. Причому, спілкуючись з людиною, детектив повинен автоматично «зчитувати» інформацію про нього;

– *аналітик* – вміти не лише знаходити інформацію, а й аналізувати її, робити правильні висновки, намагатися заздалегідь з'ясувати ситуацію;

– *юрист* – знати законодавство, свої права та обов'язки, а також права своїх клієнтів. У процесі підготовки потрібно зауважити на вивчення конституційних прав і законодавчих актів, що діють у сфері приватного розшуку і охорони, основи кримінального та цивільного права, кримінального та цивільного процесів;

– *економіст* – детективові рекомендується бути обізнаним у бухгалтерських рахунках, фінансових документах, комерційних

угодах. Отже, необхідне знання основ менеджменту та маркетингу, банківської справи та бухгалтерського обліку;

– *криміналіст* – детективу необхідні знання з криміналістики. Працюючи з різними документами, приватний детектив повинен відрізнити справжній документ від фальшивого, виявляти ознаки підробки. Не менш важливо вміти правильно проводити огляд приміщень, місцевості, території, що охороняється; виявляти наявні сліди рук, взуття, транспорту, знарядь злочину та вживати заходів щодо їх збереження для подальшого викриття винних у скоєнні злочинів. Детектив повинен володіти навичками проведення первинних слідчих дій під час крадіжки, шахрайства, саботажу та фінансових злочинів на контрольованій фірмі (розкрадання, незаконне привласнення грошових коштів), здійснювати їх профілактику;

– *спортсмен* – детектив повинен підтримувати свою фізичну форму, оскільки його робота передбачає великі навантаження, зокрема і фізичні, до того ж не завжди безпечні: в будь-який момент може виникнути необхідність відбити напад або припинити злочин проти інших осіб;

– *зв'язківець* (або інші технічні спеціальності) – детективу бажано вміти розбиратися в техніці – раціях, «жучках», телефонах, диктофонах тощо (відеокамерах і системі сигналізації та відеоспостереження, фототехніка та ін.);

– *бізнесмен* – детектив повинен уміло будувати свій бізнес. Робити рекламу, залучати клієнтів, дбати про свою репутацію, стежити за прибутком, бути конкурентоспроможним, розвивати свій бізнес, наскільки це можливо;

– *філолог* – неграмотний детектив навряд чи буде мати багато клієнтів, тому він повинен стежити за своєю мовою і намагатися не допускати помилок, вміти коротко і ясно викладати свої думки, брати інтерв'ю. Знання іноземних мов вітається;

– *кінолог* – якщо детективові доведеться розшукувати домашніх тварин або просто подружитися собаки – таке теж трапляється, особливо якщо детектив веде зовнішнє спостереження або якщо йому потрібно потрапити на об'єкт, що охороняється собаками. Бути кінологом доводиться і в тому разі, коли потрібно розговорити господаря собаки;

- *лікар* – детектив, як і будь-яка людина, у разі потреби повинен вміти надати першу медичну допомогу. Не зашкодять і пізнання з фармакології;
- *програміст* – детективові ніколи не завадить поглиблене знання комп'ютера;
- *великий комбінатор* – це, звичайно, не професія, а покликання. Детектив має легко придумувати різні комбінації, перевірюватися і знати, що безвихідних ситуацій не буває.

3.2 Особливості професії та створення привабливого образу приватного детектива

У професії сучасного приватного детектива (як, втім, і в будь-який інший) є свої «плюси» і «мінуси», але, незважаючи на це, вона вважається цікавою. Справді, крім захоплюючого процесу пошуків і розплутування складних головоломок, перевагою професії є постійна самоосвіта: детектив з кожним днем пізнає щось нове і набуває навиків у всіх інших сферах життя.

«Мінусів», правда, більше. Професійна робота в розшуку вимагає дуже великих капітальних вкладень: це транспорт, і зв'язок, і спецтехніка. Приватні детективи працюють як поодинці, так і створюють об'єднання приватних детективів. Одиначки можуть вирішувати певні проблеми, але нині конкуренцію їм становлять великі детективні організації, що мають більше замовлень. Але загалом цей бізнес вважається не надто прибутковим.

Як свідчить аналіз практики, досі приватна розшукова діяльність успішно пройшла етап становлення і розвивається в напрямі активного формування цивілізованого ринку розшукових послуг. Відбувається поступальний процес її перетворення на самостійну галузь, яка претендує на гідне місце у забезпеченні безпеки бізнесу і має свої корпоративні інтереси.

Людина, яка володіє конфіденційною інформацією, є небезпечною – проти таких людей застосовують відповідні заходи. Приказка «Хто багато знає, той мало живе» якнайкраще характеризує

детективну діяльність. Детективам доводиться контактувати і з кримінальним світом, і з людьми, які заради грошей готові на будь-що. Одне із завдань приватного детектива, працювати мізками – не видати себе підозрюваним, в жодному разі не підставити своїх колег. Детективи працюють не лише в кабінеті, вони і свідків опитують, і стежать, якщо потрібно.

Детективові доводиться так чи інакше догоджати клієнтові. Повсюдно відоме правило – «клієнт завжди правий» – діє і в цьому бізнесі. Клієнти часто очікують від детективів неможливого і спілкуватися з ними не завжди буває легко. До того ж детективи постійно мають великі нервові перевантаження, різні проблеми зі здоров'ям і хронічне недосипання. Детектив – професія, яка вимагає повної самовіддачі і, як в будь-якій іншій справі, багато часу і великих зусиль.

Створюючи свій образ та імідж, приватний детектив повинен вміти здійснювати збір та обробку психологічно важливої інформації про об'єкт вивчення і, відповідно реагуючи, формувати певний тип.

Збір та облік психологічно важливої інформації допоможе приватному детективу вибудувати композицію контакту, крім того, він повинен вміти максимально використовувати перші хвилини професійного спілкування для формування у об'єкта позитивних емоцій, позитивного першого враження про себе, свого позитивного образу. Для цього йому необхідно:

- створити в уяві свій ідеальний образ і ідеальний образ об'єкта;
- уявити свою роль і роль об'єкта;
- вжитися в свою роль;
- правдиво, природньо грати свою психологічну роль у професійному спілкуванні відповідно до того, чого від нього чекає об'єкт, з урахуванням його домінуючих мотивів, потреб, інтересів.

Приватний детектив повинен заздалегідь планувати, які психологічні прийоми він буде застосовувати комплексно на всіх етапах професійного спілкування для формування вигаданого образу про себе, і особливо, в момент:

- початку професійного спілкування – це перші 10–15 секунд;

- здобуття оперативно-значущої інформації;
- закінчення професійного спілкування.

На думку співробітників спецслужб, легенда – це спеціально підібрані з урахуванням призначення та умов використання факти і вигадані відомості, привласнюючи які, або, посилаючись на які, оперативні співробітники приховують від об'єкта свою приналежність до кадрів спецслужб, створюють сприятливі умови для вирішення окремих оперативних завдань. Наприклад, легенда приватного детектива становить словесне вираження тієї соціальної ролі, в якій він взаємодіє з об'єктом. Легенда забезпечує йому можливість встановлення та розвитку контактів з об'єктом і повністю зашифровує його приналежність до певної структури (яку він насправді представляє).

Легенда так і залишиться легендою, якщо приватним детективом не буде створено певний образ, від імені якого йому належить почати діяти, чий властивості, особливості треба зробити своїми, демонструючи їх об'єкту і його оточенню. Природність і виразність видуманого образу, багато в чому залежить від того, наскільки вдало цей образ виконує своє функціональне призначення.

Словник філологічних термінів і понять дефініцію «образ» трактує у двох значеннях:

1) образ – це пізнавально-змістова структура, яка виконує роль прозорого посередника. Вона є психічним еквівалентом пізнавального змісту і формою акту, завдяки якому цей акт належить до цього, а не іншого об'єкта, до цієї, а не іншої сторони об'єкта;

2) спосіб, за допомогою якого об'єкт, наданий у спостереженні, уяві, тобто наданий з певною наочністю.

По-іншому поняття «образ» тлумачиться в Педагогічному словнику за редакцією В. Оконя. У ньому образ визначається як зорове уявлення про певний об'єкт (ситуацію).

Для створення правдоподібного образу приватним детективом використовуються спеціальні технології, в якій є послідовні стадії створення образу, що знаходяться в природному взаємозв'язку одна з одною.

Перша стадія – імітаційний образ. Це створений у власній уяві образ, що підкріплюється літературними джерелами, особистими спостереженнями, порадами фахівців. Він подумки неоднора-

зово відтворюється. Обмірковуються умови, які потрібні для його створення, подальша їх апробація у власній уяві.

Друга стадія – рольовий образ. На цій стадії здійснюється практичне освоєння образу, набувається досвід перебування в образі – детектив пробує жити в образі.

Третя стадія – життєвий образ. Виробляється стереотип поведінки в створеному образі, цілковито вживаєшся в нього. У підсумку люди сприймають образ як реальну особистість.

Відповідно до створеного образу приватним детективом розробляється імідж. Імідж людини – це сконструйований штучний образ, який може мати будь-які затребувані характеристики та компоненти і розрахований, зокрема, на обман людей. Імідж – зовнішня частина образу, в якій манери (жести) і міміка є емоційно наповнюють демонстрований образ, сприяють створенню позитивних стереотипів його сприйняття. Продуманий і правдиво демонстрований імідж дає змогу впливати на формування позитивного сприйняття і відповідного ставлення об'єкта до детектива. Це сприяє закріпленню контактів і виконанню обраних завдань. Підкріплені відповідними жестами, мімікою, більш виразно та переконливо виявляються ерудованість, рішучість, категоричність у судженнях з важливих для об'єкта питань, тактовність і професіоналізм (з огляду на обумовлену легендою професію) тощо.

Професіонали вважають, що під час аналізу поведінки в процесі контактної взаємодії насамперед запам'ятовується і в подальшому аналізується вираз обличчя, погляд, манера поведінки загалом, і це необхідно враховувати приватному детективу при розробці образу, іміджу та напрямку поведінки.

Існують певні психологічні особливості створення іміджу, які необхідно враховувати під час створення детективом певних іміджевих якостей, що призначаються для демонстрації в процесі його з об'єктом професійного інтересу.

Під час розробки іміджу необхідно дотримуватися насамперед логіки живого сприйняття. Її складові такі:

- *перша позиція* – привернення уваги людей за допомогою таких аналізаторів відчуття, як зір та слух;
- *друга позиція* – виклик у людей позитивних емоцій або якогось спрямованого переживання (позбавлення стану байдужості);

- *третья позиція* – формування доброзичливих вражень;
- *четверта позиція* – виклик пізнавального, професійного, побутового, кримінального, політичного інтересу;
- *п'ята позиція* – вмiле використання таких методiв впливу, як психiчне зараження i навiювання.

Для того, щоб створити психологічно виправданий образ і відповідний імідж, приватному детективу необхідно виділити ті ролі, які найбільше відповідають його зовнішнім даним і якостям. Можна розіграти типові ситуації. Гарна техніка маніпулювання завжди непомітна. На основі цих заготовок створюється робочий імідж. Якщо детектив відчуває, що обраний ним імідж перестав працювати або працює не так, як потрібно – це попередження щодо зміни вибору.

Розрізняють такі різновиди іміджу, які застосовуються приватними детективами.

«Журналіст». Діяльність приватного детектива під виглядом журналіста. Оскільки законодавством України діяльність детективних агентств сьогодні не врегульована, більшість з них під час реєстрації використовують статус інформаційної агенції або іншого ЗМІ, а, отже, мають журналістське посвідчення. Імідж доволі універсальний. Під виглядом журналістського розслідування можна допитати будь-який контингент об'єкта: від генералітету до рядового складу виконавців та збирати інформацію будь-якої спрямованості.

«Ботанік». Так умовно називають «профі», які цікавляться лише вузьким сегментом можливої інформації. Підійде легенда про написання монографії, виконання наукових пошуків, студентських НДР або дисертації, проведення соціологічних досліджень. Такий імідж згодиться до вибіркової роботи серед контингенту вузьких фахівців.

«Наймана сила». Спеціаліст на найм: юрист, дилер, менеджер, дизайнер, соціолог, охоронець та ін. Тут кожен може вибрати собі те, що він знає дійсно добре. Сенс у тому, що, пропонуючи свою роботу, можете поцікавитися, що пропонують вам і вже з початку дуже багато чого довідатися від різних співробітників фірми. Природно, що такий візит треба готувати: бути впевненим у тому, що цій фірмі дійсно необхідні визначені категорії фахівців.

Що більше фірма вас потребує, то більше вона розкрита перед вами. Перехресне зіставлення інформації від різних джерел дасть розуміння справжньої картини. Залишіться підкріпити все це результатами перевірок через інші джерела.

«*Спеціаліст-консультант*». Дуже тонкий, відповідальний і насичений за формою ведення розвідувальної діяльності імідж. Тут ви не тільки уявляєте самого себе як товар, а й виступаєте організатором робіт з консалтингу. Буде добре, якщо ви одразу налагодите відносини із співрозмовником. Зазвичай незалежно від потреби фірми в тих чи інших консультаціях, вас, як мінімум, вислухають. При грамотному рівні спілкування та професійно поставлених навичках можна і на такому рівні отримати дуже цікаву інформацію. Доволі чітко проаналізувати характер питань, що становлять вам. Якщо ж у вашому іміджі немає насторожуючих сигналів, об'єкт використовує можливість отримання безкоштовної консультації ще більше, зовсім не помічаючи, що дедалі більше говорить сам. Кілька таких контактів можуть допомогти більше, ніж трудові зусилля команди. Єдине обмеження стосується дійсно конфіденційної інформації, хоча за відповідних зусиль, все може вдатись.

«*Ймовірний діловий партнер*». Цей імідж використовується найчастіше. Його вибирають, забуваючи про те, що саме до цієї категорії осіб може бути максимально загострена увага. Тому за жодних обставин детектив не повинен контактувати з несформованою позицією. Все має бути продумано до дрібниць, зважено і відпрацьовано. Для знайомства та встановлення першого контакту з об'єктом приватний детектив може використовувати різні місця і способи, найбільш придатні для цього: прийоми, візити, переговори, банкети; відвідування виставок, інформаційних агентств, прес-конференцій; екскурсії, спортивні комплекси, іподроми; театри, ресторани; заміські поїздки, пляж, пікніки, полювання, туристичні поїздки; відвідування автосалонів, перукарень тощо. Для знайомства використовуються місця, де буває об'єкт і в яких може перебувати, з огляду на легенду, детектив.

Способи знайомства, що забезпечують оптимальний привід для початкового обміну фразами, можуть бути такими, як:

– провокування об'єкта на надання допомоги детективу: імітація падіння на вулиці, раптової слабкості й інших симптомів,

пов'язаних зі здоров'ям; імітація незручності, кинути, наприклад у зручний момент, що не будь з рук; «забути» свою річ поруч з об'єктом; виклик співчуття до своєї особистості з якоїсь проблеми, наприклад, зламалася машина та ін.;

– знайомство через «загальних» знайомих: вивірені за часом візити до певних осіб, у яких часто буває об'єкт; безпосереднє прохання через знайомих організувати зустріч з об'єктом; підведення спільного знайомого до думки познайомити з об'єктом, як людей зі спільними поглядами або здатних бути корисними один одному; виклик інтересу у спільного знайомого особистої вигоди в організації зустрічі з об'єктом. Під спільним знайомим розуміється особа, яка має можливість сприяти контакту детектива з об'єктом, не знає справжніх намірів детектива щодо об'єкта і не поінформована про місце праці детектива;

– знайомство на різних масових заходах: підключення до емоційного реагування об'єкта на видовище; інсценування ролі «новачка», що цікавиться думкою «спеціаліста»; надання зауважень, які можуть зацікавити об'єкта; короткочасна відсутність зі свого місця з проханням наглянути за ним;

– знайомство на основі спільних захоплень, хобі: одночасне заняття з об'єктом однією справою (гра в теніс, більярд тощо); періодичне відвідування місць збору хоббістів, де буває об'єкт;

– знайомство через дітей або родичів об'єкта: надання невеликої послуги будь-кому з близьких знайомих або родичів об'єкта;

– виклик інтересу до себе (ініціативу знайомства повинен виявити об'єкт): знаючи і враховуючи особистісно-психологічні особливості об'єкта, привернути його увагу до своєї особистості за допомогою одягу, жартів, оригінальних суджень тощо; «потрапляти йому на очі» в місцях спільного проведення дозвілля, створюючи ілюзію постійного і заможного клієнта.

Ще одним важливим моментом під час вибору способу знайомства є те, що в процесі контактної взаємодії людей 60–80% комунікацій здійснюється через невербальні засоби вираження і лише 20–40% – за допомогою вербальних. При встановленні контакту вирішальне значення має не стільки, що ви говорите, скільки те, як ви тримаєтесь.

Перше враження – це складний психологічний феномен, в якому поєднуються чуттєвий, логічний і емоційний компоненти, емоційне ставлення, а також більш-менш усвідомлювані і узагальнені оцінювальні судження. До визначальних чинників формування першого враження, які можуть слугувати підказками і орієнтирами для оцінки внутрішнього світу, схильностей і особистісних рис людини, належать типові помилки першого враження, стереотипи та установки.

До помилок першого враження належать «гало-ефект» (ефект ореолу), проекція, ефект поблажливості, вплив емоційних станів і забобонів.

Ефект ореолу – це тенденція перебільшувати однорідність особистості партнера, переносити позитивне (або негативне) враження про одну якість людини на всі її інші якості.

Проекція – перенесення своїх станів на іншу особу, приписування їй рис, які насправді властиві тому, хто сприймає, а у оцінюваної особи їх може не бути.

Ефект поблажливості полягає в тенденції оцінювати всіх людей позитивно. Іноді його називають ефектом Поліани – люди частіше прагнуть використовувати позитивні оцінки, ніж негативні, водночас у жінок ця властивість більш виражена. Емоційний стан також може спотворювати наші оцінки і враження.

Формування образу іншої людини не завжди супроводжується глибоким проникненням в її внутрішній світ і адекватною оцінкою або розумінням її особистості, проте слугує необхідним етапом, що передує розумінню. Сприйняті елементи зовнішності або експресії виступають багатозначними соціальними сигналами, що пояснюють, хто є людина за національністю, віком, досвідом, що відчуває в цей момент, як налаштована, який рівень її культури і естетичних смаків, чи упевнена вона в собі, товариська тощо. Інформація, яку люди отримують у процесі сприймання зовнішності людини, з якою вони контактують, не завжди усвідомлюється ними. Проте вона є основою образу іншої людини. Формування цього образу та його структура залежать і від особливостей того, кого сприймає, і від ситуації, і неабиякою мірою від рівня розвитку людини, досвіду взаємодії з людьми, віку та статі, спостережливості, начитаності та ще низки чинників.

Успіху самопрезентації передує робота над власним іміджем, яка можлива лише за певного рівня знань про себе, компетентності і навичок саморегуляції.

Робота над власним іміджем є процесом формування враження про себе, який має конкретні цілі та завдання. Основну частину іміджу становить продуманий зовнішній вигляд, який повинен свідчити про професійно-цінні властивості особи і сприяти формуванню репутації.

3.3 Кваліфікаційна характеристика професії приватного детектива

Існування в державі приватних детективів та підприємств стало об'єктивною реальністю. В установчих документах використовують код 80.30 Класифікатора видів економічної діяльності (КВЕД–2010), який, своєю чергою, визначає такий вид економічної діяльності, як «Проведення розслідувань». Згідно з вказаним КВЕД клас «Приведення розслідувань» охоплює: діяльність із розслідування та діяльність детективів будь-яку діяльність приватних детективів незалежно від типу клієнта або цілей розслідування.

Проте детективи, добросовісно сплачуючи податки, повинні завуальовувати свою діяльність, наприклад, деякі детективні агентства займаються видавничою діяльністю, і для отримання інформації проводять журналістські розслідування. Посвідчення журналіста дає детективу більше прав і повноважень для збору інформації. Також детективні агентства реєструються як консалтингові компанії, консультативні фірми, охоронні агентства чи адвокатські контори.

Виникла парадоксальна ситуація: вид економічної діяльності в Україні існує, проте діяльність сама собою специфічна та малозрозуміла для суспільства і законодавчо не врегульована.

Для впорядкування детективної діяльності необхідно використовувати кваліфікаційні характеристики приватного детектива та помічника приватного детектива. Вони викладені у Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників «Безпека

господарської діяльності підприємства, установи, організації» (далі – Довідник).

Кваліфікаційні вимоги до професій працівників у Довіднику, змістовна частина функціональних завдань та обов'язків якого ураховують норми законів України «Про інформацію», «Про авторське право і суміжні права», «Про охоронну діяльність», Господарський кодекс України, Постанову КМ України від 07.07.2010 р. № 565 «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від впровадження господарської діяльності у сфері надання послуг, пов'язаних з охороною державної та іншої власності, а також охороною громадян, і визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю)».

У кваліфікаційних характеристиках визначено перелік основних завдань, які притаманні тій або іншій посаді. Тому під час їхнього використання допускається виключення завдань, які не є притаманними тій або іншій посаді у певному структурному підрозділі. Конкретний перелік посадових обов'язків визначається посадовими інструкціями, які розроблюються і затверджуються на основі Довідника, відповідно до завдань, обов'язків та повноважень за певною посадою, встановлених відповідними нормативними актами. Під час розроблення посадових інструкцій, якщо виникає необхідність, завдання та обов'язки, які включені до кваліфікаційної характеристики тієї чи іншої посади, можуть бути розподілені між окремими виконавцями, або коло завдань та обов'язків за окремою посадою може бути розширено з дорученням завдань, передбачених для різних груп посад, рівних або нижчих за складністю, виконання яких не потребує іншої спеціальності та кваліфікації.

Кожна кваліфікаційна характеристика має три розділи: «Завдання та обов'язки», «Повинен знати», «Кваліфікаційні вимоги».

У розділі «Завдання та обов'язки» наведено типові професійні завдання, обов'язки та повноваження певної посади або групи посад, подібних за професійними ознаками.

У розділі «Повинен знати» наводяться основні вимоги до спеціальних знань, а також знань нормативно-правових актів (зокрема положень, інструкцій, тощо) та інших нормативних документів, методів і засобів, які необхідні для виконання посадових завдань та обов'язків.

У розділі «Кваліфікаційні вимоги» містяться вимоги, які висуваються до освіти, освітньо-кваліфікаційних рівнів, а також досвіду роботи, достатніх для повного та якісного виконання робіт за посадою (професією).

Наведені у цьому розділі вимоги мають загальноприйнятий характер. За необхідності, з урахуванням специфіки роботи підприємства, складу кадрового резерву, можливостей системи підготовки та підвищення кваліфікації, кваліфікаційні вимоги до відповідних професій можуть бути підвищені з метою призначення на відповідні посади найбільш кваліфікованих і досвідчених кандидатів – шукачів роботи.

Для практичної діяльності наведемо кваліфікаційні характеристики приватного детектива та помічника приватного детектива.

Приватний детектив

Завдання та обов'язки. На договірній основі або за дорученням свого керівника здійснює комплекс заходів щодо збору доречних відомостей у цивільних, господарських або кримінальних справах.

Забезпечує повне, всебічне та об'єктивне розслідування доручених справ у найкоротші терміни. Оцінює ситуації, що виникають під час розслідування або збору необхідної інформації за окремими справами, проводить доречні дії, тактичні операції та комбінації.

Здійснює збір інформації для проведення ділових переговорів та виявлення некредитоспроможних або ненадійних ділових партнерів. Встановлює обставини неправомірного використовування в підприємницькій діяльності фірмових знаків і найменувань, інших порушень прав інтелектуальної власності, несумлінної конкуренції, а також розголошування відомостей, що становлять комерційну таємницю.

З'ясовує біографічні та інші доречні дані щодо окремих громадян. Перевіряє надану інформацію, документи та встановлює правомірність (законність) скоєння доречних дій. Здійснює пошук безвісти зниклих громадян, свідків певних подій, а також пошук втраченого майна. У межах чинного законодавства організовує та

здійснює спостереження за поведінкою або діями окремих громадян. Співпрацює з правоохоронними органами, надає їм необхідну допомогу. Надає практичну й методичну допомогу іншим працівникам, які беруть участь у розслідуванні певних справ або зборі доречних відомостей. Здійснює контроль за роботою підпорядкованих працівників. Консультує та інформує з юридичних та інших доречних питань своєї діяльності інших працівників та клієнтів. Готує та оформлює доречну звітність та іншу документацію з питань своєї діяльності.

Під час виконання своїх обов'язків дотримується вимог чинного законодавства та забезпечує зберігання комерційної таємниці та особистої інформації, яка стала йому відомою під час виконання професійних обов'язків.

Повинен знати: Конституцію України, закони України та інші нормативно-правові акти, що регламентують діяльність приватних детективів; політику держави щодо забезпечення законності та правопорядку; основи кримінального, цивільного, адміністративного та господарського права; правовий статус особи в Україні; структуру, завдання та функції правоохоронних органів в країні; тактику й методику розкриття злочинів і розслідування в цивільних, господарських або кримінальних справах; обов'язки, права приватного детектива; тактичні ситуації під час розслідувань та типові прийоми проведення відповідних дій; тактику й методику проведення розслідувань; правила забезпечення особистої безпеки; вимоги, гарантії та засоби забезпечення законності у своїй діяльності; організацію та методику застосування спеціальної техніки та засобів під час розслідувань; організацію діловодства за своїм напрямом діяльності; вимоги щодо забезпечення режиму таємності; вимоги чинного законодавства щодо можливостей застосування вогнепальної зброї, фізичного впливу та спеціальних засобів під час виконання своїх обов'язків; правила ділового етикету; основи психології; правила та норми охорони праці й протипожежного захисту; сучасні інформаційно-комунікативні технології та відповідні прикладні програмні засоби; державну мову.

Кваліфікаційні вимоги. Повна вища освіта відповідного напрямку підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра, спеціаліста. Без вимог до стажу роботи.

Помічник приватного детектива

Завдання та обов'язки

Допомагає приватному детективу в його роботі. Виконує заходи щодо збору доречних відомостей у цивільних, господарських або кримінальних справах. Бере участь у розслідуванні доручених справ.

Оцінює ситуації, що складаються під час розслідування або збору необхідних даних за окремими справами, доповідає про них приватному детективу, за його дорученням проводить доречні дії, тактичні операції та комбінації. Здійснює збір інформації для проведення ділових переговорів та виявлення некредитоспроможних або ненадійних ділових партнерів.

Допомагає встановити обставини неправомірного використання в підприємницькій діяльності фірмових знаків і найменувань, інших порушень прав інтелектуальної власності, несумлінної конкуренції, а також розголошування відомостей, що становлять комерційну таємницю.

З'ясовує, у межах чинного законодавства, біографічні та інші доречні дані щодо окремих громадян. Перевіряє надану інформацію, документи та бере участь у встановлюванні правомірності (законності) скоєння доречних дій. Під керівництвом приватного детектива здійснює пошук безвісти зниклих громадян, свідків певних подій, а також пошук втраченого майна. У межах чинного законодавства здійснює спостереження за поведінкою або діями окремих громадян.

Співпрацює з правоохоронними органами, надає їм необхідну допомогу. У межах своєї компетенції консультує та інформує з юридичних та інших доречних питань своєї діяльності інших працівників та клієнтів.

Готує та оформлює необхідну звітність та іншу документацію з питань своєї діяльності. Під час виконання своїх обов'язків дотримується вимог чинного законодавства та забезпечує зберігання комерційної таємниці та особистої інформації, яка стала йому відомою під час виконання професійних обов'язків.

Повинен знати: Конституцію України, закони України та інші нормативно-правові акти, що регламентують діяльність при-

ватних детективів; політику держави щодо забезпечення законності та правопорядку; основи кримінального, цивільного, адміністративного та господарського права; правовий статус особи в Україні; структуру, завдання та функції правоохоронних органів в країні; тактику й методику розкриття злочинів і розслідування в цивільних, господарських або кримінальних справах; обов'язки, права приватного детектива; методику проведення розслідувань; правила забезпечення особистої безпеки; вимоги, гарантії та засоби забезпечення законності у своїй діяльності; правила застосування спеціальної техніки та засобів під час розслідувань; організацію діловодства за своїм напрямом діяльності; вимоги щодо забезпечення режиму таємності; вимоги чинного законодавства щодо можливостей застосування вогнепальної зброї, фізичного впливу та спеціальних засобів під час виконання своїх обов'язків; правила ділового етикету; основи психології; правила та норми охорони праці й протипожежного захисту; сучасні інформаційно-комунікативні технології та відповідні прикладні програмні засоби.

Кваліфікаційні вимоги. Базова вища освіта відповідного напрямку підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра. Без вимог до стажу роботи.

Для забезпечення ефективності здійснення детективної діяльності, крім використання повноважень, які містяться у наведеній кваліфікаційній характеристиці, приватним детективам потрібно дотримуватися й певних обмежень.

Зокрема відповідними міжнародними нормативно-правовими актами приватним детективам заборонено:

- приховувати від правоохоронних органів відомості, що стали їм відомими про факти вчинення злочинів;
- видавати себе за співробітників правоохоронних органів;
- збирати відомості, пов'язані з особистим життям, з політичними і релігійними переконаннями окремих осіб;
- здійснювати відео- та аудіо запис, фото- і кінозйомки в службових чи інших приміщеннях без письмової згоди на те відповідних посадових або приватних осіб;
- вдаватися до дій, які посягають на права і свободи громадян;

- здійснювати дії, що загрожують життю, здоров'ю, честі, гідності та майну громадян;
- фальсифікувати матеріали і обманювати клієнта;
- розголошувати зібрану інформацію, використовувати її в будь-яких цілях всупереч інтересам свого клієнта або в інтересах третіх осіб;
- передавати свою ліцензію для використання її іншими особами;
- використовувати методи розшуку.

Питання для самоперевірки знань

1. Якими, на думку Лінди Монтгомер, рисами та навичками повинен володіти детектив?
2. Дайте характеристику кожної з якостей, названих Монтгомері.
3. Назвіть основні якості сучасного приватного детектива.
4. Назвіть «плюси» і «мінуси» у професії сучасного приватного детектива.
5. Які спеціальні технології використовуються приватним детективом для створення образу?
6. Як імідж впливає на формування позитивного сприйняття та відповідного ставлення об'єкта до детектива?
7. Які різновиди іміджу застосовують приватні детективи у своїй діяльності.
8. Назвіть чинники формування першого враження під час знайомства.
9. Які кваліфікаційні вимоги до професії приватного детектива?
10. Назвіть кваліфікаційні вимоги до професії помічника приватного детектива.
11. Визначте конкретні функції приватного детектива в системі фінансово-економічної безпеки підприємства.
12. Які існують заборони під час здійснення детективної діяльності?

Література

1. Господарський кодекс України: Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Землянов В. М. Основы сыскного ремесла / В. М. Землянов. – Мн.: Харвест, 2004. – 304 с.
3. Крутов В. В. Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємництва / В. В. Крутов. – К.: Фенікс, 2008. – 406 с.
4. Нижник Н. Р. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку): навчальний посібник / за заг. ред. П. В. Мельника, Н. Р. Нижник. – Ірпінь, 2000. – 304 с.
5. Про приватну детективну (розшукову) діяльність: Проект Закону України (реєстраційний номер 1093 від 12.12.2012) // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
6. Франчук В. І. Особливості організації системи економічної безпеки вітчизняних акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки / В. І. Франчук. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – 440 с.
7. Франчук В. І. Роль детективної діяльності у забезпеченні економічної безпеки акціонерних товариств / В. І. Франчук // Економічна безпека і право: проблеми та шляхи вирішення: матеріали звітної конференції. – 2011. – № 25/02. – С. 5–8.
8. Черков В. О. Правове регулювання приватної детективної діяльності в Україні як один із напрямів ефективної взаємодії державних правоохоронних органів й детективних організацій (окремих громадян) у протидії злочинності // В. О. Черков // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2012. – № 3 (Спец. вип.). – С. 104–109 с.
9. Шелухін М. Л. Генеза правового регулювання недержавних служб безпеки в Україні / М. Л. Шелухін, О. М. Шелухін // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2011. – № 1. – С. 185–192.
10. Шиделко Ю. М. До предмету юридичної психології / Ю. М. Шиделко // Психологія ХХІ століття: матеріали Міжнародної наукової конференції (Польща, Краківська вища школа, 19–20 березня 2009 р.). – 2009. – 345 с.

**Тема
4**

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- 4.1 Загальна характеристика психологічної підготовленості детектива*
- 4.2 Психотехніка встановлення психологічного контакту з людьми*
- 4.3 Поведінка та спілкування детектива у надзвичайній та конфліктній ситуаціях*

4.1 Загальна характеристика психологічної підготовленості детектива

Завдання, що вирішуються в процесі детективної діяльності, потребують відповідної психологічної підготовленості, яка виявляється у формі:

- 1) психологічних знань;*
- 2) психологічного контакту;*
- 3) професійного спілкування.*

Психологічні знання – це система відомостей про закономірності виникнення і розвитку психіки, психічні явища, процеси, стани, поведінку та діяльність людини.

Оволодіння основами психологічних знань має особливе значення для ефективної роботи детективів, оскільки вона цілком пов'язана з людьми, їх індивідуально-психологічними якостями.

Знання психології надасть змогу детективу пізнати обставини, які мають психологічну природу: непатологічні особливості психіки осіб, які є важливими для правильного вирішення завдань. Психологічні знання дозволяють досліджувати не лише психоло-

гічні явища і факти, але й суміжні з ними правові обставини. Їх використання у детективній діяльності допоможуть:

- зрозуміти мотивацію поведінки людини;
- оцінити психологічний стан конкретної особи;
- будувати та керувати взаємовідносинами з необхідними людьми;
- збирати особисту та іншу інформацію стосовно конкретного замовлення чи особи, яка викликає зацікавленість детектива;
- професійно вивчати особу кандидата на співробітництво, встановлювати довірливі відносини з ним, розробляти легенди.

Для детективної діяльності властиві специфічні особливості, зокрема:

- необхідність конспірації;
- таємне спостереження;
- негласне спілкування.

Між детективом та зацікавленою особою найчастіше відбувається «зіткнення» інтелектів, під час якого дуже швидко необхідно отримати необхідну інформацію та зреагувати на неї.

Для успішного спілкування детективів з різними категоріями громадян радимо такі узагальнені правила поведінки:

- детектив завжди повинен піклуватися про свій імідж, робити все для того, щоб клієнти відчували його юридичну компетентність, психологічний такт, доброзичливість, чуйність, а коли необхідно – суворість та мужність;
- у разі звернення громадян до детектива, він повинен зосередитись на суті прохання та оцінити, за необхідності психічний стан клієнта. Не слід зайвий раз перебивати та заперечувати. Якщо детектив не може виконати те, про що його просить клієнт, то він повинен висловити бажання надати допомогу, якщо й не конкретними діями, то хоча б порадою;
- у разі грубої поведінки клієнта стосовно детектива йому необхідно: заспокоїтись; тримати спину рівно, не опускаючи голови донизу; говорити спокійно, тактовно і водночас владним, впевненим тоном, що не припускає заперечень; уникати багатослівності, висловлювати свої думки стисло і зрозуміло;
- під час розмови завжди враховуйте освітній та інтелектуальний рівень, вік, професію клієнта, пояснюйте йому суть

проблеми на тому рівні, який є найбільш доступним для конкретної особи, не зловживайте професійними термінами;

- не забувайте про інтонацію під час спілкування, адже в практиці людини може бути використано більше 20 відтінків голосу (порада, застереження, попередження, докір, звертання, прохання, пропозиція, рекомендація, натяк і та ін.).

Специфічним є процес встановлення психологічного контакту детектива з клієнтами та іншими учасниками (об'єктами), вмілого використання прийомів і правил мовного і немовного характеру.

Психологічний контакт – це процес встановлення та підтримки взаємної зацікавленості, симпатії. Якщо люди цікавляться чи довіряють один одному, можна говорити, що між ними встановився психологічний контакт. Перше враження складається на основі сприйняття:

- зовнішнього вигляду людини;
- його експресивних реакцій (міміка, жести, пози, хода);
- голосу, мови;
- уважного ставлення до співрозмовника;
- загальної культури контактора.

Психологічні особливості людини та культура її поведінки, безумовно, впливають на цей процес. Не завжди вдається залучити співрозмовника до взаєморозуміння.

Професійне спілкування – це усталений стан взаємовідносин та взаємодії, що супроводжує контакт. Він потребує розуміння і практичного застосування соціально-психологічних механізмів. Оскільки детективна діяльність – це сукупність актів співробітництва та протиборства, то актуальною є проблема вдосконалення майстерності спілкування. Формування першого враження, встановлення психологічного контакту та його розвиток до довірливих відносин, спілкування, побудоване на легенді (рольове), – основні етапи складної діяльності, мета якої – отримання значущої інформації, необхідної для виконання замовлення.

Невід'ємною характеристикою діяльності детектива є рольова поведінка – «маска», що «одягається» для спілкування з різними категоріями громадян для виконання замовлення. Це передбачає маскування своїх дійсних цілей і намірів щодо конкретної події (особи, групи осіб).

Обидва варіанти поведінки потребують наявності достатньо складних особистісних навичок та вмінь, які набуваються тільки під час поєднання теоретичних психологічних знань та практичного досвіду. Отже, детективна діяльність характеризується значною своєрідністю, для неї притаманні специфічні психологічні закономірності та засновані на них психологічні заходи і методи роботи.

4.2 Психотехніка встановлення психологічного контакту з людьми

Вміння успішно встановлювати психологічний контакт зі співрозмовником є одним із показників високої контактності детектива. Встановлення психологічного контакту з людьми означає створення відповідної атмосфери та встановлення сприятливих відносин між детективом і співрозмовником, що є чинником професійно-психологічного впливу на особу і сприяє вирішенню завдань цієї дії.

На думку Ю. Чуфаровського та А. Губіна, процес встановлення психологічного контакту проходить три послідовні стадії.

Взаємне оцінювання. На цій стадії відбувається зовнішнє оцінювання один одного особами, що вперше зустрілися, формується перше враження. За результатом взаємного оцінювання відбувається «вступ» до спілкування або відмова від нього. У процесі формального спілкування, яке найбільш прийнятне для стадії встановлення психологічного контакту, виникає зацікавленість й відносини переходять на інший ступінь розвитку.

Взаємна зацікавленість. Спілкування змінює свій формат із формального стилю на більш неформальний, з'являється більше емоцій у відносинах, поступово зменшується дистанція між партнерами спілкування тощо. Водночас зменшується й кількість та якість інформаційних контактів з іншими особами. Все це з часом призводить до вибору загальної тематики для бесід і, насамкінець, до відокремлення певної групи до так званої «діади».

Відокремлення в діаду. Для цієї стадії характерні товариські стосунки. Кожен із контактуючих виявляє емоційну близькість, довіру та розуміння до іншого.

Відтак основним компонентом для успішного встановлення психологічного контакту визначається позитивне оцінювання іншої людини, виникнення зацікавленості до неї або предмету спілкування.

Дослідник Л. Філонов навів п'ять послідовних стадій встановлення психологічного контакту, які пов'язані з етапами спілкування. Розглянемо їх детальніше.

Зняття психологічних бар'єрів. Вперше зустрічаючись з новою людиною, кожен співрозмовник має певні очікування щодо взаємовідносин, побоюється впливу (морального, психологічного, особистісного), тож вибудовує певні перешкоди – бар'єри, які роблять його більш скутим, обережним тощо. Відтак людина заздалегідь страшує себе цими психологічними бар'єрами. Під час першого спілкування багато залежить від того, наскільки вдається подолати ці бар'єри.

Встановлення психологічного контакту між суб'єктами взаємодії – знаходження спільних інтересів. На цьому етапі відбувається пошук спільних інтересів, цілей, бажань. Встановлення факту наявності однакових поглядів, життєвих позицій тощо є основою для більш повного розуміння особистості. Це, своєю чергою, дає змогу емоційно зблизитися з партнером по спілкуванню, діяльності тощо.

Наявність спільних зацікавлень в особистостей, що спілкуються, дозволяє «розмивати» межі між їх соціальними статусами, значною різницею у віці, й іншими показниками, які можуть формувати упереджене ставлення до іншої особи. Саме це в подальшому позитивно впливає на зменшення особистісної дистанції між людьми. Цей етап спрямований на формування первинної основи в емоційному об'єднанні партнерів по взаємодії, спілкуванню. Водночас тут виробляються первинні навички спільної роботи. Важлива функція другого етапу спілкування полягає в можливості отримати позитивні емоції від реалізації прагнень співрозмовника, що дасть можливість перейти на наступний етап встановлення контакту.

Визначення принципів спілкування. На цьому етапі відбувається остаточне взаємовизначення рольових позицій у цій формі взаємодії. Люди, що обирають певну модель поведінки, визначаються з характером, формами та принципами безпосереднього спілкування з конкретною особистістю.

Саме зараз людина демонструє себе з певної позиції, що передбачає її прагнення відчувати відповідну поведінку з боку іншої. Тобто, презентуючи себе як відкрити, добру, чесну та справедливую людину, вона сподівається на аналогічне ставлення у відповідь співрозмовника. Це своєрідне сповіщення про деякі власні принципи поведінки, якими керуються люди у процесі спілкуванні.

Виявлення якостей, небезпечних для спілкування. Після того, як на третьому етапі були презентовані якості, які кожна з осіб спілкування вважає найбільш прийнятними в цьому процесі відносин, потрібно сформуванати більш повну картину особистості свого співрозмовника – дізнатися про його негативні якості, риси характеру, життєві звички тощо. Отже, основне призначення цього етапу – отримання всебічної картини особистості, відомостей про її «зворотні сторони» та складання найбільш повної якісної характеристики партнера. Відтак повинна бути забезпечена передбачуваність вияву конкретної якості в конкретних обставинах.

Адаптація до партнера і встановлення контакту. На цій стадії вже визначені позитивні та негативні якості співрозмовників, встановлені норми та правила спілкування, сформовані можливі моделі поведінки тощо.

Основною метою цього етапу є формування довірливих стосунків та спрямований вплив на партнера. Основними показниками переходу на цю стадію є готовність співрозмовника до спільного вирішення питань, що виникли, його бажання підтримувати контакт, виконувати всі встановлені на попередніх етапах норми та правила тощо. На цьому етапі між суб'єктами взаємодії встановлені та підтримуються емоційні й довірливі стосунки. Основним результатом взаємодії є розуміння не тільки якостей партнера, а й мотивів та причин його дій.

Крім того, у процесі спілкування можливе виникнення впливу на різні психологічні стани, які полегшують контакт: насамперед комфортність, захищеність, які походять від внутрішньої впевненості в допомозі при вирішенні проблем. Все це супроводжується впевненістю співрозмовника в правильності ухваленого рішення, оскільки воно було вироблене спільно.

Відповідно до запропонованої схеми формування психологічного контакту саме процес спілкування виступає підґрунтям

для початку формування емоційної близькості між особами взаємодії та визначає успішність встановлення контакту. Якщо особистість не готова вступити в розмову, то й саме формування психологічного контакту стає неможливим.

Отже, успішне встановлення психологічного контакту з клієнтами та співрозмовниками у процесі виконання замовлень має важливе значення для ефективної роботи детективів.

4.3 Поведінка та спілкування детектива у надзвичайній та конфліктній ситуаціях

Під час детективної діяльності можуть виникати надзвичайні події і тоді детективу доводиться діяти в особливих, екстремальних умовах. За даними англійських дослідників за своєю стресогенністю професія детектива оцінюється у 6 балів (за 10–бальною шкалою). Тому підготовка детектива до дій в екстремальних умовах має включати такі складові:

- *інформаційну;*
- *професійну;*
- *фізичну;*
- *психологічну.*

Інформаційна підготовка охоплює вивчення нормативно-правових актів, які регламентують діяльність в конкретних надзвичайних умовах, обґрунтування цілей і завдань, які ставляться перед детективом в конкретній ситуації, ознайомлення з причинами виникнення надзвичайних умов і наслідками.

Професійна підготовка передбачає, що детектив за допомогою своїх навичок, умінь, досвіду, знань може виконати в надзвичайних умовах поставлені завдання, він добре володіє прийомами і методами, яких необхідно вжити для виконання завдань.

Фізична підготовка полягає в тому, що детектив уміє володіти спеціальними технічними засобами, які можуть бути використані для виконання завдання, він фізично підготовлений, в нього розвинуті воля та витривалість, спритність і кмітливість, без яких в надзвичайних умовах не обійтись.

Психологічна підготовка включає: усвідомлення необхідності та здатності особисто виконати завдання, забезпечення психологічної сумісності з іншими працівниками, які виконують такі ж завдання, згуртованість і взаємна довіра членів колективу, вміння подолати психологічні труднощі, почуття взаємовиручки, взаємодопомоги, впевненості в собі і в своїх товаришах.

Психологічна підготовка детективів до діяльності в надзвичайних умовах повинна охоплювати формування впевненості в законності виконуваної роботи, переконаності в гуманності та необхідності застосовуваних заходів, почуття правової і соціальної захищеності детектива, готовності виконувати завдання в складних кліматичних і побутових умовах, емоційної стійкості під час виконання завдання, вміння надати першу медичну допомогу, вміння приймати і виконувати самостійні рішення, навичок спілкування з особами, які ведуть себе агресивно, передбачити таку агресію і відповідно діяти.

Поведінка детектива в надзвичайних ситуаціях визначається його професійною компетентністю, мотивацією і особистою психологічною підготовленістю до подолання труднощів.

У процесі діяльності детективу доволі часто доводиться бути учасником конфліктного спілкування. У цій ситуації детективу важливо визначити позицію партнера з тим, щоб обрати необхідну лінію власної поведінки.

Вибір конкретної лінії поведінки залежить від розуміння ситуації контакту з урахуванням перешкод, спеціально створених партнером (суперником). Конфліктні взаємини приватного детектива із співрозмовником можуть мати характер позиційного протистояння.

Позиційне протистояння – це таке спілкування, в якому взаємопов'язані формальні, ділові відносини учасників і неформальні особливості їх відносин, що виражаються в рольовій поведінці.

Рольова поведінка громадян як засіб психологічного впливу на особистість приватного детектива обумовлено цілями:

- *«виграти час» для того, щоб знищити вагомий доказ;*
- *отримати інформацію про обізнаність детектива в питаннях, які стосуються інтересів ініціаторів;*

- уникнути взаємодії в не вигідних для себе умовах;
- дискредитувати детектива, «поставити на місце».

Для досягнення цих цілей співрозмовник детектива створює різні труднощі у його роботі: неподання документації, брехня, провокації, а також психологічні прийоми впливу на особистість приватного детектива. Це, як правило, призводить до виникнення конфліктних ситуацій.

У багатьох ситуаціях конфлікту поведінка учасників протиставлення будується у формі замкнутих, повторюваних циклів дій. Для кожного з них характерна якась прихована ідея, задум його ініціатора. Такі ситуації можна віднести до ігрових.

Гра – це форма спілкування, в якій дійсні цілі ініціатора маскуються позиційними відносинами і досягаються засобами рольової поведінки.

Виокремимо варіанти поширених ігор в конфлікті спілкуванні.

1. Ігри в прибудові зверху. Ініціатор досягає своєї мети в позиції, яка нав'язує партнеру підлегле становище: «Що Ви собі дозволяєте?», «Ви ще пошкодуєте!», «Припиніть відривати людей від роботи!».

2. Ігри в прибудові знизу. Протилежне співвідношення позицій – це демонстрація партнеру ініціатором підлеглого, «слабкого» положення: «Я слабка жінка», «У мене діти». Однак не виключається зміна позиції: «Я людина маленька», «... але буду скаржитися».

3. Ігри нарівні – це, як правило, провокації. Їх небезпека в цинізмі і відсутності приводів для позиційного конфлікту.

За провокацією ховаються цілі: нав'язати партнеру роль людини, що виправдовується, спровокувати емоційну реакцію (відповідь грубість). Якщо пощастить, ініціатор гри пред'являє звинувачення, імітує серцевий напад тощо. Однак в більшості простих ігор цього типу ініціатору досить виходу з небезпечного для нього спілкування, коли час виграно. Характерно, що якщо не реагувати на підтекст прихованої провокації, то гра припиняється.

Рольова поведінка ініціатора в ситуації гри – це психологічний вплив на особистість з метою позбавити детектива почуття власної гідності, а відтак і права на активні дії.

Часто використовується вплив на присутніх, причому не тільки конкретні звернення, але й «гра на публіку».

Ігрові форми конфліктного спілкування доволі поширені в практиці роботи з людьми. Усвідомлюваний особистий інтерес ініціатора полягає в потребі зберегти необхідне положення в бесіді з метою не дати викрити себе в брехні, приховати своє справжнє ставлення до справи та ін. Але загалом ініціатор залучає партнера в таку гру, яка ускладнює дійсну оцінку ситуації і виправдовує агресивні дії.

Отже, «Гра» – це конкретна комбінація, спрямована на досягнення цілей спілкування шляхом підміни дійсного відкритого спілкування відносинами ігрових ролей.

Питання для самоперевірки знань

1. Які правила поведінки використовують детективи для успішного спілкування детективів з різними категоріями громадян?
2. Назвіть стадії встановлення психологічного контакту детективів з різними категоріями громадян.
3. Які види поведінки використовують детективи реагуючи на стрес?
4. Для чого потрібні детективам психологічні знання?
5. Яке значення має психологічний контакт для ефективної роботи детектива?
6. Яку роль виконує правильно вибрана дистанція між співрозмовниками у процесі всіх видів спілкування?
7. Охарактеризуйте вербальні засоби встановлення психологічного контакту.
8. Назвіть прийоми, які застосовують для підвищення власної значущості співрозмовника, що допомагає швидше встановити психологічний контакт і отримати від спілкування бажані результати.
9. Засоби зняття психологічної напруженості в спілкуванні.
10. Особливості спілкування приватного детектива в конфліктних ситуаціях.

Література

1. Крутов В. В. Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємництва / В. В. Крутов. – К.: Фенікс, 2008. – 406 с.
2. Кузьменко А. М. Аналіз соціально-правової регламентації діяльності новітніх і нетрадиційних культів у конкурентній боротьбі з публічною посткомуністичною владою України / А. М. Кузьменко // Юридичний журнал. – К.: Юстініан, 2006. – № 9.
3. Організаційно-правове забезпечення діяльності приватних детективів в Україні: курс лекцій / Е. І. Низенко, В. О. Заросило, П. Я. Пригунов, В. І. Литвиненко, М. В. Лужанський. – К.: МП «Леся», 2015. – 192 с.
4. Шелухін М. Л. Генеза правового регулювання недержавних служб безпеки в Україні / М. Л. Шелухін, О. М. Шелухін // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2011. – № 1. – С. 185–192.
5. Шиделко Ю. М. До предмету юридичної психології / Ю. М. Шиделко // Психологія ХХІ століття: матеріали Міжнародної наукової конференції (Польща, Краківська вища школа, 19–20 березня 2009 р.). – 2009. – 345 с.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

- 5.1 Розвиток детективних агентств у США та їхня роль у забезпеченні безпеки бізнесу*
- 5.2 Детективна діяльність у забезпеченні безпеки бізнесу у Великобританії*
- 5.3 Державне регулювання та контроль недержавного сектора безпеки бізнесу у Німеччині*
- 5.4 Досвід японських детективів у сфері захисту економічної безпеки підприємств*
- 5.5 Правове регулювання діяльності приватних пошукових бюро у Франції*
- 5.6 Діяльності приватних детективних підприємств Росії*
- 5.7 Розвиток приватної детективної діяльності у Білорусі*
- 5.8 Іспанське законодавче регулювання приватної детективної діяльності*
- 5.9 Регулювання приватної детективної діяльності в Італії*

5.1 Розвиток детективних агентств у США та їхня роль у забезпеченні безпеки бізнесу

Сьогодні в США існує так звана система колективної безпеки підприємництва, яка ґрунтується на діяльності державних правоохоронних органів, громадських об'єднань і організацій, приватних структур безпеки та допомогу окремих громадян.

Вона спрямована на створення умов для попередження злочинності у сфері підприємництва і в усіх сферах життєдіяльності громадян.

Діяльність громадських організацій полягає у проведенні аналізу стану правопорядку та законності в окремих галузях економіки, регіонах та великих корпораціях, розробленні рекомендацій щодо змісту та методів застосування заходів безпеки, проведенні консультацій та організації перекваліфікації і підвищення кваліфікації фахівців з питань безпеки, випуску спеціальної літератури.

Громадяни та групи громадян на громадських засадах здійснюють постійне спостереження за станом правопорядку в районах їх проживання, нічне патрулювання, особливо в бідних районах.

До складу приватних структур безпеки в США входять приватні детективні та охоронні агентства, приватні інформаційно-розвідувальні служби та приватні промислові і комерційні служби безпеки фірм, підприємств, банків. Перші діють самостійно і забезпечують надання послуг у сферах охоронної і детективної діяльності. Основними їхніми функціями є:

- охорона приватної власності фірм, підприємств, банків, забезпечення особистої безпеки їхнього керівництва й окремих співробітників;

- патрулювання певних ділянок, зон, вулиць, регіонів, спостереження за дотриманням порядку клієнтами і відвідувачами на території торговельно-промислових ярмарок і виставок, наукових і розважальних центрів;

- попередження пожеж, затоплень, обвалів, неконтрольованого накопичення людей, профілактика нещасних випадків;

- попередження правопорушень і завдання матеріальних збитків у торгівлі;

- охорона і підтримання порядку в приміщеннях і будівлях фірм, підприємств, банків;

- обслуговування автоматизованих контрольно-пропускних і сигнально-звукових систем і пунктів;

- забезпечення безпеки зберігання та перевезення цінних вантажів спеціальним транспортом;

- захист комерційних підприємств, фірм і банків від несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації, підроблення документів і фірмових знаків, недобросовісної конкуренції і промислового шпигунства;

- інформування правоохоронних органів про виявлення скоєних злочинів і сприяння у затриманні правопорушників;
- участь у розслідуванні деяких видів злочинів;
- пошук осіб, які пропали безвісти;
- визначення можливостей конкурентів і партнерів фірм, підприємств і банків;
- здобування конфіденційної інформації для забезпечення рішень керівництва комерційних структур;
- конфіденційна перевірка фінансового стану партнерів і клієнтів.

Останнім часом провідні корпорації і банки США почали активно створювати спеціальний розвідувальний апарат у вигляді приватних інформаційно-аналітичних служб, діяльність яких спрямовується на добування таємних відомостей про виробництво, збут, фінанси, плани своїх конкурентів. За тематикою відомості, які ними добуваються, як правило, охоплюють інформацію про:

- характеристики основних державних органів і підприємницьких структур, банків, асоціацій та їх провідних фахівців;
- ступінь політичного й економічного ризиків під час інвестування капіталу в ту чи іншу країну;
- наявність сировини та робочої сили;
- інфраструктуру і систему оподаткування;
- кон'юнктуру фінансових і товарних ринків.

У зв'язку з загостренням конкурентної боротьби в останні роки на внутрішньому і зовнішньому ринках, розширенням масштабів промислового шпигунства дедалі більша кількість не тільки великих, а й середніх, а то й малих підприємств, фірм і банків США створюють власні промислові і комерційні служби безпеки. До основних напрямів їхньої діяльності належать:

- кваліфікована спецперевірка осіб, які допускаються до роботи з таємними документами і матеріалами;
- створення агентурно-інформаційної мережі;
- навчання персоналу методам контррозвідувального забезпечення закріплених за ними об'єктів.

Однією з вагомих причин розвитку приватних агентств за кордоном сьогодні є небажання підприємців звертатися в правоохоронні органи. 70% американських підприємців віддають перевагу

приватному розслідуванню, оскільки побоюються за репутацію фірми й витік комерційної інформації. Основні завдання комерційних служб безпеки зосереджені саме на профілактиці й припиненні витоку промислово-комерційної інформації. Водночас загальними інтересами соціально-економічної безпеки певною мірою нехтують заради інтересів збереження репутації фірми: винуватця, що заслуговує на юридичне переслідування, зазвичай просто звільняють.

У Сполучених Штатах налічується понад 3500 розшукових агентств, бюро і компаній. Лише у Нью-Йорку зареєстровано 713 приватних детективних агентств і вдвічі більше незареєстровано. Найбільшого розмаху в сфері приватного розшуку набула діяльність великих розшукових агентств. У США це насамперед агентство Пінкертона, приватні детективні агентства Бернеса, Уокенхата і Кідда – так звана «Велика четвірка», на частку яких припадає приблизно половина загального грошового обігу всіх розшукових фірм і контор країни. Пінкертон, Бернс, Уокенхат і Кідд, як колишні агенти Секретної служби США, організували діяльність своїх агентств у стилі спецслужби.

Нині приватні детективні агентства функціонують як звичайні комерційні підприємства, зайняті власним бізнесом. На всі види послуг, що надають приватні агентства, встановлюється певна такса, що передбачає 3–4 рівні розцінок залежно від складності завдання, конкретного обсягу роботи і кваліфікації працівників агентства. Розшукові агентства передають клієнтові всі висновки про виконану роботу у формі конфіденційного звіту.

Важливим напрямом діяльності розшукових і охоронних агентств є також постачання за контрактом охоронців для промислових підприємств. Безпеку промислового гіганта «Ford Motor Company» забезпечує створена ще на початку 1930-х рр. приватна поліція «Форд-служба» чисельністю понад 3500 осіб. У 50–60-ті рр. XX ст. спостерігалось неухильне збільшення кількості осіб, залучених до приватного сектору безпеки, зокрема тих, що працюють за договорами в службах безпеки. Сьогодні працівників індустрії приватної безпеки значно більше, ніж державних поліцейських. У Сполучених Штатах налічується понад 10 тис. приватних охоронних структур. За оцінками фахівців, їх річний дохід перевищує 15 млрд доларів.

Статистичні дані щодо зайнятості в США свідчать, що налічується близько 67,0 тис. зареєстрованих приватних слідчих, понад 21,6 тис. «домашніх» і «магазинних» детективів, 371,3 працівників з питань безпеки, 95,8 тис. менеджерів і працівників безпеки, що загалом становить понад 500,0 тис. осіб. У 2014 р. за контрактом в індустрії безпеки працювало 719,0 тис. охоронців.

У США питання реєстрації приватних детективних та охоронних фірм віднесено до юрисдикції штатів. У 35 штатах діють закони, що регулюють безпосередньо діяльність приватних детективних фірм. Головною умовою їх діяльності є реєстрація та отримання ліцензій, які видаються спеціальними, обумовленими законом органами влади штату, або їх представниками. Водночас наявність громадянства США – обов'язкова вимога в 16 штатах. У 22 штатах США для реєстрації як приватного охоронця або детектива необхідні характеристика та рекомендований лист. Як правило, ліцензія видається на термін від 1 до 2 років. Згідно з законом Маккіна (штат Нью-Йорк), приватною детективною діяльністю можуть займатись окремі особи і окремі групи осіб, що об'єднані в бюро та фірми. Заздалегідь вказані особи мають отримати дозволи на проведення слідчої, охоронної, патрульної, детективної діяльності в апараті губернатора штату.

У США права і можливості приватного детектива пов'язані з його класом. Приватним детективам присвоюються класи А або С (клас В присвоюється охоронцям). Володарі класу А можуть займатися лише збиранням інформації. Клас С дає можливість носити зброю, проводити розслідування і надавати охоронно-сторожові послуги. Детективам обох класів дозволено затримувати осіб, запідозрених у скоєнні злочину, і передавати їх у поліцію. Але заборонено проводити обшуки і арешти. Отримання ліцензії на заняття приватним розшуком у США – справа доволі складна і тривала. Крім того, ліцензія діє на території тільки одного штату, тому великі детективні агентства реєструються одночасно в декількох штатах США.

Сьогодні у США діє 21 навчальний заклад, що готує кадри для недержавних правоохоронних структур. Зростаючі потреби приватних служб безпеки в кадрах, що мають спеціальну підготовку, призвели до того, що деякі американські коледжі та університе-

ти ввели до своїх навчальних програм курси навчань з різних проблем забезпечення безпеки. Приватні служби безпеки охоче беруть на роботу відставних поліцейських, співробітників ФБР та ЦРУ, звільнених без стягнень, я також військових, що проходили службу в розвідці, спецвійськах, повітряно-десантних військах, морській піхоті. Відповідно до закону приватні охоронці, детективи та слідчі в США не мають права застосовувати такі заходи, як обшук у особистому помешканні, особистий обшук, арешт. Однак їм дозволено затримання осіб, що підозрюються в скоєнні злочинів, для передавання в поліцію.

Діяльність приватного бюро оцінюється за такими критеріями: число виявлених крадіжок, що скоєні співробітниками конкретного підприємства, фірми, установи; аналіз співвідношення службовців до подібних злочинів; число викритих злочинів; кількість випадків упередження злочинних зазіхань. Характерно, що про такі злочини, як підпали, вибухи, напади, розбої, зломи керуючі підприємствами та зазвичай інформують поліцію. Однак, коли виникають питання економічних злочинів, керівники фірм надають перевагу зверненням до приватних детективних агенцій, а не в поліцію або прокуратуру.

5.2 Детективна діяльність у забезпеченні безпеки бізнесу у Великобританії

До структури приватної правоохоронної системи у Великобританії входять приватні детективні агентства та приватні комерційні й промислові служби безпеки підприємств, фірм, банків. Детективні агентства із наданням послуг детективного характеру своїм клієнтам вирішують низку проблем, пов'язаних з кримінальними розслідуваннями. Причому ця частина їхньої діяльності практично не афішується. Основною причиною тут є прагнення власників фірм, підприємств і банків уникнути небажаного розголошення фактів протиправних дій своїх співробітників і в такий спосіб уникнути ризику підризу своєї репутації. Характерним для діяльності

приватних детективних агентств є і те, що вони виконують дві функції: розслідування злочинів, для чого вони залучаються дедалі частіше, і забезпечення безпеки структур бізнесу. Водночас перша функція обмежується розслідуванням злочинів у сфері комп'ютерних та інформаційних технологій, шахрайства, економічних злочинів, пов'язаних із промисловим шпигунством. Друга – спрямована на надання послуг з організації безпеки діяльності фірм, підприємств, банків; добування конфіденційної інформації; з'ясування фінансового стану та кредитоспроможності партнерів, контрагентів і клієнтів; охорону об'єктів, вантажів, фізичних осіб.

Своєю чергою, основними завданнями приватних комерційних і промислових служб безпеки фірм, підприємств, банків є:

- технічний захист установ своїх фірм, підприємств і банків;
- вивчення оперативної обстановки навколо своїх фірм, підприємств, банків;
- керівництво діями персоналу в екстремальних умовах;
- контроль персоналу;
- боротьба з електронним шахрайством;
- забезпечення безпеки перевезення грошей і цінностей.

Ці ж служби відають організацією безпеки діяльності представництв компаній за кордоном, зокрема й попередженням агентурного і технічного проникнення, інколи доволі активно працюють з місцевими громадянами, в яких є зацікавленість щодо вирішення проблем безпеки вітчизняного бізнесу.

У Великобританії функціонує значна кількість приватних детективних агенцій, послугами яких користуються окремі громадяни і промислові компанії. До найбільш відомих належать: Argen, Kroll Associates Control Risks, Derby Associates Security Consultants, Private and Commercial Investigations, Nationwide.

Водночас у країні немає будь-яких законодавчих актів або державних приписів, що вимагали б обов'язкову реєстрацію приватних детективів. З 2000 детективів лише 300 зареєстровано як члени Інституту професійних слідчих, розташованого в м. Блекберні. Нині уряд вважає необхідним запровадити реєстрацію з обов'язковою спеціальною перевіркою детективів органами поліції. Це обумовлено тим, що ніде не зареєстрований приватний детектив без всякої ліцензії може на власний розсуд користуватися

достатньо широким арсеналом оперативної техніки та криміналістичних засобів, послугами експертів по дактилоскопії, стежити за будь-якою особою, фотографувати її на вулиці, робочому місці, в інших громадських місцях. Раніше приватні детективи навіть мали можливість користуватися даними Національного поліцейського комп'ютера.

Однак внаслідок того, що були встановлені факти використання подібної інформації в протиправних цілях, урядом Великобританії застосовано низку обмежувальних заходів, спрямованих на захист інформації з бази даних від несанкціонованого проникнення. В Англії зауважено на підготовку кадрів. Відтак при Люксберзькому університеті було відкрито першу аспірантуру для приватних детективів та охоронців. Метою цього навчального закладу є підвищення рівня підготовки співробітників недержавних служб безпеки. Слухачами аспірантури, як правило, стають особи, що мають досвід роботи детективом та охоронцем.

Приватні служби безпеки в Британії діляться на три види залежно від профілю їх діяльності:

- 1) охоронні підприємства;
- 2) детективні підприємства;
- 3) внутрішні служби безпеки компаній.

До компетенції приватних агенцій, залежно від профілю діяльності, належать: розробка комплексних заходів безпеки в контакті з урядовими органами; виконання завдань клієнтів по стеженню за родичами; встановлення підслуховуючих пристроїв; охорона клієнтів тощо.

Останнім часом до питань кримінального розслідування, що вирішуються силами приватних агенцій, належить насамперед розслідування злочинів, пов'язаних з комп'ютерними системами. Однак більшість приватних детективних та охоронних агенцій, як правило, виконують незначну кількість професійних послуг. Компанія Kontrol Ricks спеціалізується на контрактах з державними органами по організації переговорів з терористами зі звільнення заручників; компанія Nation Wide – виконує стеження за дорученням клієнтів за їх найближчими родичами, а також надає консультативну допомогу; агентство Kroll Associates – проводить розслідування в компаніях.

Сьогодні, до переліку найбільш перспективних напрямів діяльності приватних агенцій належить: організація безпеки службових та приватних приміщень; виявлення прослуховуючих пристроїв; особиста охорона клієнтів, зокрема й у іноземних громадян.

Отже, беручи до уваги досвід Великобританії, можна стверджувати, що в цій країні заняття детективною діяльністю контролюється доволі серйозно. Нині ніхто в країні не може просто відкрити бізнес і стати професійним приватним детективом. Для цього необхідно здавати іспити на профпридатність і отримувати ліцензію.

Належність чи членство в індустріальній асоціації такій, наприклад, як Асоціація Британських детективів, гарантує, що людина володіє достатнім досвідом в цій сфері. Стати членом Асоціації Британських детективів можна, надавши рекомендації з державних установ (поліції, кримінального чи міжнародного розшуку) і маючи юридичну освіту. Далі – особисте інтерв'ю з кандидатом. Його запитують про кількість розкритих справ, перевіряють на здатність логічно мислити і витримувати складні, стресові ситуації, така перевірка мало чим відрізняється від перевірки під час працевлаштування у державні правоохоронні органи. Цей процес дає гарантію, що члени Асоціації Британських детективів діють професійно і відповідно до закону.

Проте, незалежно від серйозності контролю, 10000 приватних детективів в Англії працюють без ліцензії. Особи без потрібних навиків та освіти називають себе детективами і навіть беруть гроші з клієнтів. Звісно, вони компетентні в нормативній базі і не володіють методами роботи. Через це в Англії люди не довіряють приватним детективам. На відміну від інших країн в Англії найменший відсоток звернення до приватних розшукових агентств.

Такі асоціації, як Асоціація Британських детективів роблять все, щоб покращити репутацію своєї професії. Однак недавній скандал зі телефонами знаменитостей, що не санкціоновано прослуховувались, засвідчив негативний вплив індустрії розшуку загалом. Громадяни і раніше ставилися до неї з підозрою, а зараз довіри стало ще менше. Але, не дивлячись на це, більшість детективів в Великобританії все ж роблять свою справу чесно і конфіденційно, але залишається проблема клієнтури.

5.3 Державне регулювання та контроль недержавного сектора безпеки бізнесу у Німеччині

Структуру приватної правоохоронної системи в Німеччині утворюють приватні охоронно-детективні служби та приватні комерційні і промислові служби безпеки фірм, підприємств, банків. Слід зазначити, що останнім часом федеральний уряд та уряд окремих земель Німеччини активно використовує національні спеціальні служби для вирішення пріоритетних економічних проблем шляхом створення у приватних компаніях сучасних контророзвідувальних структур, які б виконували функції підрозділів безпеки, охорони та інформаційно-аналітичної роботи. Крім того, сьогодні державні установи, великі концерни, банки, промислові асоціації дедалі частіше звертаються до детективних агентств для виконання специфічних завдань, зокрема щодо охорони об'єктів, вантажів та фізичних осіб, організації режимів таємності та протидії економічним посяганням.

Розглядаючи структуру приватної правоохоронної системи Німеччини, слід зазначити, що приватні охоронно-детективні служби утворюються двома суб'єктами безпеки бізнесу: приватними охоронно-детективними агентствами та підрозділами внутрішньої охорони фірм, підприємств і банків.

Основне призначення перших – надання послуг з охорони і детективної діяльності клієнтам – юридичним і фізичним особам. Другі ж здійснюють організацію охорони об'єктів, відповідних режимів роботи, таємного діловодства, виявлення і перекриття каналів витоку інформації у своїх фірмах, підприємствах, банках.

Сьогодні ж створені з ініціативи національних спецслужб приватні комерційні та промислові служби безпеки фірм, підприємств, банків постійно підтримують зі своїми ініціаторами необхідні контакти, здійснюють обмін оперативною інформацією та проводять окремі сумісні заходи безпеки. Їхня діяльність спрямована на добування економічної і науково-технічної інформації, вивчення іноземних партнерів і контрагентів, перевірку і контроль

роботи персоналу, його спеціальну підготовку для закордонних відряджень.

Водночас взаємодія зазначених служб безпеки з державними правоохоронними органами здійснюється у таких формах:

- планування та проведення сумісних операцій;
- обмін оперативною інформацією;
- сумісне використання оперативної інформації;
- підготовка кадрів.

У Німеччині приватне детективне бюро повинно бути зареєстроване як «установа, що займається промислом», і повинна виконувати всі вимоги законодавства та постанови, що передбачені для подібних організацій. Для заснування не потрібно мати спеціальну освіту або відповідний стаж роботи. Необхідною умовою заснування є наявність мінімального статутного капіталу в сумі, еквівалентній 50 тис. євро.

Згідно з Федеральним законом про приватні підприємства для відкриття приватної служби потрібен спеціальний дозвіл місцевих властей, зокрема на укладання контрактів з замовником: відомством, підприємством, приватною фірмою. У дозволі може бути відмовлено, якщо приватна структура не в змозі забезпечити необхідний рівень безпеки роботи або не має для цього достатніх фінансових, технічних чи інших можливостей.

Підтвердженням зацікавленості правоохоронних органів діяльністю приватних детективних агентств є неодноразові слухання з цього питання в постійному комітеті з розвідки у відомстві федерального канцлера.

Наприклад, одна з доповідей, представлених контррозвідкою і МЗС ФРН, порушувала питання залучення приватних детективних і охоронних фірм до виявлення «небажаних» дій з боку іноземних фірм і банків.

У прийнятій резолюції зазначалося, що під прикриттям деяких товариств нібито працюють співробітники іноземних розвідок, внаслідок чого необхідні спільні заходи державних органів і приватнопідприємницької структури щодо обмеження діяльності іноземних компаній, що завдають шкоди економіці ФРН.

Крім того, ці ж фірми займаються забезпеченням безпеки представництв німецьких компаній за кордоном, зокрема від аген-

турного і технічного проникнення конкурентів, проводять доволі активну роботу з місцевими громадянами, що становлять інтерес з погляду вирішення проблем німецького бізнесу.

Простежується дедалі частіше використання німецькими спецслужбами співробітників приватних детективних агентств для щільного контролю за іноземними представниками під час відвідин останніми промислових підприємств, будівельних майданчиків, виставкових комплексів тощо. Сьогодні це один з пріоритетних напрямів взаємодії державних спецслужб з приватними службами безпеки розшуку.

Співробітники подібних агентств і служб використовуються також під час проведення таких оперативних заходів:

- перевірка персоналу іноземних фірм, з якими підтримує або має намір встановити ділові відносини німецька сторона;
- обстеження персоналу іноземних фірм за місцем їх проживання у Німеччині і за кордоном;
- комплексна перевірка, зокрема за обліками НАТО, родичів і знайомих співробітників іноземних фірм;
- фотографування об'єктів, які цікавлять, взяття різних біологічних проб, встановлення первинних контактів з відповідними категоріями іноземців.

Загалом детективні агентства, на замовлення німецьких торгово-промислових і посередницьких фірм, здійснюють, як правило, такий комплекс заходів щодо іноземців: добувають інформацію про підозрілі факти в поведінці іноземних громадян, особливо націлені вони на збір відомостей компрометуючого характеру, пов'язаних, наприклад, з отриманням хабарів, активно застосовують демонстративне і конспіративне зовнішнє спостереження із застосуванням фото-, кіно- та відеотехніки, прагнуть записати окремі бесіди іноземців з їх партнерами, застосовуючи конспіративні засоби звукозапису, вживають заходів до негласного огляду особистих речей та службових документів, що залишаються іноземцями в готелях, офісах, у фірмах та ін.

Ці ж співробітники, як правило, супроводжують іноземців за їхнім маршрутом, особливо в зонах промислового будівництва, автодромах, на території великих об'єктів з передовою технологічною базою, прагнуть фіксувати причини відхилення іноземців від

зазначених маршрутів, виявляти контакти іноземців з місцевими громадянами.

В окремих випадках приватний детектив, найнятий німецькою фірмою, погоджує з її керівництвом час установки, припинення та поновлення зовнішнього спостереження за іноземним представником.

Більш характерним стає реалізація через цю категорію осіб загроз про можливість настання для іноземців кримінально-правових наслідків, про які вони попереджали у процесі бесід. У низці випадків застосовують залякування, блеф, психологічний вплив.

Дедалі частіше співробітники детективних агентств застосовують такі оперативні заходи, як викрадення і псування автомобілів що належать іноземцям, демонстративні огляди особистих речей, пограбування та вандалізм щодо займаних ними приватних квартир, провокаційні дзвінки телефоном, напрям листів, що містять погрози стосовно членів сім'ї.

Подібні дії сприяють перевірці іноземця в ситуації, що ускладнює обстановку навколо нього, виявлення його реакції на подібні несприятливі обставини. Такими способами в іноземців намагаються викликати невпевненість, неспокій, настороженість, пригніченість, а часом і страх за своє життя, за благополуччя і здоров'я членів сім'ї. Характерно, що державні німецькі спецслужби останнім часом не здійснюють подібні оперативні заходи, а передоручають їх приватним охоронно-детективним фірмам, що дає змогу в разі зриву заходів, викриття їх учасників, залучення уваги преси, фактично уникнути відповідальності, оголосивши подібні дії ініціативою приватних осіб.

Детективні агентства, координуючи свою роботу з поліцією і контррозвідкою, концентруються на створенні оперативних позицій, формуванні агентурних груп, масованому використанні спеціальної техніки проти іноземних громадян. Відтак у Гамбурзі у припортовій частині міста виділено п'ять основних об'єктів (ресторани, кафе, готелі), які найчастіше відвідуються іноземними співробітниками спільних компаній, а також членами екіпажів іноземних суден. На цих об'єктах найбільш активно використовуються агентурні й оперативно-технічні можливості для отримання

додаткової інформації про поведінку іноземців у неформальній обстановці, їх контакти з місцевими бізнесменами, спробах добувати відомості комерційного, фінансового, науково-технічного характеру.

Однією з пріоритетних завдань детективних агентств Німеччини є виявлення іноземних представників, які є членами наукових товариств. Зрозуміло, що членство в подібних суспільствах забезпечує отримання публікацій, участь у наукових і технічних конференціях і виставках, річних зборах тощо.

Співробітники детективних агентств, впроваджені в подібні наукові товариства, прагнуть домогтися відсторонення секретних носіїв з числа місцевих громадян від небажаних контактів з іноземцями та виявляти джерела інформації.

Отже, система діяльності детективних агентств ФРН є однією з найрозвинутіших серед передових країн світу.

5.4 Досвід японських детективів у сфері захисту економічної безпеки підприємств

Збільшення масштабів кримінальної злочинності в Японії, зростання її оснащеності й агресивності, рівня економічної підготовки обумовило, своєю чергою, активізацію приватних правоохоронних структур, які в низці випадків здатні більш гнучко реагувати на мінливість оперативної обстановки. Відтак структура приватної правоохоронної системи зазнала деяких змін і зараз охоплює приватні детективні бюро, приватні фірми охорони і безпеки та приватні служби охорони і безпеки фірм, підприємств і банків.

Основними функціями приватних детективних бюро є:

- виявлення кредитоспроможності, фінансового стану юридичних і фізичних осіб за запитом клієнтів;
- збір і перевірка відомостей про осіб, які приймаються на роботу до фірм, підприємств, банків;
- вивчення ринків товарів та послуг в Японії та за її межами;

- забезпечення конфіденційною комерційною, науково-технічною, кредитно-фінансовою інформацією учасників ділових переговорів і зустрічей;

- збір доказів в інтересах клієнтів.

До функцій приватних фірм охорони і безпеки належать такі:

- охорона установ;

- профілактика правопорушень і злочинів;

- охорона фізичних осіб;

- розроблення технічних засобів охорони та спеціальних засобів;

- консалтингові послуги з питань охорони і безпеки.

Зазначені фірми забезпечують захист атомних електростанцій, аеропортів, транспортних компаній, їх вантажів та цінностей, склади ядерного пального, різні інші об'єкти й установи. Крім того, приватні фірми охорони і безпеки забезпечують безпеку банків та інших фінансових установ із застосуванням усього комплексу технічних засобів охорони і безпеки.

Приватні служби охорони і безпеки фірм, підприємств та банків, як правило, спрямовані на захист їхніх приміщень, об'єктів і ресурсів, забезпечення інкасації, технічну охорону, захист комп'ютерних систем і мереж, аналітичне забезпечення діяльності фірм, підприємств і банків, контроль персоналу.

5.5 Правове регулювання діяльності приватних пошукових бюро у Франції

У Франції діяльність приватних пошукових бюро регулюється Законом від 28.09.1942 р. № 891 зі змінами. Він передбачає, що власниками приватних розшукових бюро можуть бути особи, що мають громадянство Франції або країн Європейського союзу. Особи, що обрали для себе цей вид зайнятості, не повинні: мати судимості за скоєння кримінальних злочинів; мати адміністративні або дисциплінарні правопорушення; знаходитися під вартою.

Приватний детектив у Франції – це особа, яка займається розслідуванням і проводить наукові дослідження у порядку

приватного обвинувачення за певну винагороду. Законодавство Франції чітко відокремлює професію приватного детектива від професії юриста, діяльності нотаріуса, поліції та інших близьких за сутністю професій.

Відповідно до закону від 23.12.1980 р. № 80-1058 будь-яке порушення згаданих положень Закону № 891 «карається позбавленням волі строком від 1 до 3 років та штрафом». Таку ж відповідальність несе і керівник бюро, якщо він вдається до послуг приватних агентів, які не задовольняють вимогам закону.

Відповідно до закону приватний детектив має право здійснювати заходи, спрямовані на:

- пошук безвісно відсутніх осіб, пошук викраденого або загубленого майна;
- збір інформації про сімейний стан, поведінку, моральні якості, платоспроможність особи;
- збирання доказів або пошук фактичних даних, які можуть призвести до викриття особи у вчиненні злочину, припинення конфліктів між особами тощо;
- здійснення іншої діяльності, яка не заборонена згідно з чинним законодавством Франції.

До компетенції приватних детективів у Франції сьогодні також входить промисловий шпіонаж, захист підприємств від несумлінних конкурентів, забезпечення безпеки клієнтів. Офіційно зареєстровано триста приватних розшукових бюро й працюють ще сотні «недозволених» розшукових контор, що іменуються «Службою спостереження», «Бюро з нагляду» тощо.

Для отримання спеціального дозволу кандидат повинен відповідати таким вимогам:

- на день видачі дозволу особа повинна досягти 21 року;
- особа повинна бути громадянином Франції або іншої держави, що входить до Європейського Союзу;
- особа повинна пройти обов'язковий курс навчання у встановленому МВС Франції навчальному закладі (сьогодні – це Паризький університет Пантеону Асса II, L'Université Panthéon Assas PARIS II);
- протягом останніх п'яти років особа не повинна працювати в поліції, розвідувальних, контррозвідувальних органах або військових формуваннях;

– особа не повинна мати судимості за вчинення кримінального злочину;

– особа не повинна мати адміністративних та інших дисциплінарних покарань (наприклад, позбавлення права на роботу за професією або відмови у довірі в будь-якій формі);

– особа не повинна перебувати під слідством.

Спеціальний дозвіл видається особі на термін від 5 до 10 років. Оформлюється такий дозвіл упродовж 6 місяців. Водночас приватний детектив у Франції не має права володіти зброєю.

Взаємодія приватних детективів з державними правоохоронними органами Франції згідно із законодавством здійснюється так:

– Міністр внутрішніх справ, Міністр юстиції, орган судової влади, в межах їхніх відповідних повноважень, можуть зажадати від детектива, обслуговуючого певну територію, будь-яку потрібну інформацію для забезпечення національної безпеки, підтримання громадського порядку, попередження та розкриття злочинів (інформація, що цікавить відповідні державні структури, повинна бути підготовлена та надана детективом якнайкращіше);

– якщо під час виконання своїх службових обов'язків детективу стане відомо про будь-які факти вчиненого злочину або такого, що готується, він повинен негайно поінформувати про це прокурора або суд на відповідній території.

У Франції спостерігається постійно зростаючий попит на послуги приватних детективів, до яких дедалі частіше звертаються окремі приватні особи, керівники і високопоставлені співробітники комерційних банків, власники страхових компаній, адвокатських контор тощо.

5.6 Діяльність приватних детективних підприємств у Росії

Російський законодавець визначив межі діяльності приватних детективних і охоронних підприємств (служб безпеки) Законом «Про приватну детективну й охоронну діяльність», ухваленим 11 березня 1992 року і спеціальною постановою уряду від

14 серпня 1992 року. У системі недержавних підприємств безпеки Росії сьогодні налічується близько 1,0 млн осіб. У грудні 1995 року в Москві керівники охоронного бізнесу створили Російський союз підприємств безпеки (РСПБ), а в травні 1999 року була заснована Загальноросійська профспілка працівників недержавних організацій безпеки.

На відміну від РСПБ, яка є організацією роботодавців, профспілка об'єднує тих, хто працює за наймом. Можна стверджувати, що до 2000 року в Росії було завершено формування недержавних охоронно-детективних структур.

Одразу після прийняття закону в Росії, за даними МВС, було зареєстровано 576 приватних охоронних підприємств, в наступному році їх стало 4530, а в 1994 – 6600, на 01.01.2014 року в Росії зареєстровано 21768 приватних охоронних підприємств та 4110 служб безпеки.

У період кримінального перерозподілу власності після перебудови СРСР потреба в озброєних охоронцях була настільки високою, що окремі бізнесмени організовували приватні охоронні підприємства для організації охорони насамперед власного бізнесу.

В перші 5 років свого існування приватні охоронні підприємства були інструментом кримінальних розборок і лише з 1998 року, коли запрацював адміністративний ресурс, почалось «упорядкування» ринку охоронних послуг.

Спершу основними замовленнями були охорона об'єктів та вантажів, пізніше вирішення нових екстрених питань (навіть нестандартних) на підставі договорів на абонентське обслуговування клієнтів. З'являються замовлення на послуги із забезпечення економічної безпеки, перевірки контрагентів, їхньої платоспроможності, протидії рейдерським захопленням, перевірки персоналу та інше.

Значним залишається в цій сфері і вплив державних органів на весь приватний охоронний бізнес. Відтак відповідно до столичного закону «Про ліцензування та декларування роздрібного продажу алкогольної продукції» від 02.12.2006 р. московські клієнти охоронних підприємств, що займаються реалізацією алкогольних напоїв (ресторани, бари, магазини), вимушені були припинити

співробітництво за раніше укладеним контрактам, бо необхідною умовою отримання ліцензії на торгівлю алкоголем стала наявність «діючого договору на охоронні послуги з управлінням охорони ГУВС м. Москви».

Далі на тлі боротьби з тероризмом, можливі інші зміни, що можуть бути внесені до порядку охорони освітніх закладів, лікарень та дитячих садків та низки бюджетних установ.

Відповідно до прогнозів експертів розвиток охоронного бізнесу в Росії пов'язується з відмиранням малих підприємств та розвитком великих охоронних холдингів, що мають зв'язки з керівництвом МВС та адміністрацією президента.

Отже, забезпечення безпеки діяльності комерційних підприємств, фірм, банків здійснюється в умовах існування великої кількості загроз їхньому бізнесу, які періодично то набувають доволі небезпечного характеру, то практично зникають. Різноманітне походження таких загроз зумовлює необхідність створення комплексних систем захисту бізнесу, які б охоплювали заходи організаційного, правового, економічного, ідеологічного, соціального характеру та ін.

Функціонування цих систем забезпечується через діяльність спеціалізованих підрозділів безпеки і детективних агентств. Ефективність таких систем значною мірою залежатиме від умінь персоналу кожної комерційної структури розпізнавати загрози їхній діяльності, активно протистояти їм, забезпечувати грамотну і безпечну поведінку в умовах реалізації таких загроз.

Видача ліцензій на приватну розшукову діяльність на певній території Російської Федерації проводиться відповідним органом внутрішніх справ у межах його компетенції.

Громадянин, який претендує на отримання ліцензії на роботу приватного детектива, зобов'язаний особисто надати до відповідного органу внутрішніх справ:

- анкети;
- фотографії;
- медичну довідку про стан здоров'я;
- документи, що підтверджують його громадянство, наявність юридичної освіти або проходження спеціальної підготовки

для роботи в якості приватного детектива, або стаж роботи в оперативних або слідчих підрозділах не менше трьох років;

– відомості про потребу в спеціальних засобах, засобах зв'язку та інших технічних засобах і намір їх використання.

Органи внутрішніх справ мають право встановлювати достовірність відомостей, викладених у представлених документах, необхідних для ухвалення рішення про видачу ліцензії, зокрема шляхом співбесіди з громадянином, що претендує на її отримання.

Ліцензія не видається:

– громадянам, які не досягли двадцяти одного року;

– громадянам, які перебувають на обліку в органах охорони здоров'я через психічні захворювання, алкоголізм чи наркоманію;

– громадянам, які мають судимість за вчинення умисного злочину;

– громадянам, яким пред'явлено звинувачення у скоєнні злочину (до вирішення питання про їх винність у встановленому законом порядку);

– громадянам, звільненим з державної служби, із судових, прокурорських та інших правоохоронних органів з компрометуючих їх підставах;

– колишнім працівникам правоохоронних органів, що здійснювали контроль за приватною детективною й охоронною діяльністю, якщо з дня їх звільнення не минув рік;

– громадянам, що не представили документи затребувані для розгляду.

У разі відмови у видачі ліцензії орган внутрішніх справ зобов'язаний письмово інформувати про це громадянина, який спрямував заяву, із зазначенням мотивів відмови. Це рішення або порушення терміну розгляду заяви можуть бути оскаржені шляхом направлення матеріалів до вищого органу внутрішніх справ або суду.

Громадянину, який отримав ліцензію на роботу приватного детектива, відповідним органом внутрішніх справ одночасно видається документ встановленого зразка, що засвідчує його особу.

У РФ існують також відповідні заборони під час детективної діяльності, а саме:

- приховувати від правоохоронних органів відомості, що стали їм відомі про підготовку до вчинення злочинів або про вже вчинені злочини;

- видавати себе за співробітників правоохоронних органів;

- збирати відомості, пов'язані з особистим життям, з політичними і релігійними переконаннями окремих осіб;

- здійснювати відео- та аудіозапис, фото- і кінозйомки в службових чи інших приміщеннях без письмової згоди на те відповідних посадових або приватних осіб;

- вдаватися до дій, які посягають на права і свободи громадян;

- вчиняти дії, що загрожують життю, здоров'ю, честі, гідності та майну громадян;

- фальсифікувати матеріали або обманювати клієнта;

- розголошувати зібрану інформацію, використовувати її в будь-яких цілях всупереч інтересам свого клієнта або в інтересах третіх осіб;

- передавати свою ліцензію для використання її іншими особами.

Проведення розшукових дій, що порушують таємницю листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень або пов'язаних з порушенням гарантій недоторканності особи або житла, тягне відповідальність.

Діяльність приватного детектива ґрунтується також на високому професіоналізмі.

Очевидно, що детективна діяльність неможлива без відповідної компетенції, спеціальних знань і навиків, котрі дають змогу досягати бажаного результату.

Більшість детективів мають стаж роботи і взаємодії з правоохоронними органами, розбираються у відповідних теоретичних і практичних питаннях.

Під час роботи детективам нерідко доводиться застосовувати різні знання у юриспруденції та психології. Крім того, часто необхідна логіка і швидкість реакції.

5.7 Розвиток приватної детективної діяльності у Білорусі

Що стосується Республіки Білорусь, то приватна детективна діяльність з'явилася після розпаду Радянського Союзу. Детективам видавали відповідні дозволи і вони активно працювали у країні. Але приводом до заборони став Указ Президента № 24 від 23.12.1998 року «Про заходи щодо вдосконалення охоронної діяльності в Республіці Білорусь». Цікаво, що у ньому йшлося виключно про охоронну діяльність, а не про детективну. А ось разом з охоронною діяльністю була ліквідована і приватна розшукова. Сьогодні «де-юре» приватної детективної діяльності в Білорусі не існує, але «де-факто» білоруських приватних детективів легко можна знайти в Internet.

Треба сказати, що близько 50% подають оголошення – це студенти і молоді фахівці, які розглядають приватний розшук як захоплення або можливість легкого додаткового заробітку, використовуючи свої знайомства в міліції, а також навички спілкування та роботи в мережі Internet. Як правило, таке захоплення швидко минає або в легкості заробітку настає розчарування. Іншу половину становлять колишні співробітники міліції та інших силових структур.

Найчастіше вони поєднують приватний розшук з роботою в комерційних структурах (юристи, співробітники СБ, охорони) або з різними видами діяльності в якості підприємця.

Важливо, що вони мають відповідну освіту і досвід. Нині постійно приватним розшуком в Білорусі займаються лише кілька десятків осіб. Треба сказати, що працюють вони приховано. Офісу ні у кого немає. Зв'язок з клієнтом проводиться через електронну пошту, Skype, рідше мобільний телефон, зареєстрований на сторонню особу. Найчастіше командою детектива є спільнота однодумців або колишніх товаришів по службі, здатних зібратися для виконання конкретного замовлення. Деякі працюють поодиночці. Рекламу своїх послуг здійснюють в мережі Інтернет або через знайомих. Основна тема звернень до приватного детектива зараз – сімейні питання (подружжя невірність, проблеми розлучення, пове-

дінка дітей) – 65% усіх звернень. Цікаво, що подружжя невірність – це половина усіх звернень. Питання розшуку родичів або встановлення особи знайомих – близько 20%. Різні протиправні дії щодо громадян, шахрайство та несплачені борги становлять приблизно 10% від усіх звернень. Питання, пов'язані з безпекою бізнесу – 5%.

На жаль, замовчування або неоднозначна оцінка цього виду діяльності в суспільстві сприяють виникненню труднощів у практичній діяльності приватних детективів Білорусі.

У людей в сучасному суспільстві завжди буде потреба в послугах приватних детективів, тому що правоохоронні органи навіть фізично нездатні ефективно реагувати на всі потреби громадян у сфері захисту їх прав та законних інтересів. А відсутність тут чіткого державного регулювання призводить до того, що багато білоруських детективів сьогодні фактично здійснюють кримінально-карні злочини, намагаючись допомогти людям захистити їхні права. Правова неоднозначність діяльності не дає змоги приватним детективам нормально взаємодіяти з правоохоронними органами. Можливо тільки взаємовигідне, приховане співробітництво: обмін інформацією з добре знайомими або колишніми товаришами по службі. У людей все ж завжди буде бажання звернутися за допомогою до приватного детектива, у бізнесу теж виникають такі потреби.

Отже, перспективи для детективної діяльності в Білорусі існують. Але необхідно прийняття відповідного закону.

5.8 Іспанське законодавче регулювання приватної детективної діяльності

В Іспанії діяльність приватних детективів регулюється законом № 23 від 1992 р. і Королівським декретом № 2364 від 1994 р. (з останніми доповненнями та змінами, що набрали чинності у 2009 р). Відповідно до цих нормативно-правових актів приватна детективна діяльність відмежовується від приватної охоронної діяльності. Приватний детектив не може займатися діяльністю, яку виконують приватні охоронні агентства й, відповідно, навпаки.

Для здійснення приватної детективної діяльності в Іспанії особа повинна відповідати таким вимогам:

- досягти 21 року;
- мати громадянство однієї з держав-членів Європейського союзу або держав-учасниць Угоди про Європейський економічний простір;
- не мати судимості;
- особа раніше не повинна була бути усунутою від служби в збройних силах або в органах безпеки;
- протягом двох останніх років, у складі відповідних уповноважених державних органів, особа не повинна була здійснювати контроль за діяльністю приватних детективних агентств;
- особа повинна мати необхідні знання та навички щодо здійснення функцій приватного детектива;
- особа повинна мати відповідний диплом, що надає право здійснення приватної детективної діяльності.

Дипломи, що надають право здійснення приватної детективної діяльності, видаються університетами та школами, які затверджені Міністерством внутрішніх справ Іспанії. Повний перелік цих навчальних закладів розміщується на офіційному сайті МВС і сайті Професіональної Асоціації приватних детективів Іспанії (Asociación Profesional de Detectives Privados de España, далі – APDPE), а саме такими навчальними закладами є: Університет безпеки та науки у Валенсії; Інститут кримінології в Барселоні; Інститут кримінології в Мадриді; Інститут кримінології в Аліканте; Інститут аспірантури і докторантури в Севільї до Кордобі; Коледж в Сан-Пабло; Саламанський університет підготовки фахівців безпеки;

Кожен приватний детектив в Іспанії має право відкрити приватне детективне агентство та, відповідно, відкривати філії на території усєї країни. Порядок відкриття агентств та філій регулюється ст.ст. 104–108 Королівського Декрету № 2364 від 1994 р. Відповідно до цього Декрету МВС Іспанії веде обов'язкову реєстрацію детективів, агентств, філій агентств тощо.

Особливістю іспанського законодавчого регулювання приватної детективної діяльності є те, що детективам забороняється вести справи про службові злочини. Під час виявлення фактів

службових злочинів детектив негайно інформує про це державні правоохоронні органи. Також детективам заборонено використовувати спеціальні технічні прилади, які можуть порушити конституційні права й свободи людини (право на недоторканність особистого та сімейного життя, право на таємницю переписки тощо).

У взаємодії приватних детективів з державними правоохоронними органами Іспанії під час захисту прав і свобод людини, інтересів держави потрібно зазначити, що детектив, у разі надходження відповідного запиту, зобов'язаний надати повну інформацію про предмет запиту державним правоохоронним органам. Також детектив зобов'язаний негайно повідомити в державні правоохоронні органи про виявлені ним будь-які факти вчинення посадових злочинів, про такі, що готуються або вчинені тяжкі та особливо тяжкі злочини.

5.9 Регулювання приватної детективної діяльності в Італії

В Італії приватна детективна діяльність регулюється розділом IV (ст.ст. 133–141) «Кодифікації законів про суспільну безпеку» від 1931 року («Testo unico delle leggi di pubblica sicurezza»).

Державні органи, юридичні та приватні особи в Італії мають право звертатися з метою здійснення розслідування або отримання будь-якої інформації, що їх цікавить, у приватні детективні бюро (служби, агентства).

Для здійснення приватної детективної діяльності в Італії потрібно отримати спеціальну ліцензію, яка видається відділом ліцензування поліцейської дільниці за погодженням з місцевим органом державної влади (Управлінням префектури (області)).

Умовами для отримання відповідної ліцензії є те, що ліцензіат повинен бути повнолітнім громадянином Італії або громадянином однієї з країн Європейського Союзу. Громадяни країн Європейського Союзу отримують ліцензію на таких умовах, як і громадяни Італії. Ліцензія не може бути надана для здійснення діяльності, що належить до компетенції виключно державних правоохорон-

них органів або буде порушувати права і свободи людини. Також для отримання ліцензії детектив повинен вміти читати і писати, не мати судимості за вбивство, мати високі професійні та моральні якості.

Детективи під час здійснення своєї діяльності зобов'язані вести облік усіх угод, які ними укладаються з клієнтами. Цей облік повинен бути наданий у разі, якщо його зажадають посадові особи або агенти державних служб безпеки.

Приватні детективи, які у процесі здійснення своєї діяльності виявили ознаки злочину, повинні негайно повідомити про це в державні правоохоронні органи. Обсяг послуг, що надаються приватним детективом (агентством), міститься в спеціальній «таблиці послуг». Детектив не має права надавати послуги, які не зазначені у цій таблиці. Ця таблиця повинна бути схвалена і затверджена префектом (керівником органу державної влади на відповідній адміністративно-територіальній одиниці).

Необхідно зазначити, що у видачі ліцензії може бути відмовлено з міркувань збереження національної безпеки або громадського порядку. Приватні детективи в Італії для виконання своїх функціональних обов'язків можуть отримати право на носіння вогнепальної зброї в порядку, передбаченому законодавством (цей порядок регламентується Указами Міністра внутрішніх справ Італії № 527 від 1992 р. та № 635 від 1996 р.). Приватні детективи зобов'язані негайно давати відповіді на усі запити, зроблені посадовими особами поліції, державних органів чи агентами національної безпеки. За порушення положень законодавства у сфері регулювання приватної детективної діяльності, особа може понести покарання у вигляді позбавлення волі на строк до двох років або штрафом.

Аналізуючи програми підготовки приватних детективів зарубіжних країн можна зробити висновок, що в зарубіжних країнах підготовка приватних детективів є дуже чіткою і повною. Така підготовка подібна для підготовки кадрів для правоохоронних органів. Підготовлені на високому рівні приватні детективи створюють детективні агентства, що, своєю чергою, є частиною системи безпеки держави. Відтак ми повинні врахувати досвід організації підготовки приватних детективів і впровадити його і в нашій країні.

Під час організації діяльності приватного детектива в системі фінансово-економічної безпеки власник підприємства та начальник служби безпеки зацікавлені в прийнятті на роботу висококваліфікованих кадрів для провадження приватної детективної діяльності для забезпечення безпеки підприємства.

Отже, аналізуючи міжнародний досвід діяльності приватних детективів під час забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств, можна ствердити, що приватні детективні агентства є важливою частиною системи економічної безпеки не тільки приватного сектору, але й держави загалом. З метою такого забезпечення здійснюється суттєва взаємодія державних і недержавних безпечових структур, що створює умови для продуктивної співпраці, здійснення спільних заходів та ефективного інформаційного обміну.

Питання для самоперевірки знань

1. Міжнародний досвід взаємодії держави та недержавних органів забезпечення безпеки суб'єктів господарювання та його застосування в Україні.

2. Які види детективних послуг надають приватні агентства США?

3. Чим обумовлено збільшення детективних агентств у Великобританії?

4. Умови заснування детективних бюро у Німеччині.

5. Правове регулювання та діяльність приватних детективних підприємств у Японії.

6. Правове регулювання та компетенції приватних детективів у Франції.

7. Якими нормативними документами регулюється діяльність детективних підприємств в Росії?

8. Назвіть, які труднощі виникають у практичній діяльності приватних детективів Білорусі?

9. Правове регулювання та діяльність приватних детективних підприємств в Іспанії.

10. Правове регулювання та компетенції приватних детективів в Італії.

Література

1. Захаров О. І. Інформація в управлінні системою економічної безпеки підприємства / О. І. Захаров // Вчені записки Університету «Крок». – 2009. – № 19. – С. 177–186.
2. Крутов В. В. Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємництва / В. В. Крутов. – К.: Фенікс, 2008. – 406 с.
3. Кузьменко А. М. Аналіз соціально-правової регламентації діяльності новітніх і нетрадиційних культур у конкурентній боротьбі з публічною посткомуністичною владою України / А. М. Кузьменко // Юридичний журнал. – К.: Юстініан, 2006. – № 9.
4. Кузьменко А. М. Проблеми відповідності стратегії та системи забезпечення безпеки України національним потребам: фахова невизначеність сутності поняття та змісту «національного інтересу» // Юридичний журнал. – К.: Юстініан, 2006. – № 10.
5. Організаційно-правове забезпечення діяльності приватних детективів в Україні: курс лекцій / Е. І. Низенко, В. О. Заросило, П. Я. Пригунов, В. І. Литвиненко, М. В. Лужанський. – К.: МП «Леся», 2015. – 192 с.
6. Шелухін М. Л. Генеза правового регулювання недержавних служб безпеки в Україні / М. Л. Шелухін, О. М. Шелухін // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2011. – № 1. – С. 185–192.
7. Шелухін О. Правове регулювання надання послуг у сфері забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання (на прикладі недержавних підприємств) / О. Шелухін // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 1. – С. 263–275.
8. Чорний О. Ю. Міжнародний досвід взаємодії держави та недержавних органів забезпечення безпеки суб'єктів господарювання та його застосування в Україні / О. Ю. Чорний // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. – Х.: ХНТУСГ, 2012. – Вип. 125. – 340 с.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Генеза детективної діяльності в Україні.
2. Правове регулювання діяльності з забезпечення безпеки підприємництва в Україні та шляхи його вдосконалення.
3. Детективна діяльність: поняття, принципи, суб'єкти.
4. Співробітництво та взаємодія суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності з правоохоронними органами та органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами.
5. Вплив держави на формування економічної безпеки підприємства.
6. Оцінка та підвищення рівня соціальної безпеки підприємства.
7. Національна програма антикризового господарювання.
8. Криза в соціально-економічному розвитку підприємства.
9. Стратегія гарантування економічної безпеки підприємства.
10. Комплексна служба безпеки. Відображення концепції виживання.
11. Програма комплексного захисту безпеки підприємства. Значення «аудиту безпеки» в сучасних умовах.
12. Система недержавної служби безпеки України (модель).
13. Аутсорсинг детективних послуг: сутність, переваги та недоліки.
14. Детективна діяльності з профілактики на підприємстві шахрайства та інших злочинних дій.
15. Порядок забезпечення захисту конфіденційної інформації.
16. Встановлення вимог і правил до захисту інформації.
17. Детективна діяльності у захисті бізнесу від протиправних дій власного персоналу.
18. Роль детективної діяльності у захисті бізнесу від загрози під час укладення угоди з партнерами.

19. Роль детективної діяльності у захисті бізнесу від рейдерства.
20. Аспекти безпеки підприємства, врахування їх у системі інформації про зовнішнє оточення.
21. Реалізація мети контррозвідки в діяльності суб'єкта підприємницької діяльності.
22. Канали отримання інформації про контрагентів.
23. Техніка ділового спілкування детективів.
24. Напівлегальні методи отримання інформації детективною мережею у сфері економічної безпеки.
25. Технічний захист інформації з обмеженим доступом детективною мережею у сфері економічної безпеки.
26. Юридичний захист детективною мережею у сфері економічної безпеки економічних інтересів та прав.
27. Правові аспекти захисту інформації та причини виникнення проблеми безпеки захисту інформації
28. Міжнародний досвід взаємодії держави та недержавних органів забезпечення безпеки суб'єктів господарювання і його застосування в Україні.
29. Розвиток приватних детективних агентств за кордоном.
30. Правове регулювання та діяльність приватних детективних підприємств в Італії.
31. Досвід провідних країн світу з питань взаємодії державних спецслужб та служб економічної безпеки недержавних компаній.
32. Правове регулювання надання детективних послуг у сфері забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в Україні.
33. Детективна діяльність: поняття, принципи, суб'єкти.
34. Договірні відносини у сфері надання послуг приватної детективної (розшукової) діяльності з метою захисту безпеки бізнесу.
35. Роль детективної діяльності у забезпеченні економічної безпеки підприємств.
36. Співробітництво та взаємодія суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності з правоохоронними органами та органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами.

37. Професійне самоврядування приватних детективів.
38. Принципи роботи приватних детективних агентств за кордоном.
39. Детективна діяльність в сфері забезпечення безпеки бізнесу в межах безпеки посадових осіб суб'єктів господарювання.
40. Репутація клієнта. Вплив репутації партнерів на безпеку бізнесу.
41. Джерела збирання інформації суб'єктами детективної діяльності.
42. Методи збирання інформації суб'єктами детективної діяльності.
43. Система економічної розвідки та контррозвідки підприємства.
44. Несумлінний контрагент: як захистити свої кошти.
45. Засоби, методи збирання та вивчення інформації, які застосовують під час економічного і промислового шпигунства. Роль детективної діяльності у захисті бізнесу від протиправних дій власного персоналу.
46. Стратегія гарантування економічної безпеки підприємства.
47. Перспективи розвитку детективної діяльності в Україні.
48. Адаптація підприємства як спосіб забезпечення його економічної безпеки.
49. Міжнародний досвід взаємодії держави та недержавних органів забезпечення безпеки суб'єктів господарювання.

ТЕМИ ДЛЯ ДИСКУСІЇ

1. На підставі аналізу різних підходів до визначення поняття «детективна діяльність» обґрунтуйте своє бачення цього поняття та його роль у забезпеченні економічної безпеки підприємства.

2. У чому, на Вашу думку, полягає соціальна цінність проекту Закону «Про приватну детективну діяльність в Україні»?

3. На підставі аналізу різних стратегій системи економічної безпеки підприємства запропонуйте шляхи забезпечення економічної безпеки на конкретному прикладі.

4. Як впливає вид підприємства, характер його діяльності, мета, стратегія розвитку на визначення об'єкта та суб'єктів економічної безпеки підприємства?

5. Обґрунтуйте зв'язок між економічною безпекою підприємства та національною безпекою держави. Доцільність розробки дворівневої моделі законодавчої та нормативної бази системи недержавної безпеки (детективної діяльності) з урахуванням довгострокових пріоритетних інтересів безпеки підприємницької діяльності та стратегії реалізації концепції національної безпеки України.

6. Які з принципів забезпечення детективної діяльності у сфері захисту економічної безпеки є, на Вашу думку, найбільш пріоритетними? Обґрунтуйте свою відповідь.

7. Обґрунтуйте актуальність проблеми, яка, на Ваш погляд, потребує дослідження для адекватного оцінювання ролі детективної діяльності у захисті бізнесу від недобросовісних конкурентів.

8. У чому, на Вашу думку, полягає актуальність гасла «за безпеку треба платити, а за її відсутність – розплачуватися».

9. На підставі аналізу позитивної та негативної діяльності державних правоохоронних органів у сфері захисту бізнесу пояс-

ніть власну позицію щодо реальної можливості забезпечення економічної безпеки підприємства детективною мережею? Обґрунтуйте свою відповідь.

10. Правові проблеми використання оперативно-технічних засобів під час проведення спостереження.

11. Правове регулювання детективної діяльності протидії технічній розвідці, що пов'язана із захистом інформації від впливу технічних розвідок на об'єктах інформаційної діяльності, виявленям і блокуванням витоку аудіо- і відеоінформації через вмонтовані прилади.

12. На підставі вивченого досвіду державного регулювання та контролю недержавного сектора безпеки бізнесу зарубіжних країн розкрийте зміст регуляторної політики України стосовно забезпечення розвитку детективної діяльності у сфері економічної безпеки суб'єктів підприємництва.

ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Комерційна таємниця – це:

- а) сукупність правил, які регламентують права доступу суб'єктів захисту до об'єктів захисту;
- б) відомості про предмети, події явища чи процеси, що використовуються з метою отримання знань, ухвалення рішень;
- в) спеціально збережена власником управлінська, виробнича, науково-технічна, валютно-фінансова, торгівельна та інша ділова інформація;
- г) усі відповіді правильні.

2. Колективна угода – це:

- а) правовий акт, який регулює трудові соціально-економічні та професійні стосунки між власником та найманими особами;
- б) контракт, для якого знадобиться доступ до таємної інформації з боку особи, яка уклала угоду;
- в) оформлені документально, але нездійснені на практиці господарські операції, що приносять тіньовий прибуток ініціатором та іншим учасникам такої операції;
- г) усі відповіді правильні.

3. Кадри – це:

- а) основний штатний склад кваліфікованих працівників підприємств;
- б) особи, що займаються систематизацією розрізнених фактів, зіставленням однозначних чи розділених за часом фактів, роз'яснює їх та дає їм тлумачення;
- в) самостійний структурний підрозділ, що створений для здійснення охоронно-пошукової діяльності в інтересах особистої безпеки персоналу, нейтралізації зовнішніх і внутрішніх загроз підприємству;

г) усі відповіді правильні.

4. Аналітик – це:

а) основний штатний склад кваліфікованих працівників підприємств;

б) особи, що займаються систематизацією розрізнених фактів, зіставленням однозначних чи розділених за часом фактів, роз'яснюють їх;

в) самостійний структурний підрозділ, що створений для здійснення охоронно-пошукової діяльності в інтересах особистої безпеки персоналу, нейтралізації зовнішніх і внутрішніх загроз підприємству;

г) усі відповіді правильні.

5. Інформація – це:

а) сукупність правил, які регламентують права доступу суб'єктів захисту до об'єктів захисту;

б) відомості про предмети, події явища чи процеси, що використовуються з метою отримання знань, ухвалення рішень;

в) спеціально збережена власником управлінська, виробнича, науково-технічна, валютно-фінансова, торгівельна та інша ділова інформація;

г) усі відповіді правильні.

6. Служба безпеки – це:

а) основний штатний склад кваліфікованих працівників підприємств;

б) особи, що займаються систематизацією розрізнених фактів, зіставленням однозначних чи розділених за часом фактів, роз'яснюють їх;

в) самостійний структурний підрозділ, що створений для здійснення охоронно-пошукової діяльності в інтересах особистої безпеки персоналу, нейтралізації зовнішніх і внутрішніх загроз підприємству;

г) усі відповіді правильні.

7. Конспірація – це:

а) суперництво, змагання між підприємцями, які виступають на ринку, що мають за мету забезпечення кращих можливостей збуту своєї продукції, задоволення різнобічних потреб покупців;

б) збереження в таємниці співробітниками комерційної структури мети, змісту, форм і методів вирішення їхніх завдань;

в) повноваження, які надані законом чи підзаконним нормативним актом конкретному органу чи посадовій особі;

г) усі відповіді правильні.

8. Інформатор – це:

а) аудитори, податкові інспектори, ревізори та інші особи, які через свою професію повинні зберігати комерційну таємницю клієнтів незалежно від укладення з ними угоди про конфіденційність;

б) особа, яка постачає інформацію за умови збереження конфіденційності, що забезпечує захист цієї особи від ідентифікації;

в) юридична чи фізична особа, у володінні, користуванні та розпорядженні якої перебуває комерційна таємниця;

г) усі відповіді правильні.

9. Стеження – це:

а) тривале спостереження за об'єктами, яке ведеться з метою систематичного одержання потрібної інформації;

б) несанкціоноване збирання, присвоєння і передача відомостей, що становлять комерційну таємницю, а також її носіїв, незаконне використання таємної інформації фізичною чи юридичною особою;

в) збирання, фіксація чи зберігання даних на якомусь носії з метою його подальшого використання;

г) усі відповіді правильні.

10. Професійні консультанти – це:

а) детективи, аудитори, податкові інспектори, ревізори та інші особи, які через своєю професію повинні зберігати комерційну таємницю клієнтів незалежно від укладення з ними угоди про конфіденційність;

б) особа, яка постачає інформацію до служби безпеки фірми за умови збереження конфіденційності, що забезпечує захист цієї особи від ідентифікації;

в) юридична чи фізична особа, у володінні, користуванні та розпорядженні якої перебуває комерційна таємниця;

г) усі відповіді правильні.

11. Конкуренція – це:

а) суперництво, змагання між підприємцями, які виступають на ринку, що мають за мету забезпечення кращих можливостей збуту своєї продукції, задоволення різнобічних потреб покупців;

б) збереження в таємниці співробітниками комерційної структури мети, змісту, форм і методів вирішення їхніх завдань;

в) повноваження, які надані законом чи підзаконним нормативним актом конкретному органу чи посадовій особі;

г) усі відповіді правильні.

12. Власник комерційної таємниці – це:

а) аудитори, податкові інспектори, ревізори та інші особи, які в силу своєї професії повинні зберігати комерційну таємницю клієнтів незалежно від укладення з ними угоди про конфіденційність;

б) особа, яка постачає інформацію до служби безпеки фірми за умови збереження конфіденційності, що забезпечує захист цієї особи від ідентифікації;

в) юридична чи фізична особа, у володінні, користуванні та розпорядженні якої перебуває комерційна таємниця;

г) усі відповіді правильні.

13. Промислове шпигунство – це:

а) тривале спостереження за об'єктами, яке ведеться з метою систематичного одержання потрібної інформації;

б) несанкціоноване збирання, присвоєння і передача відомостей, що становлять комерційну таємницю, а також її носіїв, незаконне використання таємної інформації фізичною чи юридичною особою;

в) збирання, фіксація чи зберігання даних на якомусь носії з метою його подальшого використання;

г) усі відповіді правильні.

14. Накопичення даних – це:

а) тривале спостереження за об'єктами, яке ведеться з метою систематичного одержання потрібної інформації;

б) несанкціоноване збирання, присвоєння і передача відомостей, що становлять комерційну таємницю, а також її носіїв, незаконне використання таємної інформації фізичною чи юридичною особою;

в) збирання, фіксація чи зберігання даних на якомусь носії з метою його подальшого використання;

г) усі відповіді правильні.

15. Детективу не притаманні такі функції:

а) збір відомостей з цивільних справ на договірній основі;

б) проведення оперативно-розшукових заходів;

в) збір інформації для ділових переговорів;

г) встановлення авторів і відправників анонімних листів;

г) усі відповіді правильні.

16. Суб'єкти детективної діяльності зобов'язані:

а) дотримуватися вимог законодавства;

б) професійно виконувати умови договорів;

в) не розголошувати отриману інформацію;

г) усі відповіді правильні.

17. Детективна діяльність може бути припинена за таких підстав:

а) за власною ініціативою суб'єкта детективної діяльності;

б) у зв'язку із закінченням терміну дії ліцензії;

в) у разі встановлення факту передачі посвідчення іншим особам;

г) усі відповіді правильні.

18. Приватними детективами в Україні можуть бути:

а) резиденти України;

б) нерезиденти України;

в) будь-яка особа незалежно від громадянства;

г) немає правильної відповіді.

19. Приватна детективна (розшукова) діяльність:

а) є некомерційною діяльністю;

б) захищає законні права та інтересів громадян;

в) надає послуги на добровільній основі;

г) усі відповіді правильні.

20. Приватний детектив має право:

а) займатися детективною діяльністю як фізична особа;

б) користуватися в своїй детективній діяльності особистими бланками та печатками;

в) видавати своїм помічникам посвідчення, що виготовляються на особисте замовлення за зразком, погодженим із уповноваженим органом;

г) усі відповіді правильні.

21. До детективної діяльності не можуть залучатися такі категорії громадян:

а) які не досягли повноліття;

б) визнані судом недієздатними;

в) особи, які не зареєстровані за місцем проживання;

г) усі відповіді правильні.

22. Оригінал офіційного документу – це:

а) позначення, розміщене на товарі підприємства, фірми для індивідуалізації товару та його виробника;

б) перший чи єдиний примірник офіційного документа;

в) обмежувальна позначка, проставлена на документах і пакетах, зі змістом яких може ознайомитися лише адресат;

г) усі відповіді правильні.

23. Принципи приватної детективної (розшукової) діяльності:

а) конфіденційність;

б) взаємодія з правоохоронними органами;

в) законність;

г) збереження професійної таємниці;

д) усі правильні.

24. Повноваження детективів під час несення служби:

а) зберігати таємницю;

б) взаємодіяти з органами внутрішніх справ;

в) застосовувати технічні засоби призначення;

г) усі відповіді правильні.

25. Суб'єкти детективної діяльності зобов'язані:

а) дотримуватися вимог законодавства;

б) професійно виконувати умови договорів;

в) не розголошувати отриману інформацію;

г) опитувати громадян і посадових осіб;

г) правильна відповідь а), б), в).

26. З метою організації та під час здійснення детективної діяльності забороняється:

а) використовувати для виконання функцій з організації та здійснення заходів рухомого та нерухомого майна, що може використовуватися правоохоронними органами;

б) збирати відомості, що пов'язані з особистим життям осіб;

в) протидіяти представникам правоохоронних органів під час виконання покладених на них завдань із забезпечення правопорядку;

г) усі відповіді правильні.

27. Реальними та потенційними загрозами бізнесу можуть бути:

а) нестабільність у правовому регулюванні відносин у сфері фіскальної політики держави;

б) інформаційна система економічної безпеки;

в) промислове шпигунство;

г) рейдерство;

г) усі відповіді правильні.

28. Детективне агентство має право:

а) подавати запити до правоохоронних органів;

б) мати безоплатний доступ до інформаційних баз органів статистики, податкової та інших;

в) створювати інформаційно-аналітичні бази даних;

г) проводити зовнішній огляд споруд, предметів, документів за згодою їх власника;

г) усі відповіді правильні.

29. Основний зміст ліквідаційно-відновлювального механізму безпекової діяльності полягає:

а) у розробці нормативно-правового забезпечення та створення відповідних мотиваційних умов з питань економічної безпеки;

б) у сукупності відповідних видів діяльності, методів та засобів, пов'язаних зі збором і аналізом інформації про загрози та документування протиправних дій у відповідному часі та просторі;

в) у створенні відповідних умов та можливостей для припинення загроз та поновлення завданих збитків, відновлення процесів, цілісності системи тощо;

г) усі відповіді правильні.

30. Приватна розшукова діяльність:

- а) здійснюється суб'єктами приватного розшуку самостійно;
- б) здійснюється «на свій страх і ризик»;
- в) спрямована на систематичне отримання прибутку від надання послуг;
- г) здійснюють її особи, які підлягають державній реєстрації як підприємці;
- г) усі відповіді правильні.

31. Недержавна правоохоронна діяльність приватних детективів не має таких ознак:

- а) розшукні послуги надаються зацікавленим особам на оплатній договірній основі за допомогою юридичних заходів;
- б) заходи юридичного впливу, що застосовуються, повинні відповідати приписами законів або інших правових актів;
- в) приватна розшукова діяльність реалізується у встановленому законом порядку з дотриманням певних процедур для забезпечення реалізації та захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб;
- г) діяльність розшукових агентств забезпечується державним примусом;
- г) діяльність розшукових організацій не повинна порушувати права і законні інтереси фізичних і юридичних осіб.

32. Ліцензія на право здійснення розшукової діяльності – це:

- а) юридичний факт, у вигляді акта державного органу;
- б) елемент юридичного складу, який з фактом державної реєстрації спричиняє виникнення у розшукових організацій спеціальної правоздатності;
- в) дозвіл на ведення розшукової діяльності;
- г) усі відповіді правильні.

33. Аналіз проблем, що накопичився у діяльності детективних підприємств, свідчить про необхідність прийняття Закону:

- а) «Про інформацію»;
- б) «Про приватну детективну (розшукову) діяльність»;
- в) «Про поліцію»;
- г) «Про оперативно-розшукову діяльність».

34. Підприємницька діяльність здійснюється детективами з метою досягання:

- а) особистих інтересів;
- б) отримання прибутків;
- в) соціальної діяльності;
- г) усі відповіді правильні.

35. Залежно від мети та характеру діяльності детективні підприємства діють як:

- а) унітарні;
- б) комерційні;
- в) малі;
- г) корпоративні;
- г) некомерційні.

36. До основних послуг детективів у сфері захисту підприємств належать:

- а) послуги з виявлення контрафактної продукції;
- б) протидія комерційній розвідці з боку конкурентів;
- в) перевірка претендентів на вакантні місця;
- г) фізична силова підтримка фізичних осіб;
- г) усі відповіді правильні.

37. Договір аутсорсингу – це:

- а) правовий акт, який регулює трудові соціально-економічні та професійні стосунки між власником та найманими особами;
- б) абонентське (комплексне) обслуговування підприємств;
- в) оформлені документально, але нездійснені на практиці господарські операції, що приносять тіньовий прибуток ініціатором та іншим учасникам такої операції;
- г) контракт, для якого знадобиться доступ до таємної інформації з боку особи, яка уклала угоду;
- г) усі відповіді правильні.

38. Переваги послуги економічної безпеки на підставі договору аутсорсингу:

- а) збільшення собівартості реалізації бізнес-процесу;
- б) збільшення якості одержуваних продуктів або послуг;
- в) збільшення ризиків, пов'язаних з реалізацією бізнес-процесу;

г) усі відповіді правильні.

39. Аналіз стану економічної безпеки підприємства з боку детективного агентства передбачає:

а) інформаційну перевірку кандидатів на вакантні посади;

б) інформаційно-правовий супровід бізнесу;

в) аналіз поточного стану бізнесу, забезпечення найбільш ефективного використання всіх видів ресурсів у цілях запобігання (нейтралізації, ліквідації) внутрішніх і зовнішніх загроз і забезпечення стабільності функціонування об'єкта в сучасних умовах;

г) моніторинг стану безпеки об'єктів, розробку оптимальної моделі інженерно-технічного та фізичного захисту підприємства, реалізація пропозицій;

г) усі відповіді правильні.

40. Антикримінальна безпека з боку детективного агентства – це:

а) надання інформації (політичної, економічної, оперативної) через економічному просторі;

б) організація охорони та супроводу VIP персон, керівництва, конфіденційний або публічний прийом гостей, організація і супровід їх відпочинку;

в) розробка та впровадження заходів щодо захисту комерційної таємниці;

г) розробка і впровадження комплексних рішень для бізнесу, спрямованих на запобігання недружніх впливів з боку третіх осіб, фінансові розслідування, розслідування випадків фінансових шахрайств;

г) усі відповіді правильні.

41. Інформаційна безпека охоплює такі види детективних послуг:

а) перевірка ділової репутації потенційних партнерів, конкурентна бізнес-розвідка;

б) допомога в зменшенні дебіторської заборгованості та неплатежів;

в) розслідування крадіжок, махінацій, надзвичайних подій, тестування під час прийому на роботу та ін. за допомогою поліграфа;

г) організація охорони будь-яких об'єктів;

г) усі відповіді правильні.

42. Заходи щодо забезпечення кадрової чистоти з боку детективного агентства передбачають:

а) представлення інтересів і захист інтересів клієнта у взаємовідносинах з фізичними та юридичними особами, захист прав інтелектуальної власності, боротьба з контрафактом;

б) надання за запитами клієнта необхідних нормативних матеріалів;

в) моніторинг стану безпеки об'єктів, розробка оптимальної моделі інженерно-технічної та фізичного захисту підприємства, реалізація пропозицій;

г) розробка профілактичних заходів щодо запобігання розкрадань і привласнень матеріальних цінностей та грошових коштів;

г) усі відповіді правильні.

43. Заходи щодо зменшення корупційного тиску з боку детективного агентства передбачає:

а) виконання конфіденційних завдань підвищеного ризику;

б) проведення семінарів і консультацій зі співробітниками підприємства з питань забезпечення внутрішньогосподарської та особистої безпеки;

в) представництво інтересів клієнта в контактах з правоохоронними і контролюючими органами;

г) інформаційна перевірка кандидатів на вакантні посади;

г) усі відповіді правильні.

44. Заходи щодо забезпечення фізичного захисту з боку детективного агентства передбачає:

а) організація охорони будь-яких об'єктів;

б) проведення семінарів і консультацій з співробітниками підприємства з питань забезпечення внутрішньогосподарської та особистої безпеки;

в) моніторинг стану безпеки об'єктів, розробка оптимальної моделі інженерно-технічної та фізичного захисту підприємства, реалізація пропозицій;

г) організація охорони та супроводу VIP персон, керівництва, конфіденційний або публічний прийом гостей, організація і супровід їхнього відпочинку;

д) усі відповіді правильні.

45. Приватна детективна (розшукова) діяльність:

- а) надає послуги на договірній основі;
- б) захищає законні права та інтересів громадян;
- в) є підприємницькою діяльністю;
- г) підлягає ліцензуванню;
- д) усі відповіді правильні.

46. Приватна детективна (розшукова) діяльність здійснюється:

- а) задля пошуку, збирання та фіксації інформації;
- б) розшуку предметів, майна, людей та тварин;
- в) встановлення фактів за замовленням клієнтів;
- г) з'ясування різних обставин за замовленням клієнтів;
- г) усі відповіді правильні.

47. Функціонування приватних детективів дасть можливість:

- а) усунути фактичну монополію державної правоохоронної системи;
- б) включитися в оперативно-слідчу роботу;
- в) видавати себе за співробітника правоохоронних органів;
- г) збирати відомості, що пов'язані з політичними переконаннями окремих осіб;
- г) усі відповіді правильні.

48. Приватними детективами в Україні не можуть бути:

- а) резиденти України;
- б) нерезиденти України;
- в) особи пенсійного віку;
- г) немає правильної відповіді.

49. До детективної діяльності можуть залучатися такі категорії громадян:

- а) які не досягли повноліття;
- б) визнані судом недієздатними;
- в) особи пенсійного віку;
- г) усі відповіді правильні.

50. Принципи, які не притаманні приватним детективам:

- а) конфіденційність;

- б) економність;
- в) законність;
- г) збереження професійної таємниці;
- г) усі відповіді правильні.

51. Обмеження повноважень детективів під час несення служби:

- а) зберігати таємницю;
- б) взаємодіяти з органами внутрішніх справ;
- в) застосовувати технічні засоби призначення;
- г) проводити кримінальне розслідування.
- г) немає правильної відповіді.

52. З метою організації та під час здійснення детективної діяльності не забороняється:

а) використовувати для виконання функцій з організації та здійснення заходів рухомого та нерухомого майна, що може використовуватися правоохоронними органами;

б) збирати відомості, що пов'язані з особистим життям осіб;

в) взаємодіяти з представниками правоохоронних органів під час виконання покладених на них завдань із забезпечення правопорядку;

г) усі відповіді правильні.

53. Суб'єкти детективної діяльності не мають права:

- а) дотримуватися вимог законодавства;
- б) професійно виконувати умови договорів;
- в) розголошувати отриману інформацію;
- г) немає правильної відповіді.

54. Загрозами бізнесу можуть бути:

- а) дрібні крадіжки з боку працівників;
- б) розголошення комерційної таємниці;
- в) рейдерство;
- г) усі відповіді правильні.

55. Недержавна правоохоронна діяльність приватних детективів має такі ознаки:

а) розшукні послуги надаються зацікавленим особам на добровільній основі за допомогою юридичних заходів;

б) діяльність розшукових забезпечується державним примусом;
в) приватна розшукова діяльність реалізується у встановленому законом порядку з дотриманням певних процедур для забезпечення реалізації і захисту прав, законних інтересів фізичних та юридичних осіб;

г) усі відповіді правильні.

56. Діяльність детективних підприємств немає правового поля, оскільки не прийнятий Закон:

а) «Про оперативно-розшукову діяльність»;

б) «Про інформацію»;

в) «Про поліцію»;

г) «Про приватну детективну (розшукову) діяльність».

57. Діяльність детективів здійснюється з метою:

а) зменшення злочинності;

б) отримання прибутків;

в) надання допомоги правоохоронним органам;

г) усі відповіді правильні.

58. За метою та характером діяльності детективні підприємства є:

а) комерційні;

б) підприємницькі;

в) прибуткові;

г) усі відповіді правильні.

59. До основних послуг детективів у сфері захисту підприємств не належать:

а) послуги з виявлення контрафактної продукції;

б) протидія комерційній розвідці з боку конкурентів;

в) проведення оперативно-розшукових операцій;

г) фізична силова підтримка фізичних осіб;

г) перевірка претендентів на вакантні місця.

60. Переваги послуги аутсорсингу:

а) зменшення собівартості реалізації бізнес-процесу;

б) зменшення якості одержуваних продуктів або послуг;

в) збільшення ризиків, пов'язаних з реалізацією бізнес-процесу;

г) усі відповіді правильні.

61. До завдань та обов'язків приватних детективів не належить:

а) на добровільній основі здійснювати комплекс заходів щодо збору доречних відомостей у цивільних, господарських або кримінальних справах;

б) забезпечувати повне, всебічне та об'єктивне розслідування доручених справ у найкоротші терміни;

в) оцінювати ситуації, що виникають під час розслідування або збору необхідної інформації за окремими справами, проводити доречні дії, тактичні операції та комбінації;

г) здійснювати збір інформації для проведення ділових переговорів та виявлення некредитоспроможних або ненадійних ділових партнерів.

62. Приватний детектив повинен знати:

а) тактику й методику проведення розслідувань;

б) правила забезпечення особистої безпеки;

в) організацію та методику застосування спеціальної техніки та засобів під час розслідувань;

г) державну мову;

г) усі відповіді правильні.

63. Замовниками послуг приватного детектива можуть бути:

а) фізичні особи України;

б) іноземні громадяни;

в) юридичні особи України;

г) усі відповіді правильні.

64. Основний зміст попереджувально-профілактичного механізму безпекової діяльності полягає у:

а) сукупності відповідних видів діяльності, методів та засобів, пов'язаних зі збором і аналізом інформації про загрози, та документуванням протиправних дій у відповідному часі та просторі;

б) у розробці нормативно-правового забезпечення та створення відповідних мотиваційних умов з питань економічної безпеки;

в) у створенні відповідних умов та можливостей для ліквідації (припиненні) загроз та поновлення завданих збитків, відновлення процесів, цілісності системи тощо;

г) усі відповіді правильні.

65. Приватний детектив не має права приймати замовлення на надання послуг у разі, якщо:

а) суб'єктом приватної детективної (розшукової) діяльності надавались аналогічні послуги особам, інтереси яких суперечать інтересам замовника;

б) до розшукового дослідження причетна посадова особа, з якою приватний детектив (співробітник приватного детективного підприємства, об'єднання приватних детективних підприємств чи їх філій) перебуває у родинних стосунках;

в) у процесі надання послуг з приватної детективної (розшукової) діяльності можуть бути порушені права та охоронювані законом інтереси громадян

г) усі відповіді правильні.

66. Приватні детективи не можуть застосовувати такі спеціальні засоби активної оборони:

а) пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів;

б) електрошокові пристрої;

в) балончики та інші спецзасоби з препаратами сльозоточивої та дратівної дії;

г) пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених бойовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами смертельної дії, та зазначених патронів.

67. Придбання спеціальних засобів активної дії приватний детектив здійснює за:

а) власний кошт;

б) за державні кошти;

в) за кошти громади;

г) усі відповіді правильні.

68. У разі застосування спеціальних засобів приватний детектив зобов'язаний:

а) попередити про наміри їх застосовувати;

б) використовувати без попередження;

в) прагнути аби будь-яка шкода, заподіяна під усунення небезпеки, була максимальною;

г) упродовж трьох днів повідомити про випадок застосування спеціальних засобів в органи внутрішніх справ.

69. Застосування спеціальних засобів забороняється:

а) до жінок з явними ознаками вагітності, осіб похилого віку або з вираженими ознаками інвалідності та малолітніх;

б) у приміщеннях і на земельних ділянках, що закріплені за представництвами іноземних держав;

в) у приміщеннях або виробництвах, пов'язаних з виготовленням вибухових чи легкозаймистих речовин, у дитячих та лікувальних закладах;

г) усі відповіді правильні.

70. Головна мета розвідувальної (контррозвідувальної) діяльності детективної мережі у сфері захисту бізнесу полягає:

а) у своєчасному забезпеченні керівництва підприємства надійною, перевіреною і різноманітною інформацією щодо процесів внутрішнього і зовнішнього середовища, в межах якого функціонує фірма;

б) у моніторингу чинників господарських ризиків і сприятливих чинників впливу навколишнього середовища на фінансово-господарську діяльність фірми;

в) у розробленні та реалізації коротко- та довгострокових прогнозів впливу зовнішніх та внутрішніх загроз і небезпек на фінансово-господарську діяльність підприємства;

г) усі відповіді правильні.

71. Приватні детективи у своїй діяльності не можуть використовуватися такі методи і засоби збору та аналізу інформації:

а) приховане спостереження;

б) відкрите та зашифроване опитування;

в) наведення довідок;

г) вивчення предметів і документів;

г) немає правильної відповіді.

72. Детективу і детективній організації під час збирання розвідувальної інформації забороняється:

а) видавати себе за співробітників органів державного управління;

- б) збирати відомості, пов'язані з особистим життям осіб;
- в) схиляти або підбурювати громадян до протизаконних дій;
- г) усі відповіді правильні.

73. Детективу і детективній організації під час збирання розвідувальної інформації не забороняється:

- а) фальсифікувати матеріали або обманувати клієнта;
- б) здійснювати відео-, аудіозапис та фотозйомку в службовому або іншому приміщеннях з письмової згоди на те відповідних посадових або приватних осіб;
- в) чинити дії, що порушують таємницю листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень, суперечать політичним і релігійним переконанням окремих осіб;
- г) розголошувати зібрану інформацію, використовувати її в яких-небудь цілях всупереч інтересам свого клієнта або в інтересах третіх осіб.

74. Російський законодавець визначив межі діяльності приватних детективних і охоронних підприємств Законом «Про приватну детективну й охоронну діяльність» у:

- а) 1992 році;
- б) 1995 році;
- в) 1999 році;
- г) 2000 році.

75. Необхідною умовою заснування детективного бюро у Німеччині є:

- а) наявність спеціальної освіти;
- б) наявність мінімального статутного капіталу в сумі, еквівалентній 50 тис. євро;
- в) наявність відповідного стажу роботи;
- г) усі відповіді правильні.

76. У Великобританії приватні детективні агенції зобов'язані:

- а) пройти обов'язкову реєстрацію приватних детективів;
- б) стати членами Інституту професійних слідчих;
- в) керуватися законодавчими актами про реєстрацію приватних детективів;
- г) немає правильної відповіді.

77. Приватна детективна діяльність становить різновид підприємницької діяльності, оскільки вона:

- а) здійснюється суб'єктами приватного розшуку самостійно;
- б) на свій страх і ризик;
- в) спрямована на систематичне отримання прибутку від надання послуг;
- г) здійснюють її особи, що підлягають державній реєстрації як підприємці;
- д) усі відповіді правильні.

78. До послуг, які надають детективні мережі у напрямках захисту підприємств, не належать:

- а) послуги з виявлення контрафактної продукції;
- б) комплексне обслуговування підприємств;
- в) протидія кримінальним структурам;
- г) протидія комерційній розвідці з боку конкурентів;
- д) фізична силова підтримка фізичних осіб та підприємств для захисту від незаконних посягань.

79. Детективне агентство не має право:

- а) створювати інформаційно-аналітичні бази даних;
- б) мати безоплатний доступ до інформаційних баз органів статистики, податкової та інших;
- в) проводити оперативно-розшукові заходи, подавати запити до правоохоронних органів;
- г) проводити зовнішній огляд споруд, предметів, документів за згодою їх власника;
- г) усі відповіді правильні.

80. Предметом якого механізму безпекової діяльності є збір і аналіз інформації та документування протиправних дій, які кваліфікуються як загрози:

- а) інформаційно-оперативного;
- б) попереджувально-профілактичного;
- в) ліквідаційно-відновлювального;
- г) усі відповіді правильні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Введенська В. В. Приватна детективна діяльність як засіб реалізації потерпілою стороною принципу змагальності та диспозитивності / В. В. Введенська // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: збірник наукових праць. – Донецьк, 2006. – № 2. – С. 273.
2. Вэл А. А. Справочник по частому сыску: для детективов, бизнесменов, ревнивых супругов, сотрудников службы безопасности и просто любопытных... / А. В. Вэл. – М.: АСТ; Астрель; Хранитель, 2007. – 415 с.
3. Гевко В. В. Деякі питання захисту прав учасників кримінального процесу в концепції приватної детективної та охоронної діяльності / В. В. Гевко // Проблеми боротьби з корупцією та організованою злочинністю. – 1998. – № 7. – С. 494–497.
4. Гнилицька Л. В. Теоретико-методологічні та прикладні основи забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності: монографія / Л. В. Гнилицька, О. І. Захаров, П. Я. Пригунов. – К.: Дорадо-Друк, 2011. – 154 с.
5. Господарський кодекс України: Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
6. Гусаров С. Щодо законодавчого врегулювання приватної детективної діяльності в Україні / С. Гусаров // Міліція України. – 2013. – № 3–4. – С. 20–22.
7. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 11. – С. 50.
8. Про основи національної безпеки України: Закон України // Офіційний Вісник України. – 2003. – № 22. – Ст. 303.
9. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-ХП // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
10. Захаров О. І. Інформація в управлінні системою економічної безпеки підприємства / О. І. Захаров // Вчені записки Університету «Крок». – 2009. – № 19. – С. 177–186.
11. Землянов В. М. Основы сыскного ремесла / В. М. Землянов. – Мн.: Харвест, 2004. – 304 с.

12. Землянов В. М. Своя контрразведка: практическое пособие / В. М. Землянов; под. общ. ред. А. Е. Тарасова. – Мн.: Харвест, 2002. – 416 с.
13. Крутов В. В. Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємництва / В. В. Крутов. – К.: Фенікс, 2008. – 406 с.
14. Крутов В. В. Від патріотичного виховання, боротьби з тероризмом до недержавної системи національної безпеки: монографія / В. В. Крутов. – К.: Вид-во «Преса України», 2009. – 592 с.
15. Класифікатор професій України – ДК 003:2005. – К.: КНТ, 2007. – 345 с.
16. Крысин А. В. Безопасность предпринимательской деятельности / А. В. Крысин. – М., 1996. – 248 с.
17. Кузьменко А. М. Особливості проблеми формування концептуальних основ реформування спецслужб (розвідки і контррозвідки) та правоохоронних органів України у сучасних умовах євроінтеграції / А. М. Кузьменко // Юридичний журнал. – К.: Юстініан, 2006. – № 8.
18. Кузьменко А. М. Контроль над спецслужбами (розвідкою і контррозвідкою) – ознака реальної влади в сучасній конкуренції «груп впливу і тиску» з публічною владою держав // Юридичний журнал. – К.: Юстініан, 2006. – № 4.
19. Кузьменко А. М. Аналіз соціально–правової регламентації діяльності новітніх і нетрадиційних культів у конкурентній боротьбі з публічною посткомуністичною владою України / А. М. Кузьменко // Юридичний журнал. – К.: Юстініан, 2006. – № 9.
20. Кузьменко А. М. Проблеми відповідності стратегії та системи забезпечення безпеки України національним потребам: фахова невизначеність сутності поняття та змісту «національного інтересу» / А. М. Кузьменко // Юридичний журнал. – К.: Юстініан, 2006. – № 10.
21. Кузьменко А. М. Теоретико-прикладні аспекти «оперативної обстановки» як категорії безпекознавства / А. М. Кузьменко // Юридичний журнал. – К.: Юстініан, 2006. – № 11.
22. Кузьменко А. М. Особливості проблеми формування концептуальних основ реформування спецслужб (розвідки і контррозвідки) та правоохоронних органів України у сучасних умовах Євроінтеграції / А. М. Кузьменко // Юридичний журнал. – К.: Юстініан, 2006. – № 8.
23. Ліпкан В. А. Безпекознавство: навчальний посібник / В. А. Ліпкан. – К.: Європейський університет, 2003. – 208 с.
24. Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України: монографія / В. А. Ліпкан. – К.: Текст, 2003. – 600 с.
25. Ляшенко О. М. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / О. М. Ляшенко, Ю. С. Погорелов, В. Л. Безбожний. – 2010. – Т. 1; Елтон-2. – 181 с.
26. Нижник Н. Р. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку): навчальний посібник / Н. Р. Нижник; за заг. ред. П. В. Мельника, Н. Р. Нижник. – Ірпінь, 2000. – 304 с.

27. Організаційно-правове забезпечення діяльності приватних детективів в Україні: курс лекцій / Е. І. Низенко, В. О. Заросило, П. Я. Пригунов, В. І. Литвиненко, М. В. Лужанський. – К.: МП «Леся», 2015. – 192 с.
28. Пунда О. Приватна охоронна та детективна діяльність (перспективи правового регулювання) / О. Пунда // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2009. – Вип. 48. – С. 151–159.
29. Про приватну детективну (розшукову) діяльність: Проект Закону України (реєстраційний номер 1093 від 12.12.2012) // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
30. Пригунов П. Я. Психологія рольової поведінки менеджера з безпеки підприємства: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. психол. наук: спец. 05.02.08 / П. Я. Пригунов. – К., 2004. – 20 с.
31. Старушкевич А. Детективна діяльність: поняття, суб'єкти, напрями правового регулювання / А. Старушкевич // Право України. – 2004. – № 12. – С. 71–75.
32. Словник термінів недержавної системи безпеки / під заг. ред. В. Кругова. – К.: Університет «КРОК», 2008. – 86 с.
33. Енциклопедия юридической психологии / под общ. ред. проф. А. М. Столяренко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2003. – 607 с.
34. Ткаліч А. І. Тлумачний тематичний словник основних термінів і визначень / А. І. Ткаліч. – К., 2001. – 148 с.
35. Франчук В. І. Особливості організації системи економічної безпеки вітчизняних акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки / В. І. Франчук. – Львів: ЛьвДУВС, 2010. – 440 с.
36. Франчук В. І. Роль детективної діяльності у забезпеченні економічної безпеки акціонерних товариств / В. І. Франчук // Економічна безпека і право: проблеми та шляхи вирішення: матеріали звітної конференції. – 2011. – № 25/02. – С. 5–8.
37. Черков В. О. Правове регулювання приватної детективної діяльності в Україні як один із напрямів ефективної взаємодії державних правоохоронних органів й детективних організацій (окремих громадян) у протидії злочинності / В. О. Черков // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2012. – № 3 (Спец. вип.). – С. 104–109.
38. Шелухін М. Л. Генеза правового регулювання недержавних служб безпеки в Україні / М. Л. Шелухін, О. М. Шелухін // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2011. – № 1. – С. 185–192.
39. Шиделко Ю. М. До предмету юридичної психології / Ю. М. Шиделко // Психологія ХХІ століття: матеріали Міжнародної наукової конференції (Польща, Краківська вища школа, 19–20 березня 2009 р.). – 2009. – 345 с.
40. Шевченко В. Концепція національної безпеки: методологічний аспект / В. Шевченко, Г. Костенко // Голос України. – 1996.

41. Шелухін О. Правове регулювання надання послуг у сфері забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання (на прикладі недержавних підприємств) / О. Шелухін // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 1. – С. 263–275.

42. Чорний О. Ю. Міжнародний досвід взаємодії держави та недержавних органів забезпечення безпеки суб'єктів господарювання та його застосування в Україні / О. Ю. Чорний // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. – Х.: ХНТУСГ, 2012. – Вип. 125. – 340 с.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ФРАНЧУК В. І.,
МИХАЛЦЬКА Н. Я.,
ПРИГУНОВ П. Я.,
МЕЛЬНИК С. І.,
ШТАНГРЕТ М. Й.

ДЕТЕКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ
У СФЕРІ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Навчальний посібник

Редагування *І. Б. Попик*

Макетування *Н. М. Лесь*

Друк *А. М. Радченко*

Підписано до друку 11.08.2016 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 7,7.
Тираж 100 прим. Зам. № 22-16.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.